

Bronstudies bij Archiefstudie Sporen van geweld in de jeugdzorg na 1945

Jacques Dane, Evelien Walhout, Saskia Bultman en Linda Terpstra

Inleiding

1. Paedologisch Instituut St. Joseph (PI) te Nijmegen – Professionalisering en geweld

- 1.1 Inleiding
- 1.2 De instelling
- 1.3 Onderzoeksstrategie
- 1.4 Resultaten van het archiefonderzoek
- 1.5 Besluit

2. “S.S.-martelpraktijken” in het Haagse Gemeentelijk Kindertehuis, 1949-1950

- 2.1 Gemeentelijk Kindertehuis, Den Haag 1945-1960
- 2.2 Sporen van geweld: een *ijskoude douche*
- 2.3 Afsluiting

3. Huize Eikenstein en de Hunnerberg, 1945-1975 – Sporen van geweld in pupillendossiers

- 3.1 Inleiding
- 3.2 Sporen van geweld

4. Geweld in dossiers van de Raad voor de Kinderbescherming in Limburg, circa 1960-1975

- 4.1 Inleiding
- 4.2 De Vinkennesten

5. Huize Assisië – medisch experiment (begin jaren '70)

6. Overzicht Zwartboeken

7. BIJLAGE Archievangids geweld jeugdzorg. Ingang op bronnen jeugdzorg in Nederland na 1945

Inleiding

Geschreven bronnen met betrekking tot de geschiedenis van jeugdzorg en geweld na 1945 zijn talrijk. In open en gesloten archieven, aanwezig bij uiteenlopende instellingen, worden bronnen bewaard die betrekking hebben op jeugdzorg. Deze bronnen zijn divers: pupillendossiers, enquêtes, verslagen van medewerkers, financiële stukken, notulen, inspectierapporten, politieverlagen, correspondenties, personeelsdossiers, door de overheid en universiteiten geëntameerde onderzoeken et cetera.

In het kader van het onderzoek van de Commissie Geweld in de Jeugdzorg (hierna: de Commissie) speurden de onderzoekers van het Bovensectoraal Archiefonderzoek naar *sporen* van geweld in bovengenoemde archieven. Het begrip *sporen* wijst er onder andere op, dat inventarislijsten in de regel geen beschrijvingen bevatten met het begrip “geweld” in de titel: dossiers, verslagen, correspondenties worden zelden gearhiveerd met dit beladen begrip. De onderzoekers van Bovensectoraal zochten in de archieven vooral naar aanwijzingen, indicaties, kortom *sporen* van geweld, zoals gedefinieerd door de Commissie.

In de andere sectoronderzoeken van de Commissie is ook gekeken naar zaken die met “geweld” en het voorkomen daarvan te maken hebben, zoals: wat de opleiding van instellingsmedewerkers, jeugdleiders e.d. moest inhouden; hoe inrichtingswerkers/jeugdleiders het beste met halsstarrige tehuisbewoners om zouden kunnen gaan; hoe er verslaglegging moest worden verricht; welke pedagogische aannames men het beste kon hanteren bij de dagelijkse opvoedingsomstandigheden van de pupillen et cetera. In de *Voorstudie* van de Commissie is dit omschreven als de “voorgeschreven orde”. In de door de sector Bovensectoraal onderzochte bronnen komen we – als we het positief bekijken, want vaak is het “omweg als methode”¹ – sporen tegen van de “geleefde praktijk”.²

Voor het onderzoek van de Commissie hanteerden de onderzoekers de volgende onderzoeksstrategie:

- Raadplegen van beschikbare inventarissen en plaatsingslijsten in openbare archiefinstellingen.³ Deze overzichten, op papier aanwezig in archiefinstellingen⁴ en vaak ook digitaal raadpleegbaar via de instellingswebsite, geven in de regel een duidelijk beeld van de opbouw van een archief, de vormers ervan en het bronnenmateriaal. Archieven die bewaard worden door bijvoorbeeld het Nationaal Archief in Den Haag en de stads- en streekarchieven zijn vaak geordend, geschoond (d.w.z. ontdaan van dubbele stukken, paperclips et cetera) en beschreven. Dit laatste wil niet zeggen dat een beschrijving van een of enkele regels meteen een duidelijk beeld geeft over de inhoud van de stukken; op onvermoede plaatsen kwamen we soms relevant materiaal tegen.
- Bestuderen van (grijze) literatuur en zwartboeken met betrekking tot jeugdzorg. Na 1945 is er vanuit de overheid, verzuilde instellingen en de universiteiten tamelijk veel onderzoek verricht naar jeugdzorg. In de jaren '70 verschenen diverse zwartboeken – onder andere

¹ Het begrip ‘omweg als methode’ is afkomstig van de historicus Carlo Ginzburg. Kleine, ogenschijnlijk nietszeggende details van voorvallen, aangetroffen in diverse soorten bronnen, kunnen na bestudering belangrijke informatie bevatten over bepaalde, maatschappelijke gezien breed gedragen ideeën, handelingen e.d. binnen een bepaalde groep. Zie: Carlo Ginzburg (1988). *Omweg als methode. Essays over verborgen geschiedenis, kunst en maatschappelijke herinnering*. Nijmegen: SUN.

² Het begrippenpaar *voorgeschreven orde* versus *geleefde praktijk* is voor het eerst gebruikt door: Jean Delumeau (1977). ‘Le prescrit et le vécu.’ In: *Le Christianisme, va-t-il mourir?* Parijs: Hachette, 177-211.

³ Een archiefinventaris – ook wel inventarislijst – is een systematische toegang op een archief. Deze toegang is begrensd in tijd (een gebruikt begrip is ‘slapend archief’). De ordening is gemaakt door de archiefvormer (instelling, privépersoon). Een archiefinventaris bevat over het algemeen een inleiding met een beknopte geschiedenis van de archiefvormer, periodisering, welke archiefbescheiden aanwezig zijn, wijze van ordening, wijze van archiefbewerking en de archiefomvang. Een ‘plaatsingslijst’ is een beknopte omschrijving van archiefbestanddelen in volgorde van rangschikking en vindplaats.

⁴ Niet alle archieflijsten zijn gedigitaliseerd. In archieven wordt zo in de catalogus soms nog verwezen naar een papieren inventaris of plaatsingslijst.

van de Belangenvereniging Minderjaren (BM) – met betrekking tot het werk van jeugdzorg. Waar worden er archieven bewaard waar informatie is vastgelegd rond dit onderzoek en de diverse zwartboeken?

- Krantenberichten van diverse aard met betrekking tot het onderwerp jeugdzorg en geweld. Met behulp van de digitale krantenbank Delpher hebben we aan de hand van uiteenlopende zoektermen gezocht naar berichten. Doel was om met behulp van deze berichten op zoek te gaan naar archieven waar onderliggende informatie over deze berichten bewaard wordt.
- Gesprekken met informatiedeskundigen en archiefmedewerkers van het ministerie van Veiligheid & Justitie (waaronder Kinderbescherming en justitiële jeugdinstituten). Waar worden afgesloten – ‘slapende’ – archieven bewaard? Wat is er nog beschikbaar? Zijn de archieven raadpleegbaar?
- Gesprekken met vrouwen en mannen – de actoren – die binnen het brede terrein van jeugdzorg werkzaam waren en zijn (als inspecteur, kinderrechter, pupillenleider etc.) over de wijze waarop er in de loop der tijd gerapporteerd werd en wat hiermee gedaan werd.⁵

In deze archiefstudie staan beknopte en soms wat langere beschrijvingen van bronnen waarin sporen van geweld zijn aangetroffen. Enkele van de in deze archiefstudie behandelde cases zijn in kortere vorm beschreven en in de context geplaatst van het eindrapport van de sectie Bovensectoraal Archiefonderzoek. Achtereenvolgens worden behandeld:

1. Het Paedologisch Instituut (PI) in Nijmegen: in deze archiefstudie staat het Nijmeegse PI centraal. Wat voor instelling was dit? Na een korte beschrijving van de visie, de theorie en de gehanteerde modellen op het PI, wordt aan de hand van het archiefonderzoek de dagelijkse gang van zaken op het instituut beschreven, met speciale aandacht voor geweld.
2. Een casus, gevonden in het Haagse Gemeentearchief, over een tehuis waar in 1949-1950 een geweldsincident werd onderzocht.
3. Een onderzoek naar sporen van geweld in pupillendossiers, aanwezig in het archief van Huize Eikenstein en De Hunnerberg in de periode 1945-1975.
4. Een onderzoek naar de inspectiedossiers van een Limburgse inspectrice, werkzaam bij de katholieke kindbescherming, over de excessen in een kindertehuis in de jaren 60-70.
5. Een casus over een medisch experiment in Huize Assisië, begin jaren 70
6. Een overzicht van de zwartboeken die gebruikt zijn voor het onderzoek naar de alternatieve jeugdhulpverlening.

Het document Bronstudies sluit af met een Gids van beschikbare archieven, die gedurende de onderzoeksperiode beschikbaar was voor de onderzoekersteams binnen de verschillende sectoren van jeugdzorg. Deze gids is voor het laatst geactualiseerd in september 2017 en is niet uitputtend en compleet.

⁵ Deze methode wordt *oral history* genoemd. Zie bijvoorbeeld: Robert Perks & Alistair Thomson (2016³ [or. 1998]). *The oral history reader*. London & New York: Taylor & Francis Group.

1. Paedologisch Instituut St. Joseph (PI) te Nijmegen – Professionalisering en geweld

1.1 Inleiding

Deze bronstudie brengt de ontwikkelingen met betrekking tot professionalisering in het Paedologisch Instituut St. Joseph (PI) te Nijmegen in kaart. Het PI Nijmegen is geselecteerd als voorbeeld van een jeugdzorginstelling met een hoge mate van professionalisering. In het onderstaande wordt ter inleiding een beknopte geschiedenis van de instelling gegeven (par. 1.2). Vervolgens wordt de onderzoeksstrategie toegelicht (par. 1.3). Na de resultaten van het archiefonderzoek (par. 2) wordt de bronstudie afgesloten met een conclusie (par. 3).

1.2. De instelling

Het PI Nijmegen werd geopend in 1936. Deze katholieke instelling was bedoeld voor de observatie van kinderen met complexe stoornissen, die zich uitten in hun gedrag, hun leervermogen of de opvoeding.

Van het begin af aan speelde de wetenschap een belangrijke rol in het PI. De instelling was gebaseerd op de *paedologie*, een discipline uit het einde van de negentiende eeuw, gericht op wetenschappelijke studie van kinderen. De oprichting was een initiatief van de Nijmeegse hoogleraar empirische psychologie F. Rutten, die het PI voor zich zag als “wetenschappelijk centrum voor heel onze sociale zorg met betrekking tot het geestelijk abnormale kind”. Niet alleen werden kinderen geobserveerd door medewerkers uit verschillende wetenschappelijke disciplines, maar ook werd er wetenschappelijk onderzoek gedaan naar verschillende stoornissen. Rutten wilde dat het onderzoek dat aan het PI werd gedaan ten goede zou komen aan de katholieke internaten voor “debiele en psychopathische kinderen”.⁶

Bij de oprichting van het PI betrof het bestuur de congregatie van de zusters van de Choorstraat bij de instelling. Zij leidden op dat moment Huize St. Vincentius te Udenhout, bedoeld voor geestelijk gehandicapte meisjes, en werden als investeerders en verzorgsters van de pupillen ingeschakeld. Tot in de jaren zestig speelden de zusters een belangrijke rol in het PI. Na deze periode werd hun invloed minder, onder andere vanwege het dalende aantal roepingen. De laatste zuster vertrok halverwege de jaren zeventig uit het PI.

Kinderen konden door hun ouders, huisarts, de pastoor of de onderwijzer naar het PI worden verwezen. Daar werden zij psychologisch en psychiatrisch onderzocht. Volgens de opzet van het PI ging het kind na het onderzoek weer naar huis, maar bij niet eenduidige resultaten bleef het enkele maanden of langer ter observatie in het kinderruis, dat tevens diende als school. Het was de bedoeling dat kinderen na maximaal drie maanden observatie het PI zouden verlaten, naar het speciaal onderwijs of naar een instelling voor de behandeling van kinderen met complexe stoornissen. Omdat dergelijke instellingen niet bestonden, bleven kinderen soms jaren in het PI. Hierdoor werd het kinderruis overbezet: het had plek voor 24 kinderen, maar in de jaren veertig en vijftig woonden er meer dan zestig kinderen. Om het aantal inkomende kinderen te beperken werd ingezet op ambulante behandeling. In 1950 werd om deze reden een MOB opgericht, dat een zelfstandige stichting werd.

Tot in de jaren zeventig speelde de psychotherapie een belangrijke rol bij de observatie en behandeling van de pupillen; vanaf 1977 transformeerde het PI onder leiding van de nieuwe directeur F.J. Kauffman tot een orthopaedagogisch instituut. In plaats van psychotherapie richtte het PI zich nu op de beïnvloeding van de leefgroep. In de jaren tachtig werd een aparte adolescentenafdeling ingericht. Deze afdeling was gericht op pubers tussen de 12 en 15 jaar met

⁶ Rob Wolf, ‘Stichting voor Paedologische Instituten en Orthopaedagogische Inrichtingen in Nijmegen/Ubbergen’, 2008. https://www.huisvandenijmeegsegeschiedenis.nl/info/Stichting_voor_Paedologische_Instituten_en_Orthopaedische_Inrichtingen_in_Nijmegen_Ubbergen geraadpleegd 01-07-2018.

“internaliserende problematiek”, waaronder angststoornissen, eetproblemen, teruggetrokkenheid en lichamelijke klachten. Deze afdeling bleef tot 1996 bestaan. In 1990 fuseerde het PI met Berk en Beuk, een tehuis dat in 1941 was opgericht door de zusters van de Choorstraat en oorspronkelijk bedoeld was voor moeilijk opvoedbare en moeizaam lerende meisjes. Sinds de jaren zeventig was er weinig verschil tussen beide instellingen: net zoals in het PI werden zowel jongens als meisjes opgenomen en steeds vaker waren dit kinderen met complexe stoornissen.

1.3 Onderzoeksstrategie

Het archief van het PI Nijmegen beslaat de periode 1936-1996. Dit onderzoek richt zich op de periode 1945-1996. Om de ontwikkelingen op het gebied van professionalisering in het PI Nijmegen in deze periode in kaart te brengen zijn meerdere doorlopende bronnen bekeken, waaronder de jaarverslagen van de instelling, de notulen van bestuursvergaderingen, de notulen het directieoverleg, besprekingen van het begeleidingsteam, notulen van het therapieoverleg, de maandelijkse besprekingen met het bestuur en de staf en correspondentie van het bestuur. Daarnaast zijn stukken bekeken over de organisatiestructuur, personeel, cursussen, opleidingen, deskundigheidsbevordering, reorganisaties, de diverse afdelingen en werkzaamheden van het PI, het wetenschappelijke karakter van de instelling, wetenschappelijke samenwerking en behandelmethodes. Alle stukken zijn doorzocht op verwijzingen naar professionalisering. We richten ons daarbij op verschillende aspecten van professionalisering zoals de omgang met pupillen, het handhaven van regels en voorschriften, de rapportage van calamiteiten/incidenten, een beschrijving van het pedagogische klimaat, van straffen, geweld (en andere onderwerpen die hiermee samenhangen), maar ook vakantiedagen, overwerk, vergadercultuur en salariering.

De diverse archiefstukken geven een beeld van het PI als zeer professionele instelling. Het was een instelling waar wetenschappelijke behandelmethoden een belangrijke rol speelden, men was actief betrokken bij het nadenken over professionaliseringsvraagstukken, zoals opleiding van het personeel en de behandelpraktijk, er was sprake van veel overleg tussen bestuur en staf, en tussen stafleden onderling, en er werd veel op papier opgetekend. Toch waren professionaliseringsproblemen niet afwezig in het PI. Ook moet opgemerkt worden dat de onderzoeker, zoals altijd het geval is bij historisch onderzoek naar instellingen, afhankelijk is van wat er op papier werd opgetekend. Gevoelige kwesties werden niet altijd vastgelegd, en er werd vaak vanuit een eenzijdig perspectief verslag gedaan.

1.4 Resultaten van het archiefonderzoek

In het onderstaande worden de resultaten van het archiefonderzoek naar professionalisering in het PI Nijmegen in kaart gebracht.

1.4.1 Visie

Het P.I. startte in 1936 aanvankelijk als observatie-inrichting. Geleidelijk kwam hierin verandering doordat het behandelingsaspect steeds meer op de voorgrond trad. De observatieafdeling sloot definitief in 1961. Vanaf dat jaar was het PI een behandelingsinstituut. In 1977 werd de doelstelling in Nijmegen als volgt omschreven:

hulpverlening aan en studie verrichten m.b.t. kinderen die dermate vastgelopen zijn in hun affectieve, cognitieve en/of sociale ontwikkeling, dat zij – teneinde hun ontwikkelingsmogelijkheden te kunnen realiseren – zijn aangewezen op een intensieve multidisciplinaire, geïntegreerde residentiële behandeling.⁷

⁷ Regionaal Archief Nijmegen (RAN), 1022 Paedologisch Instituut St. Joseph te Nijmegen / Ubbergen, 1931-1966, inventarisnummer 143: Werkplan Paedologisch Instituut, een eerste uitwerking, 18-07-1977.

Kinderen in de leeftijd van ca. 5 tot 12/13 jaar werden opgenomen. Het tijdsverloop van de behandeling was 2-3 jaar.⁸ Daarna werd de plaatsing beëindigd en kwam het kind in aanmerking voor thuisplaatsing, thuisplaatsing met ambulante hulp, opname in een residentiële setting of opname in een andere setting, zoals een Browndalehuis. Zoals uit het werkplan voor de opzet van het PI, opgesteld in 1977, bleek was het PI een instelling die zijn doelgroep, werkzaamheden en behandelmethodes zeer uitgebreid en systematisch had gedefinieerd. Uit het werkplan bleek dat het PI haar doelgroep scherp had gedefinieerd (autistische/autistiforme kinderen; pre-psychotische kinderen; neurotische kinderen; structuurarme kinderen op basis van organisch-cerebrale stoornis; open categorie). De pupillen kampten met diverse problemen (opvoedingsnood; leerproblematiek; maatschappelijke problematiek; medisch-neurologische problematiek; emotionele problematiek). Analoot aan deze probleemgebieden beschikte het PI over wetenschappelijke staf in de domeinen van de orthopedagogiek (groepsleiding, hoofdleiding, orthopedagoog, psycholoog), orthodidactiek, maatschappelijk werk, het medische veld, de psychotherapie (speltherapeute, creatieve therapie, supervisor, bewegingstherapie) en het psycho-diagnostisch onderzoek (psycholoog, assistent-psycholoog, orthopedagoog).⁹

In de jaren zeventig was er een periode waarin de groepsopvoeders kritisch en wantrouwend waren ten opzichte van gezag. Na een periode waarin een situatie heerste met onduidelijke leiding kwam er in 1977, toen orthopedagoog F.J. Kauffman directeur werd, meer structuur. Vanaf deze periode transformeerde het PI tot een orthopedagogisch instituut.

Vanaf het begin speelde de samenwerking met de wetenschap een belangrijke rol. Het PI werd opgericht door Nijmeegse hoogleraar in de empirische psychologie F. Rutten, die het instituut expliciet voor zich zag als wetenschappelijk centrum voor onderzoek en observatie. In 1971 kreeg de Stichting Paedologische Instituten de bevoegdheid om een bijzondere leerstoel aan de Nijmeegse Faculteit der Sociale Wetenschappen voor onderwijs in de klinische ontwikkelingspsychologie in te stellen. Vossen, de psycholoog-directeur, werd aangesteld voor 1 dag in de week. Op 1 januari 1977 moest hij vanwege gezondheidsredenen alle werkzaamheden definitief beëindigen. In de periode waarin Vossen directeur was van het PI lag de nadruk minder op wetenschappelijk onderzoek. In de jaren tachtig en negentig kwam de nadruk weer op wetenschappelijk onderzoek te liggen. In de periode 1980-1983 is een herbezetting van de leerstoel nagestreefd (inv. nr. 168), en in 1985 werd de bijzondere leerstoel opnieuw bezet.

Aan de samenwerking met de universiteit waren enkele voordelen voor het PI verbonden. Volgens een brief van Vossen aan het Dagelijks Bestuur van de Stichting Paedologische Instituten waren de voordelen voor het PI:

Een erkenning van de wetenschappelijke waarde van het behandelingswerk van het Paedologisch Instituut [...]

Een mogelijkheid om de wetenschappelijke doelstelling, die van aanvang af in de statuten van het Paedologisch Instituut zijn opgenomen, beter te kunnen realiseren [...]

De mogelijkheid om vraagtekens, die zich voordoen in de praktijk van de behandeling, door research vanwege de universiteit te laten oplossen, waardoor een directe terugkoppeling van de resultaten hiervan voor het werk op het Paedologisch Instituut mogelijk zijn.

Een constante en directe voeling met de vele nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de diagnostiek en behandeling, hetgeen in deze tijd van snelle veranderingen zo belangrijk is.

Meer communicatie met de universiteit en invloed op de ontwikkeling van het onderwijs.

Een grotere bekendheid van het Paedologisch Instituut

Ook leverde de benoeming van Vossen een 'extra wetenschappelijk medewerker van de kant van het psychologisch laboratorium' en 'een werkgroep van belangstellende psychologiestudenten'. Het

⁸ Deze maximale opnameduur werd in 1950 voorgesteld omdat kinderen doorgaans veel langer in het PI zaten dan de bedoeling was: RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 31: Notulen van maandelijkse besprekingen van bestuur met de staf van het Paedologisch Instituut, 1948-1953.

⁹ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 143: Werkplan Paedologisch Instituut, een eerste uitwerking, 18-07-1977.

salaris van Vossen vanuit het PI bleef hetzelfde. Hij kreeg daarnaast van de universiteit een vergoeding voor het hoogleraarschap, waarvan hij 1/3 aan het PI moet afstaan (inv. nr. 168). Door de samenwerking met de universiteit kreeg het PI meer mogelijkheden om zich toe te leggen op het wetenschappelijk onderzoek, wat centraal stond in de oorspronkelijke doelstellingen van de instelling, en kreeg de instelling meer erkenning en bekendheid, en meer stafleden. Hoewel wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke samenwerking een belangrijke doelstelling van het PI was blijkt uit de stukken ook dat de praktijk weerbarstig was: het was moeilijk om samenwerking tussen het PI en de universiteit te realiseren.

Dit blijkt ook uit de pogingen van het PI om, op verzoek van het universitaire Sint Radboud Ziekenhuis, een afdeling Kinderpsychiatrie op te richten met 30 bedden. De samenwerkingsnaam van deze afdeling was het UKC: Universitair Kinderpsychiatrisch Centrum. Uiteindelijk oordeelde het ziekenhuis negatief over dit plan vanwege bezuinigingen, en het feit dat de besprekingen zo moeizaam verlopen dat er ook weinig vertrouwen in bestaat (inv. nr. 20).

1.4.2 Theorieën en modellen

Tot in de jaren zestig werd het PI beïnvloed door de (katholieke) psychoanalyse. Vanaf midden jaren zestig tot eind jaren zeventig kregen de denkbeelden van psycholoog Carl Rogers invloed. Rogers' therapie richtte zich op persoonlijke groei. In deze visie was de therapeut empathisch, en oordeelde de therapeut niet, maar spiegelde hij het verhaal van zijn cliënt. Vanaf 1977 kregen orthopedagogische denkbeelden invloed in het PI. In de jaren tachtig lag de nadruk op de meervoudige behandeling.

1.4.3 Methodiek

In de periode waarin het PI werd beïnvloed door de psychoanalyse nam de affectieve behandelmethode een belangrijke rol in in de behandeling. De affectieve behandelmethode was gebaseerd op de psychoanalyse en hield in dat kinderen "affectie" ontvingen, waardoor ze zich veilig zouden voelen, en waarmee hun zedelijke ontwikkeling positief beïnvloed zou kunnen worden (zie kadertekst "Grensoverschrijdend gedrag" in het Bovensectoraal eindrapport). Vanaf midden jaren zestig tot 1977 domineerde de Rogeriaanse therapie. Vanaf 1977 werd het PI onder invloed van nieuwe directeur F.J. Kauffman een orthopedagogisch instituut. In plaats van psychotherapie werd de beïnvloeding door de leefgroep de belangrijkste behandelmethode. Dit stond ook bekend als de groepsmethodische behandeling. Daarnaast werd gebruik gemaakt van andere vormen van therapie, zoals de speltheorie. De systematische en weloverwogen aanpak van het PI blijkt uit het werkplan uit 1977, dat een voorstel voor de inrichting van de sector speltherapie bevat. Men stelde voor om te doen aan Rogeriaanse individuele speltherapie, Rogeriaanse groepsspeltheorie, structurerende individuele speltherapie ten behoeve van structuurarme kinderen en structurerende groepsspeltherapie ten behoeve van structuurarme kinderen.¹⁰ Men was zich bewust van de gebruikte methodes, en reflecteerde in het therapieoverleg op de mogelijkheden en beperkingen hiervan (bv. het maximale aantal kinderen per therapiesetting of de mogelijkheid om de overgang tussen therapie en leefgroep te evalueren).¹¹ Met de intrede van de orthopedagogiek werden psychotherapie, medicamenteuze therapie en logopedie minder belangrijk als behandelmethoden.¹² In 1980 startte het PI met dagbehandeling. Dit sloot aan op maatschappelijke attitudes ten opzichte van tehuisopname: men keerde zich in toenemende mate af van tehuisopvoeding en wilde kinderen zo lang mogelijk thuis houden.¹³

¹⁰ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 143.

¹¹ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 188: Agenda therapie overleg, 13-02-1980.

¹² Rob Wolf, 'Stichting voor Paedologische Instituten en Orthopaedagogische Inrichtingen in Nijmegen/Ubbergen', 2008. https://www.huisvandenijmeegsegeschiedenis.nl/info/Stichting_voor_Paedologische_Instituten_en_Orthopaedische_Inrichtingen_in_Nijmegen/_Ubbergen geraadpleegd 01-07-2018.

¹³ Rob Wolf, 'Stichting voor Paedologische Instituten en Orthopaedagogische Inrichtingen in Nijmegen/Ubbergen', 2008. https://www.huisvandenijmeegsegeschiedenis.nl/info/Stichting_voor_Paedologische_Instituten_en_Orthopaedische_Inrichtingen_in_Nijmegen/_Ubbergen geraadpleegd 01-07-2018.

1.4.4 Dagelijks handelen: Problemen op de werkvloer

De staf in het PI was theoretisch zeer goed onderlegd en er werd gebruik gemaakt van wetenschappelijk onderbouwde methodieken. Toch verliep de implementering van de wetenschappelijke methodieken en doelstellingen van het PI in de praktijk niet altijd eenvoudig. In besprekingen werden geregeld problemen aangekaart.

Vanaf de jaren veertig tot zeker de jaren zeventig zijn in het PI-archief stukken aangetroffen waarin de overbelasting van het personeel ter sprake kwam. In een stuk over de structuur van de werkzaamheden aan het PI uit 1953 stond vermeld dat de 8 onderwijzeressen voor ruim 9 werkten. Ook konden zij zich vaak niet aan hun werkuren houden "doordat een kind juist op het einde van de schooltijd midden in een scène zit, wat misschien wel een half uur of langer nog kan vragen van de tijd, voordat dit afgewerkt is".¹⁴ Ook werd opgemerkt dat de verhouding pupil-staf niet in orde was: er is een groot aantal "moeilijke leerlingen" per onderwijzeres, wat "overspanning ten gevolge heeft gegeven".¹⁵ Op 9 oktober 1958 kwam een klacht binnen van een observatrice van het PI, die "klaagt, dat zij teveel werk heeft en 13 dagen aan één stuk moet werken".¹⁶ In 1977 verscheen er een 'Praatpapier', waarin men klaagde over tijdgebrek: "Door de veelheid [aan gevallen per maatschappelijk werker] functioneert het niet goed. Wij schieten schromelijk tekort aan onze taak. Wij geven voortdurend prioriteit met als gevolg weinig follow-up. De hulpverlening verloopt naar willekeur met als gevolg te weinig diepgang naar de problematiek." Om deze reden wilde men een derde maatschappelijk werker aanstellen.¹⁷

Uit de jaarverslagen van het PI blijkt dat de verhouding tussen hulpverlener en kind door de jaren heen sterk verbeterde (zie tabel 1). Toch bleef men hierover klagen.

Aangemelde gevallen	Jongens	Meisjes	Totaal	Aantal hulpverleners
1950	260	134	394	9 (1 op 44)
1955	139	84	223	10 (1 op 22)
1960				
1965	83	42	125	8 (1 op 16)
1970	43	32	75	8 (1 op 9)

Tabel 1. De verhouding hulpverlener-kind in het PI.¹⁸

Ook klaagde de staf over tijdgebrek als gevolg van de wetenschappelijke invalshoek die de instelling hanteerde. In de stafvergadering van 7 juli 1949, met betrekking tot de spreekuurgevallen staat vermeld: "Men komt niet klaar omdat de bij ons komende moeilijke kinderen tegenwoordig uren eischen voor onderzoek; de wetenschap heeft nu eenmaal voortgang gemaakt. Wordt de huidige toestand gehandhaafd dan komen de kinderen van het kinderkuis in het gedrang."¹⁹ Er wordt voorgesteld om het aantal gevallen per middag te verminderen. Met dit voorstel wordt ingestemd.

Daarnaast klaagde men in de jaren vijftig over een gebrek aan personeel en ruimte. Het PI was oorspronkelijk begonnen als observatie-tehuis, maar langzamerhand – omdat er steeds meer moeilijke kinderen kwamen – groeide het uit tot een therapie-inrichting voor zeer moeilijke kinderen, die een langdurige behandeling behoeften. In een stafbespreking uit 1956 werd vermeld: "Gevolg hiervan is, dat men doorlopend met een tekort aan ruimte en een tekort aan

¹⁴ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 138: Stukken betreffende de organisatiestructuur, 1953-1956.

¹⁵ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 138: Stukken betreffende de organisatiestructuur, 1953-1956.

¹⁶ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 31: Notulen van maandelijkse besprekingen van bestuur met de staf van het Paedologisch Instituut, 1948-1953.

¹⁷ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 155: Stukken betreffende taakanalyse van het maatschappelijk werk, 1977.

¹⁸ Deze tabel is gebaseerd op de cijfers in de jaarverslagen.

¹⁹ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 30: Notulen van maandelijkse besprekingen van bestuur met de staf van het Paedologisch Instituut, 1948-1953.

personeel te kampen heeft, waardoor weer spanningen onder het aanwezige personeel ontstonden.” In reactie hierop, deelde de voorzitter mede, heeft het bestuur heeft in overleg met de Algemene Overste en Prof. Calon besloten om het PI terug te brengen tot zijn oorspronkelijke opzet en ten hoogste 50 kinderen op te nemen.²⁰ Uit een vragenlijst uit 1950 bleek dat er onvoldoende ruimte (geen speelkamer) en personeel was om de beoogde speltherapie uit te voeren.²¹ Een ander probleem gerelateerd aan ruimte was dat de onderzoekskamer van de assistent-psychiater vóór 1960 geen kleedruimte had. Dit was van belang voor “oudere kinderen”: “voor en na het onderzoek van oudere meisjes (in een labiele levensfase en niet zelden met seksuele preoccupatie) van Kinderhuis, M.O.B., en ‘Berk en Beuk’ dient de arts zo onopvallend mogelijk de hielen te lichten...”. In reactie op dit probleem deed Meyknecht, geneesheer-directeur, in 1960 een voorstel tot verbouwing van de onderzoekskamer van de assistent-psychiater.²²

Het personeel verzocht in de jaren vijftig en zestig geregeld om versterkend personeel. In 1952 verzocht men om de aanstelling van een tweede psychiater.²³ In de jaren zestig stonden de jaarverslagen vol met verzoeken om uitbreiding van de staf (o.a. een fulltime groepswork-supervisor, assistent-psycholoog, half-time kinderarts, half-time neuroloog, consulent-uroloog en een chef de Clinique). Deze werden grotendeels gehonoreerd.²⁴

In 1972 werden een aantal thema’s geïnventariseerd voor een stafgesprek in het kader van een werkorganisatie. Uit deze inventarisatie kwam naar voren dat de staf te weinig als eenheid werd ervaren, dat iedereen het ‘te druk’ heeft en dat er te weinig onderling contact was over de pupillen.²⁵ Eind jaren zeventig klaagde de hoofdlerder van het PI dat het team niet “één front” maakte naar de kinderen: er zou een betere samenwerking moeten zijn tussen team en leefgroep.²⁶ Een andere klacht was dat men te weinig publiceerde, en te weinig deelnam aan congressen (inv. nr. 178) – ondanks de wetenschappelijke doelstellingen van het PI. Mogelijk had men het te druk met de praktijk om te publiceren.

In de jaren tachtig klaagde men dat er een gebrek aan toezicht was op de personeelsleden. In de bestuursvergaderingen uit de periode 1982-1988 werd vermeld dat er “geen enkele controle” is op de werksituatie: “Men kan, bij wijze van spreken, in een verslag of bespreking beweren wat men wil, er is niemand die werkelijk zicht heeft op de juistheid hiervan” (inv. nr. 10).

Halverwege de jaren vijftig stelde Prof. Calon een voorstel op voor de reorganisatie van het PI. Hij vermeldde onder meer dat “typen” kinderen werden opgenomen, die eigenlijk niet in de instelling thuishoorden en dat er teveel kinderen werden opgenomen. Als gevolg hiervan stelde hij voor om zoveel mogelijk terug naar de oorspronkelijke opzet te gaan (inv. nr. 138). In de jaren tachtig kampte de instelling met een overvloed aan “ernstige gedrags- en leergestoorde zeer jeugdigen”, waarvoor een oplossing gezocht moest worden. In de bestuursvergaderingen in de periode 1982-1987 stond vermeld: ‘Het Paedologisch Instituut te Nijmegen wordt in toenemende mate geconfronteerd met ernstige gedrags- en leergestoorde zeer jeugdigen’. Dit waren of “kinderen, die jonger zijn dan de leerplichtige leeftijd” of “kinderen, die wel de leerplichtige leeftijd hebben, maar functioneren op het niveau van de zeer jeugdigen”. Om deze reden overwoog men de oprichting van een speciale afdeling voor deze kinderen (inv. nr. 19).

Ook de therapieën hadden niet altijd een wenselijke uitwerking op de pupillen. Zo kon de onderwijzeres op de PI school na een uur Rogeriaanse therapie, waarin de kinderen vrijheid genoten, de kinderen moeilijk weer in het gareel krijgen.²⁷ In de jaren zeventig klaagde de hoofdlerder van het PI dat de beoogde orthotherapeutische behandeling niet naar behoren werd

²⁰ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 31: Notulen 12-01-1956.

²¹ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, Vragenlijst uit 1950, voorgelegd aan het PI.

²² RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 127: Bestuursstukken, bijlagen bij bestuursvergaderingen, 1960-1967.

²³ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 125:

²⁴ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 5: Notulen algemene bestuursvergaderingen, 1963-1971; inv. nr. 139: Stukken betreffende personeel en organisatie, 1961-1964.

²⁵ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 142: Stukken betreffende een werkorganisatie, 1972-1974.

²⁶ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 178.

²⁷ Rob Wolf, ‘Stichting voor Paedologische Instituten en Orthopaedagogische Inrichtingen in Nijmegen/Ubbergen’, 2008.
https://www.huisvandenijmeegesegechiedenis.nl/info/Stichting_voor_Paedologische_Instituten_en_Orthopaedische_Inrichtingen_in_Nijmegen/_Ubbergen geraadpleegd 01-07-2018.

uitgevoerd. Er "wordt nog te moeizaam de link gelegd naar de leefgroep als totaal", klaagde de hoofdleraar van het PI eind jaren zeventig. Kinderen werden nog teveel individueel besproken, zonder dat er rekening wordt gehouden met de context van de groep – wat strijdig was met de orthopedagogische doelstellingen.²⁸

Ondanks de vele pogingen om de instelling te professionaliseren liep het personeel tegen diverse problemen aan, onder meer op het gebied van overbelasting en de invoering van methodieken. In sommige periodes was de onderlinge communicatie en het teamgevoel volgens de staf ver te zoeken. Wel krijgen we uit het archief van het PI de indruk dat er een cultuur heerste waarin dit soort problemen en klachten vrij gemakkelijk besproken konden worden.

1.4.5 Geweld

Bij het onderzoek naar professionalisering in het PI Nijmegen werden een tweetal sporen van geweld aangetroffen (zie kadertekst "Grensoverschrijdend gedrag" en kadertekst "Peer group geweld" in het sector-overstijgende onderzoek voor een beschrijving van deze gevallen). In het onderzoeksrapport van Prof. Calon naar het geval van zuster A vermeldde hij bij het bespreken van de affectieve behandelmethode andere therapeutische medewerkster (hier medewerkster B genoemd) die "ongeschikt" gebleken was voor het uitvoeren van deze therapie "omdat zij haar eigen gevoelsleven niet meester was". Met betrekking tot deze vrouw werd vermeld dat Calon het geval met de adjunct-directrice had besproken, die medewerkster B adviseerde om ontslag te nemen. De adjunct-directrice deed dit echter niet meteen "om haar een kans te geven en af te wachten of zij houdbaar was". Om de affectieve behandeling op de juiste manier uit te voeren waren bepaalde richtlijnen vereist. De gevallen van zuster A en medewerkster B laten zien dat stafleden niet altijd voldeden aan deze maatstaven.

Per 1 september 1961 trokken de zusters zich terug van de werkzaamheden in het PI en 'Berk en Beuk'. Niet alleen was het aantal roepingen gedaald en bleven de financiële lasten zwaar drukken op de congregatie, maar ook, zo vermeldden zij in een brief aan het bestuur van het PI,

*In de ervaring van jaren is ons gebleken, dat onder invloed van spanningen, die door de omgang met, en door de van de zijde van de wetenschappelijke staf noodzakelijk geachte therapeutische behandeling van de psychisch gestoorde kinderen, worden gewekt, het geestelijk leven van de zusters ernstig gevaar loopt.*²⁹

Wat hier precies mee wordt bedoeld is ambigu, maar wel wordt duidelijk dat de therapeutische behandeling 'spanningen' veroorzaakte onder de zusters.

1.4.6 Opleidingseisen, scholing en stagiaires

Uit het voorstel voor de reorganisatie van het PI van Calon bleek ook dat hij de aandacht wilde vestigen op de opleiding van het personeel (inv. nr. 138). In een maandelijkse bespreking met het bestuur op 12 januari 1956 vermeldde de voorzitter: "Verder zal de continuïteit van het geschoold personeel een voorwerp van voortdurende zorg moeten zijn en daarom zal de staf het personeel ook wegwijzen moeten maken. Het personeel moet geschoold worden." In dezelfde vergadering stelde Calon dat men ervoor moest "waken, dat de p.s.w. [psychiatrisch-sociaal werkster] geen psychiatertje gaat spelen". (inv. nr. 31).

In de jaren vijftig moest het personeel aan bepaalde eisen voldoen om aangenomen te worden, bijvoorbeeld het in bezit hebben van bepaalde diploma's (inv. nr. 31: maandelijkse bespreking 07-07-1955; inv. nr. 27: Brief Calon aan J. de Haas, 26-08-1961). Dit bleef zo gedurende de gehele onderzoeksperiode.

Een ander probleem met betrekking tot de opleiding van het personeel was dat stagiaires niet goed voorbereid waren op de praktijk. Eind jaren zeventig werden verschillende vormen van

²⁸ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 178: Stukken betreffende het begeleidingsteam, 1977-1979, Reflecties op de taak van de hoofdleraar.

²⁹ RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 138, Brief van de Congregatie van de Dochters van Maria en Jozef te Den Bosch aan het Bestuur der Stichting voor Paedologische Instituten, 08-08-1956.

speltherapie aangeboden. Een deel van deze speltherapieën werd verzorgd door studenten van de faculteit Psychologie van de KU. In de stukken werd geklaagd dat de stagiaires theoretisch goed waren onderlegd, maar dat ze geen kaas hadden gegeten van de praktijk. Het kostte veel tijd om ze dat bij te brengen. Het voorstel was om ze mee te laten kijken door een observatiescherm en om ze aantekeningen te laten maken van de praktische behandeling. Daarna zouden ze zelf aan de slag kunnen (inv. nr. 143).

Het PI bood ook zelf cursussen aan. Begin jaren vijftig ging de katholieke opleiding tot psychiatisch-sociaal werkster (die van start ging in 1939, en tijdens WOII stil lag) aan een medisch-opvoedkundig bureau (M.O.B.) uit van het PI. Dit was een cursus van twee jaar. Het eerste jaar was 'uitsluitend theoretisch', en het tweede jaar was "een practische opleiding voor een geselecteerde groep cursisten", waarbij cursisten in een katholiek M.O.B. praktijkervaring opdeden. In 1955 was de minimumleeftijd voor cursisten 25 jaar. De vereiste vooropleiding was een diploma van een R.K. school voor maatschappelijk werk (uitzonderingen waren mogelijk). De toelating was selectief, en vond plaats op basis van "persoonlijke geschiktheid". In het tweede cursusjaar werden cursisten begeleid door een supervisor. Aan het eind van het tweede jaar kregen cursisten het diploma Psychiatisch Sociaal Werkster. De toelating tot het tweede jaar vond in 1952 plaats op grond van een examen en een beoordeling van de persoonlijkheid van de cursiste. Niet iedereen kreeg na het tweede jaar het diploma. Soms kwam het bijvoorbeeld voor dat de praktijkopleiding met 6 maanden werd verlengd voor een cursist die nog niet klaar was om PSW te worden. Met betrekking tot de cursus uit 1950 wordt vermeld: "Voornamelijk wordt aandacht besteed aan het leren beoordelen van familieverhoudingen en andere milieu-invloeden, het bespreken voeren met- en leiding geven aan de ouders volgens de richtlijnen van de Psychiater, het opstellen van anamnesen, gezins-rapporten, etc." (inv. nr. 148).

1.4.7 Deskundigheidsbevordering

Om nieuwe projecten te implementeren stelde het PI mensen van buiten aan. Zo vond de praktische opleiding tot psychiatisch-sociaal werkster plaats onder supervisie van Mej. Delen. Zij was naar Amerika gestuurd om opgeleid te worden voor deze cursus (inv. nr. 148). In 1961 werd voorgesteld om Eve Lodge als "adviseuze voor groepswork en supervisor groepsleiders voor een dag of 3, 4 per week gedurende het komende academische jaar" aan te stellen. Lodge had de academische graad voor Social Group Work "en ook ervaring met inrichtingsgroepwerk". Haar aanstelling zou een grote steun betekenen "bij het verder opbouwen van het moderne groepswork waarmee wij reeds begonnen zijn. Hierbij zijn we vooral op Amerikaanse literatuur aangewezen. Het kunnen gebruik maken van de diensten van een persoon die hierin zowel wetenschappelijk als in de praktijk geschoold is, kan voor ons van grote waarde zijn en de perikelen van de "Kinderziekten" van dit nieuwe werk limiteren" (inv. nr. 27).

Op 21 november 1980 starten de PI's met "inhoudelijke werkbezoeken", waarbij medewerkers van de PI's elkaar bezochten. Het doel was "[d]at de bezoekende Paedologische Instituten op meerdere onderdelen zichzelf zullen terugvinden, waardoor dwarsverbanden kunnen gaan ontstaan, ter wille van efficiëntere verdieping van hulpverlening, onderzoek en overdracht" (inv. nr. 167).

1.4.8 Behandelpraktijk

In onderstaande paragrafen bespreken we het behandelplan (par. 2.6.1), dossiervorming (par. 2.6.2), multidisciplinair werken (par. 2.6.3) en rapportage (par. 2.6.4).

1.4.8.1 Het behandelplan

Eind jaren zeventig werkte men met de groepsmethodische behandeling. De groepsleider constateerde dat het in de praktijk lastig was om deze behandeling toe te passen: "De klacht is dan ook vaak: we hebben 10 of 11 behandelingsplannen maar dat hou je niet vol." Het gevoel onder de groepsleiders was dus dat er teveel verschillende 'soorten' kinderen in elke groep aanwezig waren (inv. nr. 178).

Uit een stuk van het schoolteam aan het bestuur uit de jaren tachtig blijkt dat er in de praktijk een gebrek aan behandelplannen was: "Voor praktisch geen enkel kind is een concreet behandelingsplan opgesteld." Hierover wordt gezegd: "De leerkrachten voelen zich in dit verband meer intuïtief werken, dan doelgericht volgens een plan" (inv. nr. 10). Zij stellen: "Bij het team is een gevoel aanwezig van: wij hebben geen zin meer die vlag op de modderschuit hoog te houden; wij wensen onze vuile was niet meer binnen te houden. Wij wensen ons kwetsbaar op te stellen" (inv. nr. 10). Ook stellen zij dat er weinig tot niets gedaan werd met de rapporten van collega's: "De gegevens, die teamleden in een verslag of bespreking inbrengen, worden nauwelijks geëvalueerd of kritisch bekeken" (inv. nr. 10).

1.4.8.2 Dossiervorming

In 1978 werd voor het begeleidingsteam een document opgesteld getiteld "Enkele omgangsregels betreffende dossiers en archief". Dit document gaf aan dat pupillendossiers bewaard dienden te worden in een af te sluiten kast, dat gegevens zorgvuldig moesten worden behandeld, dat informatie niet zomaar aan derden verstrekt kon worden, en dat de gegevens bij afsluiting van de behandelingsperiode vernietigd dienden te worden (inv. nr. 178).

1.4.8.3 Multidisciplinair werken

Uit de jaarverslagen blijkt dat het PI al in 1950 over een vrij uitgebreide psychologische en psychiatrische staf beschikte (zie tabel 2).

Stafliden Pedologisch Instituut	1950	1955	1960	1965	1970	
Psychiater-neuroloog	1	1		1	1	
Psycholoog	2	1		1	1	
Assistent-psycholoog	2	1		1	1	
Psycho-sociaal werker	4	6		3	3	
Assistent-psychiater	-	1		2	2	
	9	10		8	8	

Tabel 2. Deskundige stafliden in het PI.³⁰

De aanwezigheid van psychiaters en psychologen kan gezien worden als teken van professionalisering. De aanwezigheid van een psychologische en psychiatrische staf betekende niet dat er ook tussen de verschillende personeelsleden onderling goed gecommuniceerd werd. In de jaren zestig klaagde Prof. Calon bijvoorbeeld over het feit dat de psychologen niet aanwezig waren bij teambesprekingen (inv. nr. 27). In een brief aan het bestuur van de Stichting, 12 mei 1964, schrijft Prof. Calon: "De uitbreiding van de psychologenstaf brengt met zich mee, dat het contact tussen de psychologen onderling steeds geringer geworden is, zodat ieder vrijwel als een eenling werkzaam is. Het komt mij voor dat het van belang is, dat er meer onderlinge samenspraak tussen de psychologen plaats vindt." Hij wil dat alle psychologen één keer per maand enkele uren samenkomen "niet alleen om hun ervaringen uit te wisselen met betrekking tot de hun toevertrouwde kinderen, doch ook om recente publikaties te bespreken" (inv. nr. 27). Een gebrek aan onderlinge communicatie tussen teamleden was vanaf zeker de jaren vijftig t/m tachtig een probleem, zoals blijkt uit de stukken.

1.4.8.4 Rapportage

In het PI Nijmegen waren in 1955 uitgebreide richtlijnen voor de observatierapporten en besprekingen van de kinderen aanwezig. Observatie-rapporten moesten als volgt worden opgesteld:

³⁰ Deze tabel is samengesteld op basis van gegevens in de jaarverslagen.

- a) Samenstellen: selectie en bundeling van gegevens van de verschillende schrijvers volgens het kind
- b) Regelmatige samenvatting van elk kind, elk trimester
- c) 4/maandelijks samenvatting van de observatie van toegewezen kinderen en instanties e.d.
- d) Elke 3 weken 1 kind voor de grote bespreking Prof. Prick
- e) Samenvatting van de wekelijkse interne bespreking³¹

De observatierapporten bevatten een gedetailleerde beschrijving van de thuissituatie van de kinderen. Er wordt van elk kind ook een observatieverslag geschreven over de periode dat ze met een therapeut in de "spelkamer" verblijven. Daarnaast worden rapporten met testpsychologische gegevens (waaronder Rey, Bender, Goodenough, Wiegiersma, Löwenfeld, http, Wartegg, CAT, Rorshach, Raven), onderwijsgegevens, een overzicht van de aanpassing op de leefsituatie, een therapie-verslag over een bepaalde periode en een suggestie voor een andere vorm van opvang.³²

Toch waren er ook in een professionele instelling als het PI Nijmegen er gedurende de onderzoeksperiode problemen met de rapportage. In de notulen van een bestuursvergadering in 1966 wordt vermeld:

De voorzitter spreekt nogmaals zijn bezorgdheid uit over de kwaliteit van de rapporten van het M.O.B. Herhaaldelijk komt het voor, dat de Raad voor Kinderbescherming deze rapporten niet wil doorsturen naar de kinderrechtter, omdat zij absoluut beneden het vereiste niveau zijn. Bovendien zijn de rapport [sic] vaak slechts ondertekend door de P.S.W. [psychiatrisch sociaal werk(st)er; in plaats van ook door de directeur]. De vergadering dringt er op aan, dat dit onder de aandacht van Dr. Meyknecht zal worden gebracht.³³

1.5 Besluit

De onderzoeksresultaten laten iets zien over het proces van professionalisering in een kinderbeschermingsinstituut, en welke moeilijkheden hierbij kwamen kijken. Men was in het PI voortdurend bezig met professionalisering en verbetering. Hoewel het PI een zeer professioneel instituut was, waren er desalniettemin een hoop problemen op het gebied van professionalisering. De staf kaartte gedurende de gehele onderzoeksperiode allerlei problemen aan, gerelateerd aan de dagelijkse gang van zaken in de instelling, waarvoor oplossingen werden gezocht.

Op basis van het onderzoek kunnen ook mogelijke risicofactoren voor geweld worden onderscheiden. Het geval van het peergroup geweld in het PI laat zien dat het personeel halverwege de jaren vijftig misstanden niet gemakkelijk aankaartte. Een klimaat waarin personeel lang rondliep met klachten over de behandeling van kinderen had mogelijk negatieve effecten op de veiligheid van kinderen in het geval van misstanden.

Het PI als casus laat zien dat het instituut telkens weer op korte termijn oplossingen moest zoeken voor situaties die zich voordeden, zonder dat het hiervoor was toegerust. Problemen werden vaak pas na lange tijd aangekaart, als de situatie onhoudbaar was geworden. Dit betekende vermoedelijk dat kinderen vaak de dupe waren van de ongelukkige omstandigheden, of hier nu geweld bij kwam kijken of 'slechts' gebrekkige organisatie.

³¹ Archief 1022, Paedologisch Instituut Nijmegen, inventarisnummer 138, Stukken betreffende de organisatiestructuur, 'Overzicht taken van de algehele staf van het P.I. '55' door Dr. A.J.M. Vossen.

³² RAN, Paedologisch Instituut Nijmegen, inv. nr. 187.

³³ Archief 1022, Paedologisch Instituut Nijmegen, inventarisnummer 6, Notulen algemene bestuursvergaderingen, 1963-1971.

2. "S.S.-martelpraktijken" in het Haagse Gemeentelijk Kindertehuis, 1949-1950

2.1 Gemeentelijk Kindertehuis, Den Haag 1945-1960

In het Haagse Gemeentearchief is de administratie en correspondentie van het na de oorlog geopende Gemeentelijk Kindertehuis gedeponneerd. Vanaf 1932 tot 1943 was in dit tehuis aan de Pletterijstraat nummer 66 het Israëlitische/Joodse Weeshuis "Ezer Jatom" (Hulp voor Weezen) gevestigd. De weeskinderen, de directeur, zijn echtgenote en het personeel werden op 5 maart 1943 naar doorgangskamp Westerbork gebracht. Op 10 maart werden de kinderen en de volwassenen naar vernietigingskamp Sobibor vervoerd, waar ze op 13 maart door de nazi's werden vermoord.³⁴

In het Gemeentelijk Kindertehuis zou na de oorlog, zo was het voornemen, "een centrum voor experimenteel onderzoek en voorlichting op het gebied van de psychische verzorging van kinderen in kinderbewaarplaatsen" worden gevestigd. Ambtelijk gezien viel het tehuis onder de Haagse Gemeentelijke Dienst Sociale Belangen.³⁵ Uit een in het archief opgenomen bericht uit de *Haagsche Courant* (30-01-1951) wordt duidelijk dat het tehuis kinderen van veertien dagen oud tot veertien jaar opnam, meestal voor korte duur. In de archiefstukken wordt het Gemeentelijk Kindertehuis als een "doorgangshuis" bestempeld. Voor de meeste kinderen was het verblijf van korte duur: men ging of terug naar de ouders, werd overgeplaatst naar een ander tehuis, of werd ondergebracht in een pleeggezin. Het tehuis had "spoedopnemingen" en het was van belang, aldus een Nota uit 1954 over het tehuis, "dat de mogelijkheid aanwezig [moet] zijn kinderen te verzorgen in een neutrale inrichting". Het aantal in het tehuis ondergebrachte pupillen schommelde en liet een daling zien:

Bezettingscijfers 1947-1952

1947 – 83
1948 – 73
1949 – 69
1950 – 65
1951 – 59
1952 – 62³⁶

Leden van het Haagse gemeentebestuur stelden in 1954 vragen bij de typering "centrum voor experimenteel onderzoek en voorlichting op het gebied van de psychische verzorging van kinderen in kinderbewaarplaatsen". Diverse leden wensten ingelicht te worden over de plannen – die al in 1949 waren aangekondigd – en zij vroegen zich af of het financieel wel mogelijk zou zijn deze plannen uit te voeren, "hoe gewenst op zich zelf een dergelijk centrum ook zou kunnen zijn". De directeur van de Gemeentelijke dienst Sociale Belangen beantwoordde de vraag van de leden:

Met de inrichting van bedoeld centrum wordt beoogd, dat het gemeentelijke kindertehuis in alle opzichten zal gaan voldoen aan de nieuwere, daarvoor gestelde eisen op het gebied van kinderverzorging, zulks mede in het belang der op gemeentekosten daarin verzorgde kinderen. De inrichting en functionering (sic) van dit tehuis moeten zodanig zijn, dat het, waar nodig, als voorbeeld kan dienen voor andere, op dit gebied werkzame inrichtingen. Aan het particulier initiatief wordt geen enkele afbreuk gedaan; integendeel er zal door worden bevorderd, dat alle inrichtingen zullen streven te voldoen aan hetgeen volgens de

³⁴ Corien Glaudemans, *Voormalig Joods Weeshuis*. Bron: website Joods Erfgoed Den Haag. <https://www.joodserfgoeddenhaag.nl/voormalig-joods-weeshuis-2/> (bezocht op 17-11-2018).

³⁵ Haags Gemeentearchief, archief Gemeentelijke Dienst Sociale Belangen, inv.nr. 0502-01 425, archief Kindertehuis Pletterijstraat (hierna als: Archief Kindertehuis Pletterijstraat). Brief van de burgemeester aan de directeur van de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst, d.d. 10-10-1949.

³⁶ Archief Kindertehuis Pletterijstraat. Nota bij een brief van de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst van 's-Gravenhage aan de directeur van de Gemeentelijke dienst Sociale Belangen, d.d. 20-08-1954, 2, 3.

hedendaagse begrippen als noodzakelijk wordt gevoeld in het belang der kinderen, die van de gunstige invloed van een goed gezin zijn verstoken.

Het antwoord werd afgesloten met de mededeling dat de kosten niet van die aard zijn, *“dat hierop de verbeterde inrichting zou behoeven te stranden”*³⁷ Desalniettemin strandden deze vooruitstrevende plannen, *“omdat de tijd van uitvoering hier nog niet rijp werd geacht”*.³⁸

Het archief bevat tevens bronnen over professionalisering in de jaren vijftig, zoals een cursus K. & J. door de Vereniging Kinderverzorging en Opvoeding.³⁹ In 1955 werd het tehuis verplaatst naar een nieuw onderkomen in een pand aan de Duinweg 31 te Scheveningen; de naam Gemeentelijke Kindertehuis werd veranderd in De Schelp.

De bewoners aan de Duinweg nummer 29 klaagden in oktober 1958 dat de pupillen van De Schelp zeer luidruchtig zouden zijn. Zij ondervonden veel last. Het spelen zou geen *“gewoon spelen”* zijn, maar vooral hollen en draven. Daarnaast gaf ook het spelen met blokken, die op de houten vloer zouden worden gesmeten, veel geluidsoverlast. De klagers spraken over *“verruwing”* van de kinderen door dit *“ongebonden spelen”*.⁴⁰ Om tegemoet te komen aan de klachten over geluidsoverlast, werden de bankjes voor de kinderen verplaatst en het speen met blokken beperkt.⁴¹

Januari 1960 werd kindertehuis De Schelp wegens het teruglopen van de gemiddelde bezetting opgeheven. Gemiddeld werden circa 18 kinderen per jaar opgenomen (75% van de capaciteit). Sluiting van De Schelp leverde een kostenbesparing van 40.000 gulden op.⁴²

2.2 Sporen van geweld: een ijskoude douche

In het archief van Gemeentelijk Kindertehuis is een aangetekende brief (d.d. 10-10-1949) gearchiveerd van een vader, wonende te Nijmegen, wiens twee pleegzoontjes tijdelijk in het tehuis waren opgenomen. De twee pleegkinderen meldden bij hun pleegvader, *“dat men op een jongetje, dat zijn ontlasting niet in kon houden, de volgende strafmaatregel toepast: men plaatste hem onder een ijskoude douche en sloeg hem met zijn bevulde broekje in het gezicht”*. De vader was hier zeer verbolgen over: *“Dergelijke koudwaterkuren behoorden, zoals u bekend zal zijn, tot de martelpraktijken van de S.S.”* Op advies van de Voogdijraad wendde hij zich tot het Haagse gemeentebestuur met het verzoek een einde te maken aan deze toestand en *“de schuldige te doen dagvaardigen, dan wel of het beter is, dat ik deze zaak direct bij Justitie aanhangig maak”*.⁴³

Er werd direct een onderzoek ingesteld naar het incident. De pleegzonen Willem (geboren in 1936) en Albert (1939) werden thuis in Nijmegen ondervraagd door een ambtenaar van de Sociale Dienst, die vergezeld werd door een personeelslid van het Gemeentelijk Tehuis. Uit de stukken wordt duidelijk dat de pleegzonen de zaak zouden hebben verzonnen. Ze wisten zich de naam van het slachtoffer niet te herinneren – ze noemden wel zijn scheldnaam: *“poepindebroek”* – en hadden volgens het verslag verder niet zoveel te melden. In het rapport staat ook een typering van de twee pleegzonen Albert en Willem:

Inmiddels bleek na bespreking met verschillende personeelsleden van het Kinderhuis dat de jongens [achternaam] aardige jongens met een knap voorkomen zijn, die iedereen voor

³⁷ Archief Kindertehuis Pletterijstraat. Brief van de directeur van de Gemeentelijke dienst Sociale Belangen d.d. 22-11-1951 aan het hoofd van de afdeling "Sociale Zaken" ter Gemeentesecretaris.

³⁸ Archief Kindertehuis Pletterijstraat. Nota bij een brief van de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst van 's-Gravenhage aan de directeur van de Gemeentelijke dienst Sociale Belangen, d.d. 20-08-1954.

³⁹ Archief Kindertehuis Pletterijstraat. Brief van de Vereniging Kinderverzorging en Opvoeding, d.d. 20 maart 1953.

⁴⁰ Archief Kindertehuis Pletterijstraat. Brief van de heer en mevrouw B. aan de Directeur Sociale Belangen, gemeente 's-Gravenhage, d.d. 22-10-1958.

⁴¹ Archief Kindertehuis Pletterijstraat. Brief Afdeling Verzorgingszaken aan de heer B., d.d. 24-11-1958.

⁴² Archief Kindertehuis Pletterijstraat. Bron: *Haagsch Dagblad*, 07-03-1960.

⁴³ Brief van [ir. V.] aan het Gemeentebestuur Den Haag, d.d. 10-10-1949.

*zich weten te in te palmen. Zij beschikten destijds echter over een rijke fantasie en zagen er niet tegen op te klikken over andere jongens om zo te proberen in een goed blaadje te komen.*⁴⁴

Op 16 november 1949 schreef de directeur van het tehuis een brief aan het Haagse Gemeentebestuur met de mededeling dat de pleegvader geen fraai figuur had geslagen, omdat er van de beschuldigingen niets waar zou zijn. De brief van de pleegvader zou "*tendentieus*" zijn en de goede naam en faam van het kindertehuis zou er ernstig door geblameerd zijn. De directeur was vooral ontstemd door het feit dat de pleegvader meteen naar het Gemeentebestuur was gestapt en niet eerst bij hem inlichtingen had ingewonnen.⁴⁵

2.3 Afsluiting

De reactie van de directeur van het Gemeentelijk Kindertehuis was ingegeven door woede: in zijn tehuis zou iets dergelijks niet plaats hebben kunnen vinden, omdat zijn personeelsleden dit nooit zouden doen. De pleegvader had, aldus de directeur, zijn klacht eerst met hem moeten bespreken en niet met het Haagse Gemeentebestuur. De directeur ging hiermee voorbij aan het feit dat de vader eerst inlichtingen had ingewonnen bij de Voogdijraad over hoe hij het beste zou kunnen handelen met het verhaal van zijn pleegzonen. Gezien de aard van de calamiteit zou dit eigenlijk een zaak zijn geweest voor de afdeling inspectie en toezicht van het ministerie van Justitie; de vader noemt dit ook in zijn brief.

Volgens het onderzoek door de ambtenaar van de Haagse Sociale Dienst en het personeelslid van het tehuis, zouden de twee pupillen een fantasieverhaal hebben verspreid. Met een hedendaagse bril op bekeken, werden de jongens niet serieus genomen. De typering door de personeelsleden spreekt boekdelen: "*aardige jongens met een knap voorkomen*", die beschikten over een "*rijke fantasie*" en geen probleem hadden om te klikken over andere jongens als ze hierdoor zelf in een goed blaadje zouden komen. Willem en Albert werden niet serieus genomen en door de genoemde karakterisering zelf verdacht gemaakt.

Afgaande op de beschrijving van de door de pleegvader geformuleerde klacht, leed het jongetje dat onder een ijskoude douche zou zijn gezet aan *encopresis*: defecatie (ontlasten in de broek of op de vloer) op verkeerde plaatsen. Encopresis en *enuresis* (bedplassen) ontstaan vaak in combinatie met psychosociale stress; een veel voorkomend probleem in kindertehuizen. De klacht, die een onversneden vorm van geweld is, werd, afgaande op de bronnen, niet grondig genoeg onderzocht. Alleen de personeelsleden werden gehoord, aan de kinderen in het Gemeentelijk Kindertehuis werd niets gevraagd.

⁴⁴ Rapport als Bijlage bij een brief aan de Burgemeesters en Wethouders van Den Haag, d.d. 28-01-1950.

⁴⁵ Brief directeur aan het Haagse Gemeentebestuur, d.d. 16-11-1949.

3. Huize Eikenstein en de Hunnerberg, 1945-1975 – Sporen van geweld in pupillendossiers

3.1 Inleiding

Dit onderdeel van de sector Bovensectoraal archiefonderzoek brengt gevallen van geweld tegen pupillen en tussen pupillen onderling van Huize Eikenstein en de Hunnerberg in de periode 1945-1975 in kaart. Huize Eikenstein was de voorloper van de Hunnerberg. Het jaar 1945 vormt het startpunt van de onderzoeksperiode; de archieven van het Rijksopvoedingsgesticht voor meisjes zijn bewaard gebleven tot en met 1975.⁴⁶

Voor dit verslag zijn 44 willekeurig geselecteerde persoonsdossiers van pupillen uit de periode 1945-1975 bestudeerd. Hieruit werden bekeken:

- De persoonsbeschrijvingen van de pupillen (1945-ca. 1952). De persoonsbeschrijving was een formulier, waarop de gestichtsarts de resultaten van zijn lichamelijk onderzoek van elke pupil beschreef.
- Maandelijks aantekeningen over het gedrag van de pupil (1945-1950).
- De zogeheten 'rapporten' over de pupillen. Deze rapporten (1950-1975) bevatten een overzicht van de gebeurtenissen en de ontwikkeling van het meisje tijdens de opname. De rapporten werden naar de kinderrechter gestuurd, om voorwaardelijk ontslag aan te vragen, of om de kinderrechter te verzoeken de plaatsing te verlengen.

Onderstaand verslag geeft een overzicht van aangetroffen sporen van geweld, en mogelijke risicofactoren voor geweld:

3.2 Sporen van geweld

- **Verregaand lichamelijk onderzoek bij binnenkomst, waarbij de staat van het maagdenvlies werd onderzocht.** Tot ca. 1952 werden pupillen bij binnenkomst in het gesticht standaard lichamelijk onderzocht door de gestichtsarts. De resultaten van dit onderzoek werden opgetekend in een vragenformulier, de 'persoonsbeschrijving' geheten. Dit onderzoek was bedoeld om lichamelijke of medische afwijkingen vast te stellen, en om een eerste indruk van de pupil te verkrijgen. Bij vraag 51, "Buik- en bekkenorganen. Urine, urinelozing", werd geregeld informatie opgeschreven die getuigt van een verregaand lichamelijk onderzoek, waarbij de staat van het maagdenvlies werd nagegaan. Ook werden pupillen hierbij gevraagd naar het aantal seksuele partners dat zij hadden gehad. Zo werden bij deze vraag bijvoorbeeld dergelijke antwoorden opgeschreven: "Menstruatie nog niet opgetreden. Geslachtelijke omgang met 1 jongen wordt toegegeven. Hymen geperforeerd. Weinig fluor" (persoonsbeschrijving uit 1945). Het onderzoeken van de geslachtsdelen bij binnenkomst en na een ontluchting was bedoeld om de pupillen te controleren op geslachtsziekten. Ook werd er bij binnenkomst of na een ontluchting gecontroleerd of pupillen zwanger waren.⁴⁷ Tegelijkertijd functioneerde het onderzoek als manier om iets over de seksuele geschiedenis van de pupil te weten te komen: de arts wilde vaststellen of de pupil ooit eerder geslachtsgemeenschap had gehad, en met hoeveel jongens.
- In één dossier wordt een verwijzing gemaakt naar de angst van een pupil voor het onderzoek van de arts. In het rapport van pupil L., opgenomen in 1952, stond geschreven:

⁴⁶ Zie voor de archieven en de geschiedenis van De Hunnerberg: Marian van der Klein en Jacques Dane, 'Over de archieven van de Hunnerberg (Rijksinstelling te Nijmegen)', in: M.C. Timmerman (2012) *Aard en omvang van seksueel misbruik in de residentiële jeugdzorg en reacties op signalen van dit misbruik (1945-2008)* Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 295-313.

⁴⁷ Van der Klein en Dane, 'Over de archieven van de Hunnerberg'.

"Soms toonde zij een kinderlijke angst, die om bescherming vroeg, bijvoorbeeld bij het verplichte onderzoek door de dokter" (rapport 1953).

- **Peer-group geweld.** In de geselecteerde rapporten zijn drie gevallen gevonden van pupillen die bang waren voor andere pupillen, en andere verwijzingen naar een onveilig leefklimaat in de instelling. Ook zijn twee gevallen gevonden waarbij werd vermeld dat andere pupillen bang waren voor de pupil in kwestie.
 - Pupillen die bang waren voor andere pupillen. In het rapport uit 1956 van pupil E. staat: "Een poging haar in de meest geëigende groep te plaatsen, mislukte, omdat zij bang was voor één der meisjes in de groep." Er wordt niet uitgelegd waarom. Pupil W., opgenomen in 1956: "Het liefst ging ze heel vroeg naar bed, als ze de kans kreeg, al direct na het eten om 6 uur. Toen W. hier eens over onderhouden werd, zei ze, dat ze bang was voor verschillende grote druktemakers in de groep. Toen deze successievelijk ons huis verlieten, kwam W. wat meer los" (rapport 1956).
 - Een onveilig leefklimaat. Pupil S. opgenomen in 1954: "Vielen groepsgenoten tegen haar uit, dan begon zij te huilen, en trok zich op haar kamertje terug. Omdat zij in de eerste maanden veel geplaagd werd, speciaal door enkele meisjes, die door S.'s braafheid en uitsloverijen geïrriteerd werden, had S. het lange tijd erg moeilijk. In de loop van haar verblijf leerde zij deze plagerijen minder ernstig nemen en kwamen perioden, dat zij zich op haar kamertje terug trok minder voor" (rapport 1955).
 - Andere pupillen waren bang voor de pupil in kwestie. In het rapport van A., opgenomen in 1958, stond dat de andere pupillen bang voor haar waren: "A. lag helemaal uit de groep en dat wel opzettelijk. A. nam bepaald geen blad voor de mond, wat ze te berde bracht, was altijd even scherp en kritisch, sarcastisch ook vooral, met A. viel geen opbouwend gesprek te voeren. De een na de ander kreeg een flinke veeg uit de pan en die vegen kwamen aan! Hoewel niet van waarheid ontbloot, waren haar opmerkingen altijd bijzonder kwetsend en hatelijk, de meisjes waren een beetje bang voor haar en daar was ze nog trots op ook"(rapport 1959).
- **Een seksuele "relatie" tussen medewerker en pupil, met zwangerschap van de pupil als gevolg.** Pupil J., opgenomen in 1973. Een onderwijzer ontwikkelde een intensieve relatie met de pupil. Hierover zegt het tweede rapport: "Door J.'s wantrouwende en afwijzende houding van het begin was het voor de onderwijzer noodzakelijk een zeer intensief contact met J. te krijgen. Hij moest eerst een vertrouwensrelatie met haar opbouwen om kennisoverdracht mogelijk te maken" (rapport 2, 1974). In 1975, toen het meisje 19 jaar oud was, en dus minderjarig, werd zij zwanger van de onderwijzer. Hierover staat in het vierde rapport: "Dit was helaas het gevolg van de al te nauwe relatie met de onderwijzer. Zowel de directrice van de Hunnerberg als de psychiater hebben in het verleden diverse gesprekken met hem gehad over zijn houding tegenover J. De psychiater m.n. heeft geprobeerd om hem inzicht bij te brengen in de achtergronden van J. en hem laten zien dat juist voor dit meisje goed hanteren van een relatie van uitermate groot belang is en een goed samenspel met de behandelende therapeut een eerste vereiste. De Directrice heeft nadrukkelijk enige malen met de onderwijzer besproken dat zijn contact met J. uitsluitend beperkt moest blijven tot onderwijs geven. Buiten de schooltijden moest hij de begeleiding van J. aan de groepsleiding overlaten. Hij heeft zich daar ondanks herhaalde waarschuwingen niet aan gehouden. J. gaf hem daar ook nauwelijks de kans toe" (rapport 4 1975). In het rapport staat dat de pupil "bezeten [was] van de gedachte een kind te willen hebben" (rapport 4 1975). De onderwijzer had zelf ontslag aangevraagd, om aan een nieuwe baan te beginnen. Uit gesprekken met de pupil bleek dat zij nog steeds contact hield met de onderwijzer. Door de grote invloed die de

onderwijzer uitoefende op de pupil, was hulpverlening onmogelijk. Om deze reden verzocht de directrice de kinderrechtster om overplaatsing van de pupil naar een tehuis voor niet-gehuwde moeders, waar zij "deskundige hulp" zou kunnen krijgen.

In 1973-1975 bestond er geen protocol voor het aanpakken van seksueel overschrijdend gedrag. Dit staat ook vermeld in het rapport van de commissie Samson.⁴⁸ De onderwijzer kreeg herhaalde waarschuwingen, maar het seksuele contact met de pupil kon hij blijven voortzetten. Ook toen de seksuele relatie met de onderwijzer, en de zwangerschap, werd ontdekt, waren er geen gevolgen: er werd alleen verzocht om overplaatsing van de pupil, naar een tehuis waar zij "deskundige hulp" zou kunnen krijgen.

- **Opsluiten in het opnamekamertje als disciplinemiddel.**

- Pupil R., opgenomen in 1959: "Halsstarrig bleef zij weigeren zich aan het gebruikelijke doktersonderzoek te onderwerpen. De noodzaak daarvan immers kon alleen zij uitmaken en die was er niet, daarbij hadden wij ons neer te leggen, daarin hadden wij haar te vertrouwen. En toch, rap pratend over haar belevenissen van de laatste maanden thuis, versprak ze zich wel, vuurrood, verbeterend, in eigen woordenstroom verwarrend. Wij hebben haar niet gedwongen, haar gezegd, dat zij, voor ze zich aan de normale opnameregels had onderworpen, niet in een groep zou kunnen worden ingedeeld. R. bleef dus alleen, smeedde wegliepplannen. Wij sloten haar kamertje af, ze gaf geen krimp. Tenslotte heeft de Directrice haar in een gesprek, dat aan duidelijkheid niet te wensen overliet, aan het verstand gebracht, dat zij van de meisjes in ons huis het inzicht verwachtten, zich aan redelijke eisen te moeten onderwerpen. Was R. dit niet van plan, dan hadden wij haar intelligentie overschat en zouden wij haar overplaatsing aanvragen naar een op meer primitieve meisjes ingesteld huis, dan hoorde ze hier niet thuis. R., voelend dat het ernst was, koos eieren voor haar geld" (rapport 1959).

Standaard werden de meisjes bij binnenkomst in het observatiekamertje geplaatst. Na een wegliep poging werden zij voor straf in een strafkamertje gezet. In bovenstaand geval werd opsluiting in het kamertje als disciplinemiddel ingezet (samen met het dreigen met overplaatsing).

In de dagelijkse praktijk in de instelling speelde agressie een belangrijke rol. Onderstaand overzicht geeft dit weer.

Agressie in de dagelijkse praktijk:

- **Vechtpartijen tussen pupillen.** Pupil T., opgenomen in 1947: "In haar vriendschappen blijft T. eerst nog wisselend. Dan sluit ze zich aan bij G. [andere pupil]. De anderen beschuldigen het tweetal ervan, weglieppraatjes te hebben gehouden. Hierdoor ontstaat een heftige ruzie, waarbij T. een ander in de haren vliegt" (aantekeningen 1947).
- **Agressieve uitbarstingen van pupillen.**
 - Pupil E., opgenomen in 1955: "Met de invallende groepsleidster kon zij het zeer slecht vinden, en met deze ontstonden ernstige botsingen, die herhaaldelijk er toe leidden, dat [pupil] gillend, vloekend en scheldend uit de groep verwijderd moest worden." In "De Hunderberg", waar elk kind zoveel mogelijk zichzelf kan zijn (wat vaak onrust voor de groep meebrengt en op gemakkelijk te beïnvloeden meisjes prikkelend werkt), wist zij zich niet in de hand te houden.
 - Pupil R., opgenomen in 1959: "Geschreeuw en geruzie was aan de orde van de dag. De groepsleidster vreesde meermalen voor een handgemeen" (rapport 1960).

⁴⁸ Zie Van der Klein en Dane, 'Over de archieven van de Hunderberg'.

- Pupil J., opgenomen in 1973: "Na een conflict was J. vaak opgewonden, wist vaak van geen ophouden. Ze moest nogal eens op een afzonderingskamertje tot bedaren komen" (rapport 1974). En: "J. kon in deze uitbarstingen de andere meisjes, maar ook wel volwassenen, angst aanjagen" (rapport 1974).

De Hunnerberg volgde vanaf 1950 een psychologische koers, waarbij de ideeën van de Utrechtse School centraal stonden. Dit hield in dat zelfexpressie en vrijheid zoveel mogelijk werden aangemoedigd. Dit zou leiden tot de ontplooiing van de pupillen.

- **De groepsleidsters kregen vaak te maken met agressiviteit van pupillen (woede-uitbarstingen, nare opmerkingen, maar ook vechten en bijten).**
 - Nare opmerkingen. Pupil R., opgenomen in 1959: "Toen de groepsleidster 's avonds om etenstijd naar de groep kwam, stond R. bij de deur te wachten met de broodtrommel en een bord met haring: "Wijf, als je die deur niet dadelijk open maakt, gooi ik je die haring naar je kop"" (rapport 1960).
 - Een pupil die onophoudelijk treiterde, en een vechtpartij van een pupil met de groepsleidster. In het rapport van pupil L., opgenomen in 1952, wordt hierover vermeld: "Na een korte tijd niet alleen de groep, maar de hele sfeer in huis verkend te hebben, begon zij dan ook verschillende leidsters op hun kwetsbaarheid te toetsen. Zij tastte ieders zwakke plekken af, en toen zij meende voldoende overzicht en inzicht te hebben, begon zij de inrichting te bespelen, eerst in het klein, spoedig in het groot. Met haar trouwe trawante uit [voormalige inrichting] achter zich, leefde zij haar leventje in de groep en op de gangen, intrigeerde overall, krenkte waar zij maar kon, en vond steeds geraffineerder methoden'. Er werd geschreven dat zij 'ons huis ging tyranniseren" (rapport 1953). In het rapport wordt het gedrag van de pupil gekoppeld aan haar "overgrote behoefte voor aandacht, die in [voormalige inrichting] zo ruimschoots bevredigd was" (rapport 1953). Gedrag dat onder andere werd genoemd: schelden, het opgegeven werk niet doen, het veinzen van een botbreuk om niet mee te hoeven gaan sporten, en een "vechtpartij met de groepsleidster, waarbij zij deze beet."" (rapport 1953). Na de vechtpartij van L. met de groepsleidster, werd L. in een kamertje geplaatst, waar ze "drie ruitjes" kapotsloeg. Toen werd ze naar de isoleercel gebracht. Na "enige weken" sprak men over haar: "In uitgebreid teamverband werd over de mogelijkheid van plaatsing in Rekken gesproken, omdat men de mogelijkheid onder ogen zag, dat niet slechts affectieve verwaarlozing, maar misschien ook een constitutionele gestoordheid oorzaak van L.'s gedrag was" (rapport 1953). Uiteindelijk werd ze niet overgeplaatst, omdat men haar nog een "laatste kans" gaf.

Een staf van de Hunnerberg merkte op dat de grootschaligheid van de instelling ertoe bijdroeg dat pupil L. de inrichting ging "tyranniseren". In de vorige inrichting waar zij had gezeten had zij veel aandacht had gekregen, vanwege de kleinschaligheid van de inrichting. In de Hunnerberg, daarentegen, kreeg zij minder aandacht. Ook bevatte de Hunnerberg een grotere hoeveelheid pupillen en leidsters, en meerdere groepen, en daardoor bood de instelling veel meer mogelijkheden om te treiteren.

- **Kinderen met wie er "geen land te bezeilen was" belandden vaak in een strafkamertje.** Pupil R., opgenomen in 1959: "R. schold op alles en iedereen, geen land viel er met haar te bezeilen. Herhaaldelijk belandde ze in een strafkamertje" (rapport 1959).
- **Er werd wel eens een elektro-encefalogram gemaakt van moeilijke gevallen.** Pupil R., opgenomen in 1959: "Enkele dagen later hielden we R. noodgedwongen een dag thuis.

Ze had n.l. gedreigd weg te zullen lopen, omdat we haar hadden verteld besloten te hebben in het St. Radboudziekenhuis een Electro Encephalogram te laten maken. R. explodeerde bijna, toen ze dat hoorde. Alsof zij "gek" was, alleen omdat zij "temperament" had! En daarover hadden wij niet te beslissen, dat had alleen haar moeder. Was zij ziek? Neen? Dan ging zij ook niet naar een dokter. "In Stolwijk gaan wij naar de dokter als wij ziek zijn". Wij kregen een opwindingsstoestand te zien als in R.'s beginperiode. Een kokosnoot, juist van haar werk meegebracht, zou al als projectiel worden gebezigd. Een der meisjes maakte er zich, de humor te baat nemend, meester van. Ze reageerden trouwens toch bijzonder verstandig en kalmerend. R. trok bij, maar hield halsstarrig vol weg te lopen. Wij hebben haar dus thuisgehouden de morgen voor het onderzoek. De zaak accepteerde dat maar heel moeilijk" (rapport 1960).

4. Geweld in dossiers van de Raad voor de Kinderbescherming in Limburg, circa 1960-1975

4.1 Inleiding

Onderzocht werden de nog bewaarde tehuisdossiers van de Kinderbescherming in Limburg. Deze dossiers zijn gearchiveerd op letter, wat impliceert dat er in het verleden voor ieder tehuis in het zuiden van het land een dergelijk dossier moet zijn geweest. De in totaal 20 dossiers betreffen een selectie die met een bepaald doel is bewaard: inhoudelijk worden er in ieder dossier misstanden geconstateerd, variërend van een bestuurscrisis tot seksueel misbruik van minderjarige kinderen. In deze dossiers valt vooral het grondige werk van inspectrice mejuffrouw L. Regout op. Met regelmaat maakt ze opmerkingen in de kantlijn van de aanwezige stukken in de dossiers, wanneer zaken niet gaan zoals zij zou willen of indien gesprekken met directies of medewerkers van tehuizen volgens haar een opmerkelijk verloop hebben gehad. Daarnaast voert ze regelmatig zelfstandig kleine onderzoekingen uit wanneer de gang van zaken in een tehuis haar verdacht aandoet.

Voor deze archiefstudie zijn de dossiers van de tehuizen die door de gezusters Vinckx werden geleid beschreven; deze dossiers bevatten informatie met betrekking tot diverse vormen van geweld. Deze bron geeft tevens informatie over het handelen van de (verzuilde) inspectie in het katholieke zuiden.

4.2 De Vinkennesten

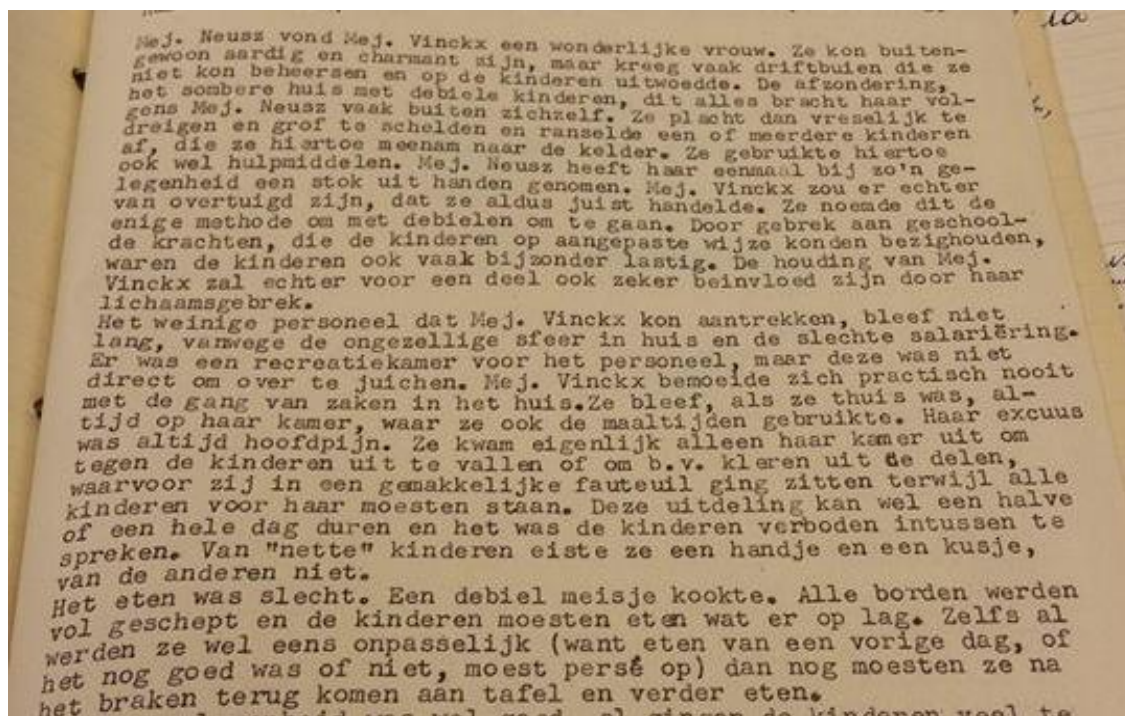
Rond het einde van de Tweede Wereldoorlog beginnen de zussen Hendrika Maria Vinckx (geb. 1901) en Theodora Regina Vinckx (geb. 1916, ook wel 'tante Dora' genoemd), een internaat in Heer. Later vestigen ze zich in De Kluis te Houthem en vervolgens in kasteel Haeren te Voerendaal. In 1973 woont de oudste zuster in dit kasteel. In de tussentijd starten de zussen ook een internaat in Noord-Holland met de naam Het Vinkennest. In de jaren '50 wordt het Limburgs Opvoedingsgesticht opgericht aan de Eschberg te Vaals (later ook het Vinkennest genoemd). Tussen 1957 en 1960 hebben de zussen een internaat aan de Rijksweg te Klimmen; vanaf 1958 is er een dependance van Haeren op het adres Heerlerweg in Voerendaal. In Haeren zitten met regelmaat pleegkinderen (verpleegden zoals volgens de pleegkinderenwet). In 1959 start het internaat aan de Heuvel te Vaals en in 1966 aan de Gasthuisstraat te Heerlen. In 1967 wordt er enige maanden een pand betrokken aan de Maastrichterlaan in Vaals. Inspectrice Regout merkt in 1973 op: "[...] al met al voor buitenstaanders een chaotisch geheel, zeker omdat het regelmatig voorkomt dat kinderen van het ene internaat naar het andere worden overgeplaatst". Oorspronkelijk vangen de gezusters alleen "normale" kinderen op, later volgen ook "b.l.o. klantjes" en tenslotte zwaar spastische kinderen: "Jarenlang stond op het briefpapier de naam van een arts vermeld (zonder adres: de arts woonde, dacht ik, in Wassenaar)", aldus inspectrice Regout.

Gedurende haar tijd als inspectrice bij de Raad voor de Kinderbescherming in Limburg houdt Regout de zusters Vinckx nauwlettend in de gaten en worden er diverse misstanden gemeld. Wel wordt verschillende keren opgemerkt hoe moeilijk het is als inspecteur bij de tehuizen binnen te komen. Over de interne gang van zaken bij de Vinkennesten variëren aanvankelijk de meningen. De oudste zuster Vinckx heeft drie pleegkinderen, twee meisjes en een jongetje, een mongooltje met een hartkwaal. De jongste zuster Vinckx heeft twee natuurlijke kinderen, een tweeling geboren in 1951 te Amsterdam. De oudste zus verblijft met haar kinderen op kasteel Haeren. De jongste zus woont in Vaals en runt het huis aan de Eschberg. Aanvankelijk was er volgens de jongste zus een goed bestuur, er waren plannen voor nieuwbouw in de buurt van de universiteit van Nijmegen, en de oudste zuster kreeg een decoratie voor haar goede werken. In de loop der jaren zet de Raad voor de Kinderbescherming steeds vaker vraagtekens bij de gang van zaken rond de Vinkennesten. Praktisch niemand komt er binnen. Regout stelt voor toch eens een kopje

koffie met de jongste zuster te gaan drinken "desnoods als mej. Regout sec (dus niet als personeelslid van de Raad)". Mejuffrouw Regout voelt zich echter onzeker hierover: "[...] het is natuurlijk niet helemaal fair, dat ik plotseling – als privépersoon – zo'n interesse zou hebben voor de 40 patiënten van de Eschberg. Anderzijds: hoe zit het met de 213 kinderen die in de tehuizen verpleegd worden? Voor zover mij bekend is sinds kort een arts verbonden aan het internaat Heuvel in Vaals doch aan de andere internaten niet." Begin jaren '70 vallen alle huizen onder Stichting Het Vinkennest, Instituut voor Geestelijk en Lichamelijk Gehandicapten.

Zoals gezegd wordt tussen 1955 en begin jaren '70 een aantal misstanden opgemerkt. In april 1955 noteert mejuffrouw Regout na een onderhoud met neuroloog dr. Padberg dat deze niet aan de indruk kan ontkomen, dat hier [bij de zusters Vinckx] geld verdienen een belangrijke rol speelt. Mejuffrouw Vinckx is op het idee gekomen spastische kinderen te behandelen na het lezen van een boek hierover.

In mei 1958 wordt verslag gedaan van een gesprek met mevrouw Neusz over het Vinkennest in Voerendaal. Mevrouw Neusz fungeert dan als informant voor Regout vanwege haar korte verblijf in het huis. Neusz heeft slechts een maand gewerkt in het Vinkennest en vertelt Regout over het wrede gedrag van de zusters Vinckx jegens de kinderen: onder meer het afranselen van kinderen die zij meenamen naar de kelder. Ze geeft verder aan dat het weinige personeel dat er werkt er vaak niet lang blijft, zoals zijzelf (zie verder onderstaand fragment, 1958).

In maart 1960 spreekt Regout met een andere informant en schrijft: "[...] deze dame verhuurde gedurende enige jaren haar huis aan mejuffrouw Vinckx. Deze vestigde in Klimmen een dependance die inmiddels weer is opgeheven. Na het vertrek van het internaat bleek het pand in een vergaande staat van vervuiling te verkeren: schimmel op de muren en plafonds, een afvoer van de wc was kapot en provisorisch met doeken gerepareerd."

In maart 1967 maakt Regout een aantekening dat er bij de gemeente Vaals en op de Vinkennesten verschillende aantallen kinderen verblijven. Regout noteert: "[...] er klopt niets van, wat te doen?" Het vermoeden rijst dat er gefraudeerd wordt met verpleeggelden. Een medewerker van de gemeente vertelt Regout: "[...] je komt er niet binnen en je komt er niet achter". Wederom wordt opgemerkt dat er met de kinderen, waaronder inmiddels ook dove kinderen, geschoven wordt over de tehuizen.

In datzelfde jaar wordt opgemerkt dat één van de internaten sinds 1966 wordt geleid door een echtpaar waarvan de man 23 jaar is en zo goed als blind. De vrouw is 24 en heeft geen diploma. Mevrouw Regout vertrouwt het niet, want de man blijkt wel graag te tuinieren en, zo redeneert ze, dat is toch wel vreemd voor iemand die blind is. Het echtpaar heeft daarvoor bij de Paulusstichting gewerkt, daar zijn ze achteraf blij dat ze van het echtpaar af zijn. Na een gesprek met de officier jeugdzaken van de rijkspolitie noteert Regout: "Het is een heel oud pand (monumentenzorg?), er is geen lift. De kinderen zijn spastisch. Zij slapen boven, leven beneden. Zij werden de trap opgedragen. Er is geen enkel bevoegd personeelslid." Bij het internaat hoort ook een schooltje en Regout vraagt zich af of dat personeel wel bevoegd is. Ze is in het bijzonder geïnteresseerd in één kind dat flink achteruit gaat in het tehuis, zowel lichamelijk als geestelijk. In haar onderzoek spreekt ze allerlei mensen, ze noteert: "[...] haar zuster [jongste zuster Vinckx] die in Vaals zit heeft een tweeling verwekt door een pater. Deze pater doet (zo nu en dan?) de boekhouding voor haar". Om de zaak grondig te onderzoeken, legt Regout lijsten aan van kinderen met hun geboortedatum, datum van opname en datum van overlijden. Zo ontdekt ze dat mutaties niet aan de gemeente worden doorgegeven. Naast het niet aangifte doen van overleden kinderen maakt Regout zich zorgen over de hoge sterfte in de huizen. In 1967 wordt na een gesprek met dr. Schaffers, geneeskundig inspecteur volksgezondheid, opgemerkt dat er deskundigen moeten worden aangetrokken voor de speciale zorg voor deze kinderen, en "[...] hij is bepaald niet enthousiast over de tehuizen", volgens Regout. In juni 1968 schrijft ze: "Het lijkt dringend gewenst aandacht te schenken aan deze, toch wel zeer hoge, mortaliteitscijfers." Tussen 1954 en half 1968 overlijden er 59 kinderen. Ze presenteert ter vergelijking de cijfers over de kinderen in de St. Paulusstichting waar in die periode acht kinderen overlijden.

In 1968 wordt het Vinkennest een stichting en stoot enkele huizen af. Het Vinkennest heeft in totaal dan een opnamecapaciteit van 225. Men neemt dan voornamelijk nog pupillen op uit de regio Zuid-Limburg.

Twee jaar later, in 1970, schrijft mejuffrouw Regout een brandbrief om "het volgende onder de aandacht te brengen". De gezusters Vinkx hebben op dat moment dan nog meerdere internaten waarbinnen veelvuldig geschoven wordt met kinderen. De internaten staan onder leiding van een arts, deze zou echter in Wassenaar wonen. Ze schrijft "Het aantal sterfgevallen van de internaatskinderen van I en II is griezelig hoog." Verder: "Destijds is met de heer Van Gent besproken de inspecteur van de volksgezondheid op deze internaten te attenderen. Ik weet niet of dit gebeurd is." Voor 1970 zijn de gezusters Vinckx slechts eenmaal bezocht in twaalf jaar. Regout voegt haar lijst van kindernamen, geboortedata en overlijdensdata toe aan de brief. Het gaat nu om in totaal 67 overleden kinderen. Bij het cijfermateriaal wordt nogmaals de opmerking gemaakt: "[...] aangezien de dames V. geruime tijd géén aangifte deden krachtens de pleegkinderenwet zijn onderstaande gegevens onvolledig."

In de berichtgeving lijkt hierna dan het tij te keren. In 1971 volgt een kort positief verslag van een bezoek aan de Vinkennesten door mr. Sjoukes, Regouts leidinggevende. Op 4 september 1975 vindt er een controle plaats bij het Vinkennest te Schimmert. Er wordt dan gesproken met de heer Dassen, algemeen directeur, en de heer Vaessen, medisch directeur. De staf bestaat op dat moment uit een arts, psycholoog, logopedist, fysiotherapeut, speltherapeut en bezigheidstherapeut. Tevens beschikt men over een consulterend psychiater en een consulterend kinderarts. Het personeelsbestand telt 165 mensen. De pupillen zijn onderverdeeld in 7 groepen verdeeld over 3 paviljoens, aan het hoofd staat een coördinator (met Z-diploma en staf opleiding). Elke unit bestaat uit 8 à 11 kinderen. Er is op dat moment meer sprake van ouderbegeleiding dan de periode ervoor, zo schrijft de inspecteur. Er verblijven op het moment van inspectie negen voogdijpupillen van verschillende verenigingen. In de kantlijn wordt opgetekend: "dames Vinkx uit directie".

Ervaringsverhalen

Op website 'Voerendaal vertelt', staan berichten over onder meer huize Vinkennest:

er werd veel gedreigd en gestraft. Het ondergoed werd een keer per week verschoond. Als er dan een bruin streepje in je onderbroek zat, werd de onderbroek op je rug gespeld. Je moest er dan zo mee rond lopen. Als een gat in de sokken niet werd gemeld, kreeg je stokslagen. Voor straf werden ze ook wel opgesloten in de kelder of op de zolder. Een van de meisjes had 's nachts pluïsjes van de deken afgeplukt en op de grond gegooïd. Ze moest toen op de kamer van tante Dora komen. Daar stond een paraplubak met rietjes. Met een van die rietjes kreeg ze een pak slaag. Het eten was karig. Droge sneetjes brood met thee [...] Als je niet op at wat je werd voorgezet, werd het 's avonds nog eens opgedist. Verjaardagen werden niet gevierd. Een van de zusjes kreeg luizen. Haar hele hoofd werd kaalgeschoren en ze kreeg een mutsje op. Door de andere kinderen werd ze daarna geplaagd. Tante Dora deed daar niets aan.⁴⁹

⁴⁹ <http://voerendaal.reubsaet.net/verhalen/vinkennest.html>

5. Huize Assisië – medisch experiment (begin jaren '70)

In Huize Assisië te Boxtel, een gemengde tehuis voor LVB- en KJP-pupillen, was een stafarts verbonden die in het kader van hersenonderzoek begin jaren 70 bij pupillen lumbaalpuncties had afgenomen. Deze casus werd gevonden naar aanleiding van een onderzoek in Delpher, de krantendatabank van de Koninklijke Bibliotheek. Daarnaast werd in Huize Assisië door "niet-deskundigen" tevens een buikoperatie uitgevoerd en twee pupillen werden gecastreerd.⁵⁰ De stafarts van Huize Assisië, dr. J. Huysmans, werd veroordeeld (boete van 10.000 gulden, maar hij werd niet uit zijn functie ontheven).⁵¹

In *Medisch Contact* wordt in een artikel ten tijde van de zaak in Huize Assisië door dr. M.B.H. Visser geschreven over de ethische aspecten van medische experimenten op mensen. Visser schrijft dat experimenten zoals in Huize Assisië nauwelijks voorkomen en ook niet onder radar kunnen blijven: "De Nederlandse arts heeft een reputatie van grote omzichtigheid bij het doen van biomedisch onderzoek. Echte schandalen zijn dan ook praktisch uitgesloten. Grote misstanden blijven ook meestal niet lang verborgen. Als een overtreder zijn goede trouw niet kan aantonen volgt verwijdering uit de circulatie."⁵²

Leeuwarder Courant, 09-12-1978

⁵⁰ Zie www.delpher.nl m.b.t. berichtgeving over deze zaak in: *De Waarheid* 19-12-1978; *Het Vrije Volk* 19-12-1978; *NRC Handelsblad* 19-12-1978. In de Archiefvragen voor de Commissie De Winter, samengesteld door Jacques Dane en Evelien Walhout, wordt verwezen naar stukken in het Nationaal Archief m.b.t. Kamervragen n.a.v. een uitspraak van het Medisch Tuchtcollege Eindhoven over Huize Assisië.

⁵¹ *De Volkskrant*, 05-09-1980

⁵² *Medisch Contact* 19-10-1979 (jaargang 34, nummer 42) 1351-1353, aldaar 1351. Zie voor eenzelfde experiment: H.J.J. Leenen e.a. (2009). *Handboek Gezondheidsrecht*. Deel II (5de druk) 237. Hier een korte verwijzing naar een experiment in Uden: zonder voldoende medische indicatie was er lucht-encefalografisch onderzoek verricht onder zwakzinnigen die in een inrichting verbleven.

e is bij de ANWB verkrijgbaar.

Arts krijgt f 10.000 boete na onrechtmatige experimenten op zwakzinnige pupillen

EINDHOVEN - Het medisch tuchtcollege te Eindhoven heeft gisteren de arts J. H. van Huize Assisië in Udenhout veroordeeld tot een boete van tienduizend gulden wegens het uitvoeren van onrechtmatige experimenten op zwakzinnige pupillen van het tehuis. Ook de voormalige geneesheer-direkteur E. van D. is veroordeeld.

De zaak is in februari van het vorig jaar aanhangig gemaakt. Uit onderzoeken was namelijk vast komen te staan dat H. in de periode van 1969 tot 1973 onder meer schedelmetingen, röntgenfoto's van hersenen en 180 pijnlijke ruggemerinjecties had uitgevoerd onder de ongeveer 640 bewoners van het tehuis. Grondslag daarvoor was de theorie van de verpleger Dionysius, die verband tussen vorm en inhoud van de schedel en menselijke gedragingen suggereerde. Vast is komen te staan dat de ouders van de pupillen niet van de experimenten op de hoogte waren.

Leeuwarder Courant, 05-09-1980

6. Overzicht Zwartboeken

1. Actiegroep Roze Pamflet, *Zwartboek Kinderbescherming*, 1970.
2. Belangenvereniging Minderjarigen, *Het zwartboek Vluchthaven* (Amsterdam 1973).
3. Belangenvereniging Minderjarigen, *Zetten, Zat, Gezeten* (Amsterdam 1974).
4. B. van Berkel, H. Bonnier en E. van Ingen-Schenau, *Eindverslag 1973-1975, Vluchthaven* (Amsterdam 1975).
5. Hollands Glorie Potverdorie, *Dossier Vluchthaven* (Amsterdam z.j.).
6. JAC Amsterdam, *Overschinkel en de alternatieve hupsasa* (Amsterdam 1975).
7. JAC Amsterdam, ... *Presenteert de RK Vereeniging Kinderbescherming te 's Hertogenbosch* (Amsterdam 1975).
8. JAC Amsterdam, *Vluchthaven, einde van een kindertehuis?* (Amsterdam 1976).
9. J. van Bavel, E. van Ingen Schenau en G. de Beer, 'Klapper Waer Gebeurt'.
10. J. van Bavel, E. van Ingen Schenau en G. de Beer, *Aktiebulletin van 'Waer Gebeurt/Rekken nekken'*, deel 1, december 1976.
11. JAC Amsterdam, Plein 36, C.I.C. Singel, *Het einde van kinderbeschermingstehuis De Wielingen* (Amsterdam 1977).
12. Belangenvereniging Minderjarigen, *Zwartboek 'De Karrekiet'* (Nijmegen 1977).
13. Release Haarlem, *Informatiemap kinderrechter De Groot* (Haarlem 1978).
14. J. van Bavel, E. van Ingen Schenau en G. de Beer, *Je voelt je als een beest*, deel 1 (Amsterdam 1980).
15. Belangenvereniging Minderjarigen, *Zwartboek Rijksinrichtingen* (Rotterdam 1980).
16. J. van Bavel, E. van Ingen Schenau en G. de Beer, *Je voelt je als een beest*, deel 2 (Amsterdam 1981).
17. C. van Eijk, *De Commissie Van Dijk - De werkgroep rechtspositie patiënten in de psychiatrische ziekenhuizen* (1981).
18. J. Buinink et al., *Je schaduw is het, Zwartboek rapportage en dossiervorming in de kinderbescherming* (Amsterdam 1983).
19. AKK en anderen, *Wij klagen aan: de kinderbescherming, dossier* (Amsterdam 1983).
20. AKK en anderen, *Wij klaagden aan: de kinderbescherming, verslag* (Amsterdam 1983).
21. Belangenvereniging Minderjarigen, *Zwartboek Schippersinternaat Maria Marijke* (Groningen 1983).
22. JAC, BM, AKK, *JOC dossier, september '85. Stop isolatie folter in het JOC en kinderbescherming* (Amsterdam 1985).
23. Projectgroep Minderjarigheid, *Het klachtenboek minderjarigen* (Amsterdam 1985).
24. R. Kagie, *De Kinderbeschermers* (Baarn 1986).
25. Krista van Velzen en Krista van Velzen en Susanne Broekhuijs, *Zwartboek Glenn Mills* (Rotterdam 2008).

Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg na 1945

ARCHIEVENGIDS GEWELD JEUGDZORG

Ingang op bronnen Jeugdzorg in Nederland na 1945

Evelien C. Walhout en Jacques Dane [September 2017]

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	34
2	Lijst van Archieven	36
2.1	Archieven landelijk niveau	36
2.1.1	RES.....	36
2.1.2	PLG	36
2.1.3	JJI	37
2.1.4	LVB	37
2.1.5	DEB.....	40
2.1.6	KJP	40
2.1.7	AMA	41
2.1.8	OVR	42
2.2	Archieven provinciaal niveau	49
2.2.1	Groningen.....	49
2.2.1.1	RES.....	49
2.2.1.2	PLG	50
2.2.1.3	JJI	50
2.2.1.4	LVB	51
2.2.1.5	DEB.....	51
2.2.1.6	KJP	51
2.2.1.7	AMA	52
2.2.1.8	OVR	52
2.2.2	Friesland	56
2.2.2.1	RES.....	56
2.2.2.2	PLG	57
2.2.2.3	JJI	58
2.2.2.4	LVB	58
2.2.2.5	DEB.....	58
2.2.2.6	KJP	58
2.2.2.7	AMA	58
2.2.2.8	OVR	58
2.2.3	Drenthe	59
2.2.3.1	RES.....	59
2.2.3.2	PLG	59
2.2.3.3	JJI	60
2.2.3.4	LVB	61

2.2.3.5	DEB.....	61
2.2.3.6	KJP	61
2.2.3.7	AMA	61
2.2.3.8	OVR	61
2.2.4	Overijssel.....	63
2.2.4.1	RES.....	63
2.2.4.2	PLG	63
2.2.4.3	JJI	63
2.2.4.4	LVB	63
2.2.4.5	DEB.....	63
2.2.4.6	KJP	63
2.2.4.7	AMA	64
2.2.4.8	OVR	64
2.2.5	Gelderland.....	65
2.2.5.1	RES.....	65
2.2.5.2	PLG	65
2.2.5.3	JJI	66
2.2.5.4	LVB	66
2.2.5.5	DEB.....	67
2.2.5.6	KJP	67
2.2.5.7	AMA	67
2.2.5.8	OVR	67
2.2.6	[Flevoland]	69
2.2.7	Utrecht	70
2.2.7.1	RES.....	70
2.2.7.2	PLG	71
2.2.7.3	JJI	72
2.2.7.4	LVB	73
2.2.7.5	DEB.....	73
2.2.7.6	KJP	73
2.2.7.7	AMA	73
2.2.7.8	OVR	73
2.2.8	Noord-Holland.....	75
2.2.8.1	RES.....	75
2.2.8.2	PLG	75
2.2.8.3	JJI	76

2.2.8.4	LVB	76
2.2.8.5	DEB.....	76
2.2.8.6	KJP	76
2.2.8.7	AMA	77
2.2.8.8	OVR	77
2.2.9	Zuid-Holland.....	78
2.2.9.1	RES.....	78
2.2.9.2	PLG	78
2.2.9.3	JJI	79
2.2.9.4	LVB	79
2.2.9.5	DEB.....	79
2.2.9.6	KJP	79
2.2.9.7	AMA	80
2.2.9.8	OVR	80
2.2.10	Zeeland.....	82
2.2.10.1	RES.....	82
2.2.10.2	PLG	84
2.2.10.3	JJI	85
2.2.10.4	LVB	85
2.2.10.5	DEB.....	85
2.2.10.6	KJP	85
2.2.10.7	AMA.....	85
2.2.10.8	OVR	85
2.2.11	Noord-Brabant	87
2.2.11.1	RES.....	87
2.2.11.2	PLG	87
2.2.11.3	JJI	88
2.2.11.4	LVB	88
2.2.11.5	DEB.....	88
2.2.11.6	KJP	88
2.2.11.7	AMA.....	88
2.2.11.8	OVR	88
2.2.12	Limburg	89
2.2.12.1	RES.....	89
2.2.12.2	PLG	89
2.2.12.3	JJI	90

2.2.12.4	LVB	90
2.2.12.5	DEB	90
2.2.12.6	KJP	90
2.2.12.7	AMA.....	90
2.2.12.8	OVR	90
2.3	Archieven Inspectie en Toezicht	92
Bijlage 1		94

1 Inleiding

In de *Bijlagen* van het rapport *Vooronderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg* van de Commissie De Winter (mei 2016) merkten we op, dat geschreven bronnen over jeugdzorg en (sporen van) geweld na 1945 talrijk zijn. Deze Archievangids bevat een overzicht van bronnen waarin mogelijk sporen van geweld in de Jeugdzorg na 1945 kunnen worden aangetroffen. De hier gepresenteerde lijst bevat daarnaast bronnen die zicht bieden op de context van geweld in de Jeugdzorg. Deze gids vormt een handreiking voor het archiefonderzoek van de onderscheiden sectorstudies. Het betreft een zogenoemd "open document": in de loop van het onderzoek zal deze gids worden aangevuld met nieuw gevonden bronnenmateriaal. Deze gids heeft niet als doel een compleet en uitputtend overzicht te geven van het onderzoeksterrein, wel is gestreefd per regio en per sector relevant materiaal op te nemen.

Deze bronnenlijst is in eerste instantie gebaseerd op online archiefinventarissen. Daarnaast hebben we gesprekken gevoerd met informatiedeskundigen van de ministeries VenJ en VWS over archiefmateriaal dat nog niet gedeponneerd is in een reguliere archiefinstelling. Buiten de nog niet geordende archieven van de overheid, het Nationaal Archief en regionale en lokale archiefinstellingen verwachten wij nog aanvullend materiaal aan te treffen bij bijvoorbeeld de instellingen zelf, bij (oud-)medewerkers en in persoonlijke archieven. Wat dit laatste betreft: hier ligt een taak voor de (archief-)onderzoekers van de sectoren om bij een instelling of tijdens gesprekken met sleutelfiguren te informeren of er wellicht nog bronnenmateriaal aanwezig is.

Naast het gebruik van deze Archievangids is het raadzaam om eerdere onderzoeksrapporten te raadplegen waarin gebruik is gemaakt van soortgelijk bronnenmateriaal, te weten de onderzoeken van de Commissies Deetman (2011) en Samson (2012). Tevens verwijzen we naar de handreiking van Pro Juventute voor onderzoek naar pupillendossiers.⁵³

De wijze waarop bronnen in een archiefinventaris zijn beschreven, laat in de meeste gevallen *niet* zien of de documenten daadwerkelijk directe of indirecte sporen van geweld bevatten. Dit betekent dat de (archief-)onderzoekers het bronnenmateriaal zelf zullen moeten raadplegen om te bepalen of het bruikbaar is. Wanneer een archief zeer waarschijnlijk relevant materiaal bevat, dan wordt dit door ons aangegeven met een asterisk (*). Het is daarnaast aan de onderzoekers zelf om een selectie c.q. steekproef uit het gepresenteerde archiefmateriaal te bepalen. Een aantal bronnen is in het kader van het vooronderzoek al inhoudelijk getoetst, zie hiervoor de *Bijlagen* bij het vooronderzoek.⁵⁴ De Capaciteitsgroep Archieven geeft waar nodig advies over bruikbaarheid, selectie en inhoud.

Een 'archipel aan archieven', zo wordt in het vooronderzoek de grote hoeveelheid bronnen genoemd voor de verschillende sectoren van Jeugdzorg na 1945. Er is gestreefd een representatief overzicht te geven van alle te

⁵³ Deze rapporten zijn raadpleegbaar via het online platform <https://mett.nl>.

⁵⁴ Dane en Walhout, 'Vorstudie over de stand van de archieven met betrekking tot jeugdzorg na 1945 in relatie tot geweld', in: *Bijlagen. Commissie Vooronderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg* (2016), pp. 110-143.

onderzoeken sectoren naar tijd, plaats en levensbeschouwing. De Archievgids is als volgt opgebouwd. Allereerst worden bronnen op nationaal niveau gepresenteerd, aanwezig in onder meer het Nationaal Archief in Den Haag, het archief van Historisch Documentatiecentrum voor de Geschiedenis van het Protestantisme (Amsterdam, Vrije Universiteit) en Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven (Sint Agatha). Vervolgens wordt per provincie een overzicht gegeven van het materiaal aanwezig in provinciale, regionale en gemeentearchieven, particuliere en instellingsarchieven. De archieven worden vervolgens per sector gepresenteerd door middel van een afkorting: [1] residentiële jeugdzorg (RES), [2] pleegzorg (PLG), [3] justitiële jeugdinrichtingen (JJI), [4] sector licht verstandelijk beperkten (LVB), [5] doven- en blindeninstituten (DEB), [6] de kinder- en jeugdpsychiatrie (KJP) en [7] alleenstaande minderjarige asielzoeker (AMA), en een categorie overige (OVR). Sommige archieven zijn relevant voor meerdere sectoren; dit is in de gids aangegeven. Tot slot volgen de vindplaatsen van archieven voor inspectie en toezicht, veelal landelijk georganiseerd.

Voor actuele contactgegevens en adressen van archiefbewaarplaatsen verwijzen we naar de website <http://home.hccnet.nl/p.molema/archief.htm> en naar de websites van desbetreffende archieven.

2 Lijst van Archieven

2.1 Archieven landelijk niveau

2.1.1 RES

Archief Tot steun

Archief aanwezig bij Marjoke Rietveld-van Wingerden, wordt waarschijnlijk ondergebracht bij de VU.

Atria, Amsterdam

Archiefnaam: Stichting Jannahuis

Janna Kinderhuis

Periode: 1920, 1930-1991

Omvang: 1.3 meter

Toegang: plaatsingslijst Word document

Dit archief is beperkt toegankelijk

Nationaal Archief, Den Haag

Inventaris van de Archieven van de Provinciale Inspectie en Tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg in de Provincie Zuid-Holland, (1945) 1946-1949 (1950):

- Tehuis Badhuisweg 91-92, Scheveningen
- Tehuis Bentveld, Bentveld
- Tehuis Maximiliaanstraat (later eendrachtsweg), Rotterdam
- Tehuis Offem, Noordwijk
- Tehuis Overburgh, Oostvoorne
- Tehuis Renate, Dordrecht
- Tehuis De Schakel, Katwijk
- Tehuis Stella Maris, Wijk aan Zee
- Tehuis St. Jeroen, Noordwijk

2.1.2 PLG

Nationaal Archief, Den Haag

Met betrekking tot de Pleegkinderenwet:

Archiefinventaris: 2.09.47 Inventaris van het archief van het Ministerie van Justitie: Wettendossiers, (1831) 1850-1975 (2000)

[Toegang] 498 (ONTWERP WET) PLEEGKINDERENWET. 1314 Ontwerp van Pleegkinderenwet betreffende voorzieningen voor het toezicht op de verzorging en opvoeding van pleegkinderen. 1948-1949 1 omslag

[Toegang] 583 PLEEGKINDERENWET. Code -1.842.75 1543-1547 Wet van 21 december 1951 (Stb. 595), houdende voorzieningen betreffende het toezicht op de verzorging en opvoeding van pleegkinderen. 1934-1954 2 pakken, 3 omslagen

[Toegang] 1543 1934-1950, 1 pak

[Toegang] 1544 1937-1952 1545 1947-1948 1546 1948-1951, 1 pak

[Toegang] 1547 1950-1954 1548 Besluit van 14 februari 1953 (Stb. 66) tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Pleegkinderenwet.

Besluit van 12 januari 1953 (Stb. 19), houdende vaststelling van een Algemene Maatregel van Bestuur ter uitvoering van de Pleegkinderenwet. 1952-1953.

Verder is voor Pleegzorg relevant:

[Toegang] 1036 Gemeentebestuur Zeist, 1946-1975

[Toegang] 1423 Dossier inzake de intrekking van de verordening betreffende het verschaffen van inwoning, kost en verpleging aan pleegkinderen vanwege het in werking treden van de Pleegkinderenwet, 1947-1953 (1 omslag)

Archiefinventaris: 2.09.47 Inventaris van het archief van het Ministerie van Justitie: Wettendossiers, (1831) 1850-1975 (2000)

Archiefinventaris: 2.15.38 Inventaris van het archief van de Geneeskundige Hoofdinspectie, (1818) 1902-1952 (1953)

[Toegang] 128 Stukken betreffende de pleegkinderenwet, 1947-1952 1 omslag

Archiefinventaris: 2.04.87 Inventaris van de archieven van het Ministerie van Binnenlandse Zaken: Directie Binnenlands Bestuur: Bestuurszaken en Kabinetszaken, (1904-) 1950-1996 (-2005)

[Toegang] 10160-10162 Stukken betreffende de Pleegkinderenwet. 1948-1953 3 omslagen

[Toegang] 10160 Wetsontwerp, 1948 - 1951

[Toegang] 10161 Koninklijk Besluit van 12 januari 1953 (Stb. 19) inzake vaststelling van een algemene maatregel van bestuur ter uitvoering van de wet, 1952 - 1953

[Toegang] 10162 Medewerking van gemeentebesturen in verband met de uitvoering van de wet, 1952 - 1953

2.1.3 JJI

2.1.4 LVB

Nationaal Archief, Den Haag

Archiefinventaris: 2.15.40 Inventaris van het archief van de Inspecteurs van het Staatstoezicht op Krankzinnigen en Krankzinnigengestichten, (1818) 1842-1961

Archiefinventaris: 2.19.052.03 Inventaris van het archief van de Algemene Vereniging voor Kinderbescherming, (1949) 1953-1973

[Toegang] 93 Archivalia van de commissie van overleg met het Verbond voor Algemene Instelling voor Zwakzinnigen (V.A.I.Z.). 1966-1973

[Toegang] 168 Correspondentie met instellingen: "De Schutsluis", Maarn; De Ambelt, Zwolle; Burgerweeshuis, Amsterdam; Tehuis voor niet-gehuwde moeders Klein-Henegouwen, Rotterdam; Kinderhuis Juliana, Rotterdam; Zonnehuis Veldheim en Stenia, Zeist; William Schrikker Voogdijstichting; Vereniging Pro Juventute Amsterdam.

Met betrekking tot inspectie en toezicht (tevens relevant voor KJP):

Archiefinventaris: 2.27.5035

Inventaris van het archief van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid: Hoofdinspectie van de Geestelijke Volksgezondheid, 1962-1994

[Toegang] 44 Toezicht op gezinsvervangende tehuizen en dagverblijven voor zwakzinnigen. 1963-1970

6 ZWAKZINNIGENZORG

[Toegang] 362 Overleg met vertegenwoordigers van de Regionale Inspecties, die zich bezighouden met de zwakzinnigenzorg. 1983

[Toegang] 408 Werkgroep Kwaliteit en kwantiteit van de verplegingsdienst in de zwakzinnigenzorg (KKVZ). 1983-1984 pak

[Toegang] 627 Verslagen van werkbezoeken aan zwakzinnigeninstituten. 1985-1986

[Toegang] 352 Verslag van de vergadering van de Erasmusgroep Zwakzinnigenzorg. 1986

Tabellenrapporten inzake gegevens uit de Patiëntenregistratie Intramurale Geestelijke Gezondheidszorg (PIGG). 1978-1982

[Toegang] 895 Debieleninternaten over de jaren 1978 en 1979, 1982

[Toegang] 900 Inrichtingen voor zwakzinnigen over het jaar 1978, 1982

[Toegang] 793 Richtlijnen inzake de toepassing van de electro-aversie therapie (EAT) en sterilisatie bij zwakzinnigen. 1980-1982

Kamervragen

[Toegang] 638 Onderzoek van de klachten over bepaalde medische praktijken in het zwakzinnigeninstituut 'Huize Assisië' in Udenhout. 1978-1980

Archiefinventaris: 2.19.145 Inventaris van het archief van de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid (NFGV), 1934-1972

[Toegang] 306 Stukken betreffende de kinderbescherming 1944-1945, 1946

[Toegang] 311 Stukken betreffende besprekingen over intramurale voorzieningen voor geestelijk gestoorde kinderen. 1964-1970

Archiefinventaris: 2.15.67 Inventaris van de archieven van Commissies van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en taakvoorgangers, (1942) 1951-1984 (1986)

2.2. STICHTING VERPLEGING GEESTELIJK GESTOORDEN, 1950-1958

[Toegang] 267 Verslagen van de besprekingen tussen bestuursleden van de Stichting en bestuursleden van de Vereniging tot opvoeding en verpleging van geesteszwakke kinderen betreffende 'Het Apeldoornsche Bos' 1950-1958 (Joodse pupillen)

Archiefinventaris: 2.19.145 Inventaris van het archief van de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid

3.1.15 ZWAKZINNIGENZORG

[Toegang] 389 Ingekomen en minuten van uitgaande stukken betreffende de zwakzinnigenzorg. 1960-1963 1 omslag

[Toegang] 390 Stukken betreffende de werkgroep studiedag zwakzinnigheid. 1963-1964 1 omslag

[Toegang] 391 Stukken betreffende het congres over zwakzinnigenzorg georganiseerd door de Centraal Overlegorgaan inzake Zwakzinnigenzorg (C.O.Z.) 1967 1 omslag

[Toegang] 392 Stukken betreffende het C.O.Z. 1967-1969

Archiefinventaris: 2.15.65 Inventaris van het archief van het Directoraat-Generaal Volksgezondheid van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en haar taakvoorgangers, (1913) 1946-1982 (1989)
[Toegang] 1291 Het tot stand komen van de circulaire van 9 juli 1979 betreffende de opnemings van patiënten, bestemd voor alle instellingen die belast zijn met de verzorging van psychiatrische, psychogeriatrische en zwakzinnige patiënten inzake bejegeningen en behandeling van psychiatrische patiënten en zwakzinnige pupillen 1979-1982 [1 omslag]
[Toegang] 1293 Het tot stand komen van de notitie "Uitgangspunten voor een schets voor een te voeren beleid ten aanzien van geestelijk gehandicaptenzorg", opgesteld door de Werkgroep Nota Uitgangspunten Schets Zwakzinnigenzorg, onderdeel van de Interdepartementale Stuurgroep Gehandicaptenbeleid, met bijlagen 1980 [1 pak]

Archiefinventaris: 2.27.19 Inventaris van het archief van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, (1910) 1965 - 1982 (1990)
[Toegang] 6017 Opleiding voor Verzorgend Personeel Zwakzinnigenzorg, 1961 - 1973, omslag
[Toegang] 18567 Erkenning van gezinsvervangende tehuizen voor gehandicapten. 1970 - 1972 [1 pak]

Archief CBS:

[Toegang] 2421-2467 Blanco vragenlijsten gebruikt voor het invullen van diverse statistieken. 1956-2003
[Toegang] 2436 zwakzinnigeninrichtingen, 1973-1993

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, St. Agatha

Met betrekking tot Tilburg – Piusoord (rooms-katholiek)
[Toegang] 99 Correspondentie met betrekking tot de stichting van Piusoord in Tilburg. Met inhoudsopgave, 1952-1953, 1962 (1 omslag)
N.B. Piusoord werd gesticht op het terrein van voormalig juvenaat Mariahof.
[Toegang] 954 Correspondentie van het bestuur van Piusoord met het ministerie van Maatschappelijk werk met betrekking tot declaraties voor patiënten verpleegd op kosten van het ministerie, 1954-1964 (1 omslag)
[Toegang] 959 Staten en correspondentie met betrekking tot het staatstoezicht op de volksgezondheid houdende gegevens met betrekking tot Piusoord, 1954-1965 (1 omslag)
[Toegang] 955 Correspondentie van de directie van Piusoord met gemeentelijke en provinciale overheden met betrekking tot verpleging van patiënten, 1957-1967 (1 omslag)
[Toegang] 921 Stukken betreffende de St. Jozefschool voor BLO op Piusoord, 1957, 1960, 1963-1964, 1969-1971, z.j. (1 omslag)
[Toegang] 1867 Artikel "In 'Piusoord' te Tilburg worden 420 geestzieke jongens verpleegd" uit periodiek "Eerste hulp", 1960 (1 stuk)
[Toegang] 931 Stukken betreffende de officiële ingebruikstelling van de nieuwbouw van Piusoord, 1962 (1 omslag)
[Toegang] 940 Jaarverslag van Piusoord over 1968, 1969 (1 deel)
[Toegang] 1841 Verslagen van vergaderingen en taakomschrijving van afdelingshoofden, alsmede statuten van de personeelsvereniging van Piusoord, 1969, z.j. (1 omslag)

[Toegang] 942 Stukken betreffende het "Rapport inzake de doorlichting van Piusoord, Tilburg", opgesteld door Berenschot, adviseurs voor organisatie en beleidsvorming, 1972-1973 (1 omslag)

[Toegang] 943 Brochure over Piusoord houdende een fotoreportage van Martien Coppens met tekst van Hans Kessens, alsmede begeleidend boekje bij expositie "Helping Hands", 1972-1973 (2 delen)

[Toegang] 944 Boek "Huize Piusoord; verslag 1968-1975", 1975 (1 deel)

[Toegang] 991 Jaarverslagen "Huize Piusoord", 1975-1980 (5 deeltjes)

[Toegang] 948 Werkstuk van scholiere Lian Roymans over Piusoord, 1978 (1 stuk)

[Toegang] 953 Jaarverslagen van Piusoord, 1992, 1994 (2 deeltjes).

2.1.5 DEB

2.1.6 KJP

Nationaal Archief, Den Haag (zie ook LVB – inspectie)

(*) Inventaris van het archief van mevrouw C. van Eijk-Osterholt, met betrekking tot haar zuster Mies Osterholt, (1920) 1959-1998 (2002), onderliggende stukken van de publicatie *Laat ze het maar voelen*, zie: http://www.gahetna.nl/collectie/archief/pdf/NL-HaNA_2.21.334.ead.pdf

Hierin: De publicatie van "Laat ze het maar voelen" en vervolgacties

[Toegang] 51-57 Stukken betreffende de voorbereiding van en reacties op het boek "Laten ze het maar voelen". 1971-1990 5 omslagen en 2 pakken

Het boek werd in 1980 in een toneelstuk verwerkt.

[Toegang] 58-64 Ingekomen persoonlijke reacties en beschrijvingen van ervaringen, alfabetisch op naam geordend en per correspondent genummerd, met naamlijsten. 1972-1978

[Toegang] 65-66 Correspondentiedossiers over nadere contacten met pers en omroep en met tijdschriftredacteurs, alfabetisch op naam geordend 1972-1986 2 pakken

[Toegang] 67-69 Teksten van lezingen en artikelen. 1974-1998 1 pak en 2 omslagen

[Toegang] 70-74 Correspondentie met om hulp vragende cliënten, alfabetisch op naam geordend, met inhoudsopgaven. datering nagaan 3 pakken en 2 omslagen
Hiervan is een selectie bewaard gebleven.

[Toegang] 75 Stukken betreffende de activiteiten van de Werkgroep Publiciteit en gegevens daarover in een herdruk van "Laat ze het maar voelen", met inhoudsopgave en nadere aantekeningen. 1974-1976 1 pak

[Toegang] 76-81 Correspondentie met de door de regering ingestelde Werkgroep "Rechtspositie patiënten in psychiatrische inrichtingen" (Commissie Van Dijk) en de daarbij betrokken staatssecretaris, met inhoudsopgaven. 1973-1980 5 pakken en 1 omslag

[Toegang] 82-83 Niet geregistreerde bijlagen over het Wetsontwerp Bijzondere Opnemingen Psychiatrische Inrichtingen en de commissie Van Dijk. 1977 2 omslagen

[Toegang] 84-85 Exemplaar van Uitbehandeld, een kroniek, als levensbeschrijving van Mies Osterholt door Corrie van Eyk-Osterholt, uitgegeven in eigen beheer, met nadere annotaties. 2002 1 deel en 1 stuk

In het boek is de integrale tekst van de eerste edities van *Laten ze het maar voelen* opgenomen en het deel van de toevoegingen in de vijfde editie die over Mies gaan.

2.1.7 AMA

Nationaal Archief, Den Haag

Archiefinventaris: 2.05.31 Inventaris van het archief van de Nederlandse Gedelegeerde van het Intergovernmental Committee on Refugees, 1945-1947; Vertegenwoordiger van de International Refugee Organization (IRO) in Nederland 1947-1953

[Toegang] 3 Stichting voor opleiding en uitzending van Palestinapioniers "Hachsherah en Alijah": verzorging van statenloze pupillen 1945-1951

[Toegang] 10 Stichting "Vijfhonderd Joodse kinderen" en toelatingsactiviteiten van deze kinderen 1947

[Toegang] 87 Kinderen 1947-1953

- Algemeen.
- Kinderen zonder geleide.
- Oorlogspleegkinderen

Archiefinventaris: 2.19.152 Inventaris van het archief van de Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland, 1965-1994

[Toegang] 12 ONBEGELEIDE MINDERJARIGEN (UNIT ZOMO)

Het probleem van "onbegeleide minderjarige asielzoekers" (OMA) of "alleenstaande minderjarige asielzoekers"(AMA) is in het eind van de jaren 80 als maatschappelijk probleem onderkend. Minderjarigen kunnen, indien zij niet door familie worden begeleid, niet het land worden uitgezet, maar dienen te worden opgeleid. In die tijd werd onderkend dat deze veelal Afrikaanse minderjarigen onder veelal traumatische omstandigheden van hun gezin gescheiden werden. Dit archief bevat gegevens over deskundigheidsbevordering, ontleend aan de Nederlandse jeugdzorg.

[Toegang] 1175 Stukken betreffende deelname aan een projectadviesgroep van het ministerie van WVC inzake voorstellen van het COD (= Coördinatie- en Ondersteuningspunt Deskundigheidsbevordering hulp aan jeugdige minderheden), met documentatie, 1988-1992

[Toegang] 1176 Ingekomen stukken van de Stichting Opbouw: vergaderstukken en correspondentie van de projectgroep tot opstelling van een "rapport OMA". 1989-1991

[Toegang] 1177 Stukken betreffende een studiedag van de VON inzake onderzoek naar vluchtelingen te Nijmegen, met daarbij gevoegde rapporten van ervaringen van vluchtelingen in de opvang. 1989-1991

[Toegang] 1178 Stukken betreffende een Jongerenproject Vluchtelingen van de Hervormde Jeugdraad. 1989-1992

[Toegang] 1179 Stukken van een project deskundigheidsbevordering voor sociaal-psychologische diensten en RIAGG's. 1991

[Toegang] 1180 Ingekomen doctoraalscriptie rechten van Noorda Hennigman over de opvang van alleenstaande minderjarige asielzoekers, met documentatie. 1991

[Toegang] 1181 Archief van de Begeleidingscommissie Onbegeleide Minderjarige Asielzoekers. 1991-1993

Archiefinventaris: 2.09.5027 Inventaris van het archief van het Ministerie van Justitie: Beleidsarchief Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), 1956-1985
 [Toegang] 2861-3401 Nota Vreemdelingenbeleid. 1970-1987
 [Toegang] 2877 Buitenlandse pleegkinderen, 1981-1982
 Onderdeel 27 HET ONTWIKKELEN VAN ASIELBELEID. 1945-1985
 [Toegang] 3374 Vluchtelingenkinderen. 1958
 [Toegang] 210-1240 Hongaarse vluchtelingen. 1957-1963
 [Toegang] 210 Jeugdige Hongaarse vluchtelingen uit Joegoslavië, 1957-1959
 [Toegang] 71-3209 Buitenlandse pleegkinderen. 1957-1988
 [Toegang] 2712 Adoptie staatloze kinderen uit Indonesië, 1979-1980
 [Toegang] 2676 Buitenlandse pleegkinderen voor vakantie, 1978-1979
 [Toegang] 68 Justitie / IND beleid 1956-1985
 [Toegang] 2471 Cambodjaanse kinderen en kamervragen hierover, 1974-1976
 [Toegang] 2381 Cambodjaanse weeskinderen, 1979-1980
 [Toegang] 1810 Correspondentie, 1971-1988
 [Toegang] 1817 Documentatie, 1974-1981
 [Toegang] 1806 Internationale adoptie, 1980-1982
 [Toegang] 1811 Kamerbehandeling, 1979-1981
 [Toegang] 1292 Moeilijkheden met beslissingen van raden van kinderbescherming, 1968
 [Toegang] 1815 Overleg met de Kinderbescherming, 1983-1986
 [Toegang] 327 Overzichten van kindertransporten naar Nederland zonder toestemming van het Ministerie van Justitie, 1957
 [Toegang] 2830 Procedure toelating familie pleegkinderen, 1980-1981
 [Toegang] 233 Verzoek opnemings Griekse pleegkinderen, 1961-1963
 [Toegang] 3209 Verzoeken van Ministerie van Justitie inzake onderzoek naar de leef- en woonomstandigheden van buitenlandse aspirant adoptief/pleegkinderen, 1976-1982
 [Toegang] 1729-2127 Klachten. 1979-1986
 [Toegang] 1991 Uitzetting door jeugdpolitie, 1982

2.1.8 OVR

Nationaal Archief, Den Haag

Archiefinventaris: 2.19.052.04 Inventaris van het archief van het Protestants Centrum voor Kinderbescherming; Protestants Verbond voor Kinderbescherming, (1950) 1964-1977

Archiefvormers:

Protestants Centrum voor Kinderbescherming

Protestants Verbond voor Kinderbescherming

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Het archief van het Protestants Centrum voor Kinderbescherming bevat stukken in verband met de organisatie, notulen van ledenvergaderingen, correspondentie en dossiers afkomstig van kindertehuizen en andere instellingen op het gebied van kinderbescherming en jeugdzorg⁵⁵, notulen van stafbesprekingen van besturen van diverse instellingen en van de Nationale Federatie, en stukken betreffende de relevante wet- en regelgeving.

⁵⁵ Is dit soortgelijk als de dossiers zoals in Maastricht aangetroffen?

Archiefinventaris: 2.19.052.01 Inventaris van het archief van de Nationale Federatie voor Kinderbescherming, 1946-1976

Archiefvormers:

Nationale Federatie voor Kinderbescherming

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Het archief van de Nationale Federatie voor Kinderbescherming (1946-1976) bestaat voornamelijk uit dossiers inzake beleidsaangelegenheden op het gebied van de kinderbescherming en kindermishandeling; met als onderwerpen onder meer kindertehuizen en pleeggezinnen, maatschappelijk werk, en opleidingseisen in de jeugdzorg en sociale pedagogie. Daarnaast is er correspondentie bewaard gebleven met buitenlandse instellingen en stichtingen op dit gebied.

Archiefinventaris: 2.27.31 Inventaris van het archief van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid, (1981) 1982-1995 (1997)

[Toegang] 741-742 Stukken betreffende het adviseren aan de Staatssecretaris inzake forensische psychiatrie van jeugdigen met het rapport 'Tussen straf en hulp. Advies over jeugdigen op de grens van jeugdbescherming, jeugdhulpverlening en geestelijke gezondheidszorg' 1991-1994

Archiefinventaris: 3.18.69 Inventaris van het archief van de Vereniging "Kinderzorg" en voorgangers, 1922-1976

Samenvatting van de inhoud van het archief: Het archief bevat stukken van diverse verenigingen en stichtingen op het gebied van de kinderkzorg over de periode 1922-1976. Het betreft stukken van algemene aard als statuten en reglementen, notulen, correspondentie en fusies, alsmede stukken van meer bijzondere aard betreffende bestuur, pupillen, personeel, samenwerkingsverbanden en financiën.

Doc-Direct, Rijswijk, Apeldoorn en Winschoten

Hieronder volgt een lijst van bronnen Ministerie van Veiligheid en Justitie met betrekking tot (mogelijke sporen van) geweld in de jeugdzorg na 1945 (1950-1987). Deze stukken worden bewaard bij Doc-Direkt te Apeldoorn. De stukken na 1987 zijn op het moment van rapporteren (21 februari 2016) nog niet aangeleverd door het ministerie.

5002	Stukken betreffende het onderzoek naar de leden van de Stichting Internationale Jeugdzorg - 1957 1 omslag
5290	Stukken betreffende het beantwoorden van kamervragen van het Tweede Kamerlid Leerling (RPF) inzake de jeugdzorg en jeugdhulpverlening - 1985 1 omslag
4714-4717	Stukken betreffende het adviseren inzake bezuiniging en aanvullend beleid in de jeugdhulpverlening - 1981-1988 1 omslag en 3 pakken
4723	Stukken betreffende het becommentariëren van het advies van de raad voor het Jeugdbeleid, inzake jeugdhulpverlening in etnisch perspectief - 1987 1 omslag
4785	Stukken betreffende het voorbereiden van de Wet op de jeugdhulpverlening, 1985-1989 1 omslag
4786	Stukken betreffende het opstellen van een voorontwerp van de wet 'Nadere regeling ouderlijke macht en omgang' - 1986 1 omslag

- 5290 Stukken betreffende het beantwoorden van Kamervragen van het Tweede Kamerlid Leerling (RPF) inzake de jeugdzorg en jeugdhulpverlening – 1985 1 omslag
- 5344 Stukken betreffende het beantwoorden van Kamervragen van de Tweede Kamerleden Van der Spek (PSP) en Haas-Berger (PvdA) inzake het "Zwartboek rijksinrichtingen voor minderjarigen" - 1979 1 omslag
- 4821 Stukken betreffende het behandelen van een klacht van de nationale ombudsman inzake problemen rond de plaatsing van de zestienjarige, aan heroïne verslaafde Inge Hulsing die seksueel misbruikt zou zijn - 1984-1985 1 omslag
- 7259 Stukken betreffende het rapport van de Werkgroep Aangifte Seksuele Geweldsmisdrijven -1979-1986 1 pak
- 7280 Stukken betreffende het beantwoorden van Kamervragen van het Tweede Kamerlid Lankhorst (PPR) inzake de financiële ondersteuning van opvang en begeleiding van slachtoffers van seksuele kindermishandeling - 1986 1 omslag
- 7328 Deel 1, Stukken betreffende de wijziging van artikel 248 bis van het Wetboek van Strafrecht inzake ontuchtige handelingen met minderjarigen door homoseksuelen en overige correspondentie over homoseksualiteit, 1969-1971
- 4789-4790 Stukken betreffende het aanbieden van protesten van actiegroep "Het roze pamflet" inzake de onaanvaardbaar geachte situatie in de Kinderbescherming, met Kamervragen -1970-1971 2 pakken
- 4789 Deel 1 1970
- 4790 Deel 2 1971
- 4811 Stukken betreffende het functioneren van de geestelijke verzorging in de rijksinrichtingen voor kinderbescherming - 1969-1981 1 omslag
- 4814-4816 Stukken betreffende het toepassen van afzondering of isoleren in rijksinrichtingen voor kinderbescherming - 1971-1985 3 omslagen
- 4814 Deel 1 1971-1972,
- 4815 Deel 2 1973,
- 4816 Deel 3 1974-1985,
- 4853 Stukken van en betreffende de Commissie van advies inzake wijzigingen in de wetgeving op 4862-4864 Stukken van en betreffende de Commissie van de ontwikkeling van beleidsanalyse (COBA) met betrekking tot de Kinderbescherming, 1975-1983 2 omslagen en 1 pak
- 4862 Deel 1 1975-1976,
- 4863 Deel 2 1977-1981, 1 pak
- 4864 Deel 3 1977-1983
- 4960 Stukken betreffende de werkgroep Sjakusse ter bescherming van kinderen en ouders of verzorgers tegen misstanden in de justitiële kinderbescherming – 1987 1 omslag
- 4986 Stukken betreffende het mede opstellen van een plan van aanpak voor een onderzoek naar de organisatie van de verantwoordelijkheid voor de kinderbescherming - 1976-1981 1 omslag
- 5045 Stukken betreffende het wijzigen van het uitvoeringsbesluit Kinderbescherming inzake de wijze van plaatsing van voogdijkinderen - 1971-1972 1 omslag

- 5083 Stukken betreffende en van particuliere inrichtingen voor
kinderbescherming - 1977-1978 1 omslag
- 5129 Stukken betreffende het opstellen van richtlijnen voor de
heropname in rijksinrichtingen voor Kinderbescherming van
preventief gedetineerde minderjarigen die tijdelijk ter observatie in
het Pieter Baan Centrum te Utrecht worden geplaatst - 1984 1
omslag
- 5130 Stukken betreffende het opstellen van voorschriften en richtlijnen
inzake het opnemen van minderjarigen in tuchtscholen - 1932-1948
1 omslag
- 5176 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen aan de R.K.
Vereniging voor Kinderbescherming te 's-Hertogenbosch ingevolge
artikel 284, lid 2 B.W.: niet in aanmerking komen voor een
benoeming tot voogd over kinderen na echtscheiding - 1951 1
omslag
- 5178 Stukken betreffende het informeren van de Raad voor de
Kinderbescherming in Den Bosch inzake de wijziging van de voogdij
van de minderjarige zoon van Van Til-Heinrichs - 1972 1 omslag
- 5191 Stukken betreffende het tot stand komen van de Richtlijnen voor de
Officieren van Justitie inzake het toekennen van voorlopige
toevertrouwing aan de Raden voor de Kinderbescherming (vroeger
Voogdijraden) - 1927-1964 1 omslag
- 5192 Stukken betreffende het opstellen van richtlijnen inzake het
verlenen van medewerking aan de uitvoering van het
vreemdelingenbeleid door de Raden voor de Kinderbescherming
1939-1954 1 omslag
- 5195 Stukken betreffende het beantwoorden van de vraag of de Raad
voor de Kinderbescherming aan een toeziende voogd mededelingen
omtrent de woon- of verblijfplaats van de voogd en de betrokken
minderjarige mag onthouden - 1956-1959 1 omslag
- 5197 Stukken betreffende het inlichten in strafzaken van de Officieren
van Justitie door de Raden voor de Kinderbescherming - 1956-1972
1 omslag
- 5200 Stukken betreffende richtlijnen aan Kinderrechters, Raden van de
Kinderbescherming en Officieren van Justitie inzake het melden van
plaatsingen en overplaatsingen van minderjarigen in inrichtingen
voor de Kinderbescherming - 1959 1 omslag
- 5208 Stukken betreffende een uiteenzetting aan de Raden voor de
Kinderbescherming met betrekking tot de wet van 11 mei 1964 stb.
138 waarin de regeling omtrent het beheer van de voogd, ouder en
curator herzien wordt - 1964 1 omslag
- 5217 Stukken betreffende het behandelen van een verzoek van de Raad
voor de Kinderbescherming inzake een Grieks pleegkind in een
Nederlands pleeggezin - 1972 1 omslag
- 5226 Stukken betreffende het aannemen van steekpenningen door de
secretaris van de Raad van Kinderbescherming te Utrecht - 1977-
1978 1 omslag
- 5248 Stukken betreffende de notitie 'De Raad voor de
Kinderbescherming' en de vervolgnote 'De Raad voor
Kinderbescherming op het kruispunt van rechtstoepassing en
hulpverlening' alsmede klachten van kinderrechters - 1983-1987 1
pak

- 5250 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen door de Raden voor de Kinderbescherming in verband met het persoonlijkheidsonderzoek van pupillen, 1984 1 omslag
- 5253 Stukken betreffende bevoegdheden van de Raden voor de Kinderbescherming krachtens voorlopige toevertrouwing - 1984 1 omslag
- 5259 Stukken van en betreffende de werkgroep Algemeen beleid en taken van de Raden voor de Kinderbescherming in strafzaken - 1985-1988 1 omslag
- 5273 Stukken betreffende de samenwerking tussen kinderbescherming, reclassering en gevangeniswezen - 1961-1970 1 pak
- 5309 Stukken betreffende het beantwoorden van Kamervragen van het Tweede Kamerlid Berg (PvdA) inzake de toepassing van het bepaalde in artikel 80 van het Uitvoeringsbesluit Kinderbescherming - 1968 1 omslag
- 5332 Stukken betreffende het beantwoorden van Kamervragen van het Tweede Kamerlid Van Oele (PvdA) inzake wanordelijkheden in het kindertehuis "In Den Nieuwenhof" te Maastricht - 1970 1 pak
- 5339 Stukken betreffende het beantwoorden van Kamervragen van het Tweede Kamerlid Beuker (RKPN) inzake een Kinderbeschermingsmaatregel tegen de onttrekking aan de ouderlijke macht van een 12-jarig meisje in het "Treekersbergje" - 1975 1 omslag
- 5 Stukken betreffende het opstellen van jaarverslagen van de Directie Kinderbescherming 1979-1980 - 1981 1 omslag
- 10 Stukken betreffende het opstellen van een jaarverslag van de Directie Kinderbescherming 1985-1987 1 omslag
- 4710 Stukken betreffende het adviseren van de Officier van Justitie te Maastricht inzake het terugbrengen van de Belgische kinderen Breugelmans naar de vader in België, op grond van verwaarlozing door de moeder in Nederland - 1972 1 omslag
- 4747 Stukken betreffende de vraag of een ondertoezichtstelling, dan wel een ontzetting moet worden uitgelokt, aan de Raad van de Kinderbescherming dient te worden overgelaten - 1951 omslag
- 4752-4758 Stukken betreffende het structuurplan Kinderbescherming - 1965-1973 2 omslagen en 5 pakken
- 4752 Verslagen van besprekingen met prof. mr. Enschedé en dhr. H.S. Dijk en verslagen van de gespreksgroep Structuurplan Kinderbescherming 1965-1970, 1 omslag
- 4753 Stukken betreffende de openbare commissievergadering, Kamervragen van mw. Haas-Berger, de Nota Wiersma en beleidsvoornemens 1966-1973,
- 4754 Stukken betreffende de besprekingen tussen prof. Enschedé en mej. Krüse - 1969-1970, 1 omslag
- 4755 Discussienota "Jeugdbescherming en Justitie. Schets voor organisatie en structuur", 1969-1971
- 4756 Stukken betreffende de besprekingen met de staatssecretaris van Justitie inzake de toekomstige structuur van de kinderbescherming 1970
- 4757 Adviezen uitgebracht naar aanleiding van de discussienota - 1971-1972

- 4758 Reacties op de discussienota Wiersma 1971-1972
6 Stukken betreffende het opstellen van een jaarverslag van de Directie Kinderbescherming -1983-1984 1 omslag
- 3963 Stukken betreffende het opvragen van observatierapporten van voogdijverenigingen door de minister van Justitie, die toezegt hiervan slechts bij wijze van steekproef gebruik te zullen maken - 1952-1955 1 omslag
- 4750 Stukken betreffende het vaststellen van de beleidslijn voor het Rijksjongensinternaat 'Op de Berg' te Amersfoort - 1958 1 omslag
- 4772 Stukken betreffende het afhandelen van klachten van de belangenvereniging Minderjarigen over het beleid van de Directie Kinderbescherming - 1980-1986 1 omslag
- 4822 Stukken betreffende de coördinatie van incesthulpverlening - 1985-1988 1 omslag
- 4838-4842 Stukken betreffende de instelling van de commissie tot Onderzoek naar de mogelijkheid tot verkrijging van meer eenheid en samenhang op het gebied van de Jeugdzorg (Commissie Beel) - 1950-1953 1 omslag en 4 pakken
- 4838 Stukken betreffende de instelling 1950, 1 omslag
- 4839 Achtergrondinformatie deel 1 1950-1951,
- 4840 Achtergrondinformatie deel 2 1950-1954,
- 4841 Notulen van vergaderingen, met bijlagen 1951,
- 4842 Notulen van vergaderingen, met bijlagen 1951-1952
- 4855 Stukken betreffende de "Begeleidingscommissie vertrouwensartsen" inzake kindermishandeling - 1968-1981 1 pak
- 5022 Stukken betreffende het verstrekken van informatie aan de staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid inzake het beroepsgeheim en verschoningsrecht van de arts wanneer er sprake is van kindermishandeling - 1971 1 omslag
- 7180 Stukken betreffende de samenwerking tussen verschillende instanties bij de bestrijding van zedenmisdrijven, waarbij minderjarigen zijn betrokken - 1951-1952 1 pak
- 7184 Stukken betreffende kinderen als getuige in zedenzaken - 1960 1 omslag
- 7185 Stukken betreffende een studie naar de wijze waarop in Israël kinderen die betrokken zijn bij zedendelicten worden verhoord - 1961 1 omslag
- 7281 Stukken betreffende het beantwoorden van kamervragen van de Tweede Kamerleden Van den Broek en Cornelissen (beiden CDA) inzake vervolgingsbeleid ten aanzien van pedofilie - 1978 1 omslag
- 5331 Stukken betreffende het beantwoorden van kamervragen van het Tweede Kamerlid Haas-Berger (PvdA) inzake een aangifteplicht voor artsen bij gevallen van kindermishandeling - 1986 1 omslag
- 5334 Stukken betreffende het beantwoorden van kamervragen van het Tweede Kamerlid Van der Lek (PSP) inzake de gesignaleerde misstanden in het jongenshuis "De Vluchthaven" te Amsterdam - 1973-1974 1 omslag
- 7174 Stukken betreffende het adviseren van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over een conceptnotitie inzake het beleid ter uitbanning van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes - 1983-1984 1 pak

- 7259 Stukken betreffende het rapport van de Werkgroep Aangifte Sexuele Geweldsmisdrijven - 1979-1986 1 pak
- 7260 Stukken van en betreffende de werkgroep Aangifte Seksuele Geweldsmisdrijven - 1982-1996 1 omslag
- 5362 Stukken betreffende het beantwoorden van kamervragen van het Eerste Kamerlid Meuleman (SGP) inzake grote ongerustheid onder ouders van minderjarige kinderen ingevolge de reeks ernstige geweldsmisdrijven - 1974 1 omslag
- 7271 Stukken betreffende het beantwoorden van kamervragen van de Tweede Kamerleden Groenman en Kohnstamm (beiden D66) inzake het instellen van een vertrouwens telefoon of spreekuur voor slachtoffers van seksueel geweld en incest - 1987 1 omslag
- 1623 Stukken betreffende het beantwoorden van kamervragen van de Tweede Kamerleden Wessel-Tuinstra (D66), Roethof (PvdA) en Faber (CDA) en inzake de reorganisatie van de dienst Jeugdzaken bij de landdistricten van het Korps Rijkspolitie - 1981 1 omslag
- 1629 Stukken betreffende het beantwoorden van vragen van de Tweede Kamerleden Wessel-Tuinstra (D66), Roethof (PvdA) en Faber (CDA) inzake de reorganisatie van de dienst Jeugdzaken bij de Landdistricten van het Korps Rijkspolitie - 1981 1 omslag
- 2562 Stukken betreffende het opstellen van de notitie Jeugd en video: een kwestie van voorlichting ten behoeve van de Vaste Commissie van Welzijn en Cultuur van de Tweede Kamer - 1985-1987 1 omslag

2.2 Archieven provinciaal niveau

2.2.1 Groningen

2.2.1.1 RES

Groninger Archieven, Groningen

In het Regionaal Historisch Centrum - Groninger Archieven bevinden zich de meeste Groningse tehuisarchieven en archieven met betrekking tot voogdij.⁵⁶

Zie: <https://www.groningerarchieven.nl/>

Bezoekadres: Cascadeplein 4, 9726 AD Groningen

- [Toegang] 2716 – Archief van de arrondissementsrechtbank Groningen, met onder meer de onder toezicht stellingen (OTS) (1926-1995), de voorlopige toevertrouwingen (1960-1989), en de registers van inschrijving van verzoekschriften tot ondertoezichtstelling van de Voogdijraad/Raad voor de Kinderbescherming (1943-1989).
- [Toegang] 2131 – Archief van de Groninger Instelling voor Sociaal-Kulturele activiteiten (GISKA) (1957-2003). Bronnen over pleeggezinregeling en uithuisplaatsingen.
- [Toegang] 125 Voogdijraad te Groningen (1905- 1952), met stukken over ontzettingen uit en ontheffing van de ouderlijke macht en de verzorging van minderjarigen.
- Voogdijraad te Winschoten (1905-1952) met stukken over ontzetting uit en ontheffing van de ouderlijke macht, verzorging van minderjarigen en verzorging van ter beschikking van de regering gestelde personen.
- Vereniging Kinderzorg te Winschoten (1925-1961), na 1955 voortgezet als Stichting Kinderbescherming 'Oost-Groningen'. Het archief bevat echter vooral financiële stukken en jaarverslagen.
- Observatiehuis 'De Aaborg' (1908-1988). In dit archief bevinden zich onder meer notulen van de werkgroep Tehuizen (met als bijlagen een organisatieschema van de Nederlandse kinderbescherming in de regio Noord, 1974-1976), stukken van de Noordelijke Organisatie Kinderbescherming met notulen (1969-1973) en een Zwartboek Kinderbescherming (z.j.).⁵⁷
- [Toegang] 1528 –Vereniging Doorgangshuis, 1868-1980 (zie boven). Hierin onder meer notulen van de vergaderingen met de directie

⁵⁶ Volgens de verslagen van Directie Kinderbescherming kende de provincie Groningen eind jaren vijftig geen rooms-katholieke tehuizen, maar wel een achttal protestants-christelijke tehuizen en vier algemene tehuizen. De protestantse tehuizen betrof twee instellingen voor de normale jeugd, twee observatiehuizen voor meisjes, een tehuis voor werkende meisjes, twee behandelingshuizen (waarvan één expliciet voor meisjes) en een tehuis voor ongehuwde moeders. Bij de algemene huizen ging het om een observatiehuis voor jongens, een behandelingshuis en twee tehuizen voor de normale jeugd.(zie: Ministerie van Justitie. *Directie Kinderbescherming. Verslag over de jaren 1955 t/m 1960* (blz. 65-67).) De huizen zijn vooral in en rond de stad Groningen gevestigd. De archieven van deze tehuizen bevinden zich vooral in het *Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven* (zie onder), zo ook de archieven van de voogdijraden.

⁵⁷ Zie verder

<https://www.archieven.nl/nl/zoeken?mivast=0&mizig=210&miadt=5&micode=1529&miview=inv2>

kinderbescherming in Den Haag, 1972-1973, en een verslag van een enquête gehouden onder oud-voogdijpupillen door de raad voor de kinderbescherming van het arrondissement Utrecht, [ca. 1958].

- [Toegang] 1060 Afdeling Noord Werkverband Integratie Jeugdwelzijnszorg, 1972 - 1986

Naam: Huize De Ranitz, Doorgangshuis, De Helper Haven

Periode: 1945-heden

Bewaarplaats: Groninger Archieven

[Toegang] 1528 –Vereniging Doorgangshuis, 1868-1980. Hierin onder meer notulen van de vergaderingen met de directie kinderbescherming in Den Haag, 1972-1973, en een verslag van een enquête gehouden onder oud-voogdijpupillen door de raad voor de kinderbescherming van het arrondissement Utrecht, [ca. 1958].

[Toegang] 1060 Afdeling Noord Werkverband Integratie Jeugdwelzijnszorg, 1972 –1986

[Toegang] 1528 –Vereniging Doorgangshuis, 1868-1980 (zie boven).

Hierin onder meer notulen van de vergaderingen met de directie kinderbescherming in Den Haag, 1972-1973, en een verslag van een enquête gehouden onder oud-voogdijpupillen door de raad voor de kinderbescherming van het arrondissement Utrecht, [ca. 1958].

2.2.1.2 PLG

In de Bijlagen Commissie Vooronderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg is reeds gewezen op de archieven van Groningse kinderrechters.⁵⁸ Deze bevatten onder meer rapporten van gezinsvoogden, verslagen over tehuizen en aantekeningen van de kinderrechters. Deze stukken bevinden zich tevens in het archief van de hierboven genoemde Groningse arrondissementsrechtbank (RHC, tot 1995). In januari 2013 is de rechtbank Groningen opgegaan in de nieuwe rechtbank Noord-Nederland.

Het archief van pleegzorginstelling Elker en haar rechtsvoorgangers wordt elders in deze archievensgids genoemd.

Groninger Archieven, Groningen

[Toegang] 2048 Federatie van stichtingen voor therapeutische gezinsverpleging, 1971 –1998

2.2.1.3 JJI

Stichting Het Poortje Jeugdinrichtingen/Juvaïd is een van huidige justitiële jeugdinrichtingen en bestaat reeds sinds 1961. Het werkveld van Het Poortje betreft Noord-Nederland. Het hoofdkantoor van de particuliere inrichting Juvaïd Justitiële Jeugdinrichting bevindt zich in Groningen, de inrichting zelf in het

⁵⁸ J. Dane en E. Walhout, 'Vorstudie over de stand van de archieven met betrekking tot jeugdzorg na 1945 in relatie tot geweld, *Bijlagen Commissie Vooronderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg* (Den Haag 2016) 122.

Drentse Veenhuizen.⁵⁹ De archieven van Het Poortje bevinden zich hoofdzakelijk bij Doc-Direct (in Apeldoorn). In een eerdere inventarisatie van de archieven van Het Poortje werd gesteld dat 'bij Het Poortje Jeugdinrichtingen in het noorden van het land [...] het lopende en het oude archief tezamen [wordt] bewaard. [...] bij DJI van het ministerie van Veiligheid en Justitie [overheerst] de opvatting dat men bij de instellingen zelf veel bewaart.'⁶⁰

2.2.1.4 LVB

2.2.1.5 DEB

Groningen Archieven

[Toegang] 1496 Koninklijk instituut voor Doven 'H.D. Guyot' (2), 1919 – 1991
Omvangrijk archief met o.a. stukken over pupillen, personeel, voeding, oudervereniging, medische verzorging etc.

2.2.1.6 KJP

Jonx is een van de instellingen van zorgaanbieder Lentis die zich onder meer richt op de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren in de provincies Groningen, Drenthe en Friesland. Lentis is ontstaan in 1873 en is ontstaan uit het gesticht Dennenoord. Dennenoord werd opgericht in 1895 door de Vereniging tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen en Zenuwlijders. Het archief van Dennenoord bevindt zich in de Groninger Archieven en in het Drents Archief:

Groninger Archieven, archief Dennenoord te Zuidlaren

[Toegang] 2542 Provinciaal bestuur van Groningen, (1943) 1977 - 1990 (2003)
Het archief lijkt vooral te bestaan uit statuten, financiële stukken en stukken betreffende huisvesting.

Drents Archief

[Toegang] 0672, Psychiatrisch Ziekenhuis "Dennenoord" te Zuidlaren, 1885-1982 (zie ook Provincie Drenthe)
Dit archief is inhoudelijk interessanter; het bevat onder meer instructies voor personeel en notulen (tot late jaren '70).

Groninger Stichting voor Geestelijke Gezondheidszorg, 1940-1983 (1986).
Toegangsnummer 702

Fusieorganisatie Accare, regionaal centrum voor kinder- en jeugdpsychiatrie in Noord-Nederland (Drenthe en Groningen) kent haar oorsprong in koloniehuis 't Ruige Veld in Rolde uit 1938. Daarna werd het een kinderherstellingsoord, een medisch kinderkliniek en sinds 1981 een kinder- en jeugdpsychiatrische kliniek. Accare ontstond in 2001 als fusie tussen 't Ruige Veld, De Ruyterstee in Smilde en het Universitair Centrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie in Groningen. Hiervan

⁵⁹ <https://www.hetpoortje.nu/justitiele-jeugdinrichting>

⁶⁰ Dane en Walhout, 'Voorstudie over de stand van de archieven', 121.

de archieven nog traceren (bij instellingen zelf, in provinciale archieven van Groningen en Drenthe, wellicht dus ook gegevens voor 1990).

2.2.1.7 AMA

Groninger Archieven

Archieftoegang: 435 Provinciaal Groninger Stichting Vluchtelingenhulp Groningen, 1953 - 1989

Provinciale Groninger Stichting "Het Ontheemde Kind", 1953 - ca.1960

Bestaansperiode: 1953 - ca.1960

Ontstaan: Deze stichting werd op 9 december 1953 opgericht voor hulp aan Duitse kinderen

Beëindiging: Circa 1960 werd de naam van de stichting gewijzigd in Provinciaal Groninger Stichting Vluchtelingenhulp Groningen toen ook hulp werd geboden aan andere vluchtelingen: na de Hongaarse Opstand van 1956 werd vooral hulp geboden aan Hongaarse vluchtelingen, na de "Praagse Lente" van 1968 vooral aan Tsjechen. Op 13 juni 1987 werd de Stichting opgeheven.

435 Provinciaal Groninger Stichting Vluchtelingenhulp Groningen, 1953 - 1989
Kenmerken

Datering: 1953 - 1989

Beschrijving: Plaatsingslijst van het archief van de Provinciaal Groninger Stichting Vluchtelingenhulp Groningen

Bewerker: M. Visch

Laatste Publicatie: 2011

Omvang: 0,30 m standaardarchiefberging

Bijzonderheden: Betreft bewerking van een eerdere versie uit 1991 (omgezet in stukken-inventaris en kleine aanwinst toegevoegd: aanw. 1994.22)

Archiefvormer(s): Provinciale Groninger Stichting "Het Ontheemde Kind", 1953 - ca.1960

Provinciale Groninger Stichting Vluchtelingenhulp Groningen, ca.1960 - 1987

2.2.1.8 OVR

Groninger Archieven

Met betrekking tot Bijzondere jeugdzorg:

[Toegang] 131 Provinciale inspectie tehuisen bijzondere jeugdzorg, (1945) 1946-1948, met hierin:

- Rapporten pleegkinderen
- Contracten uitbesteding m.b.t. overdracht en zorg
- Archief tehuis Verlengde Hereweg (met dossiers pleegkinderen)

Met betrekking tot professionalisering:

[Toegang] 1715 Stichting 'Tegen haar wil', 1981-1992

Cursussen Raad voor de Kinderbescherming, 1981-1992

Met betrekking tot persoonlijke archieven:

[Toegang] 2067 P. Bolt, arts, 1904 - 1974 (1999) [Voorzitter van het bestuur van de Vereniging van Gezinsvoogden].

Verder:

[Toegang] 39 Stukken inzake samenwerking van de Vereniging met andere instellingen op het gebied van kindbescherming

[Toegang] 3001 Bisdome Groningen, (1913) 1956-2000 (2010)

[Toegang] 489 Stukken betreffende voogdij, kindbescherming, gezinswerk en reclassering, 1954 - 1996

Inv.nr. 1557 Akademie voor Sociaal-Culturele Arbeid (ASCA), 1943 - 1986

Gevonden archiefstukken:

289 Notulen en bijlagen van de werkgroep docenten Kinderbescherming van de scholen voor maatschappelijk werk, 1950-1958

434 Verslag van een vergadering van vertegenwoordigers van instellingen van kindbescherming en de ASCA. met als doel te komen tot een gedachtenuitwisseling omtrent de HBO-IW dag-en parttime opleiding, 1972

4.4.2.2. Cursus Kinderbescherming A

[Toegang] 441 Notulen en bijlagen van de vergaderingen van curatorium en docenten, 1949-1964

[Toegang] 442 Verslag van het examen van de avondcursus voor werkenden in de kindbescherming, 1947

[Toegang] 443 Stukken betreffende contacten met het nationaal bureau voor kindbescherming, 1947-1971

[Toegang] 444 Prospectussen, 1946, [1947], 1948, 1951, 1952 en z.j

[Toegang] 445 Stukken betreffende de voorbereiding van de cursussen kindbescherming A, 1947-1964

[Toegang] 446 Agenda en verslag van de vergadering van directeuren en directrices van de inrichtingen voor kindbescherming in het Noorden op 25 november 1953 inzake de kindbeschermingscursussen A en B, 1953

[Toegang] 447 Stukken betreffende contacten met directies van instellingen, waarbij cursisten van de kindbeschermingscursussen werkzaam zijn, 1966-1971

[Toegang] 448 Afschriften van brieven, verstuurd aan sociale academies die de cursussen kindbescherming A en B geven, 1970

[Toegang] 449 Correspondentie met docenten van de cursussen kindbescherming A en B, 1967-1972

[Toegang] 450 Verslagen van vergaderingen van docenten van de kindbeschermingscursussen, 1965 en z.j

[Toegang] 451 Programma en exameneisen van de cursussen kindbescherming A en B, uitgegeven door de nationale federatie voor kindbescherming, 1968

Syllabi en literatuurlijsten gebruikt bij de cursussen kindbescherming A en B, z.j

[Toegang] 475 Stukken betreffende de voorbereiding en propaganda voor de cursussen kindbescherming B, 1949, 1950, 1952-1954, 1969-1970 en z.j

[Toegang] 476 Verslagen en bijlagen van de vergaderingen van de docenten en praktijkbegeleiders (supervisoren) van de cursus kindbescherming B, 1967-1971

[Toegang] 477 Verslagen van bijeenkomsten van de taakgroepen inrichtingsopvoeding, pedagogiek en psychopathologie. Onvolledig, 1971-1972

[Toegang] 478 Leerplannen van de cursussen kindbescherming B, 1964-1969

[Toegang] 479-491 Stukken betreffende de jaargroepen, 1950-1972
[Toegang] 492 Circulaires betreffende de lezingencyclus voor oud-cursisten
kinderbescherming B en een verslag van de lezingencyclus, 1954-1955

Archief Opvanghuis Behandelgroep Sexueel Geweld (1984-1999)
Vast onderdeel van de Stichting Noordelijke Orthopedagogische Voorzieningen.
Er werd verhuisd naar de Helper Haven (vallend onder het bureau Jeugdzorg)
aan de Haydnlaan. Meer informatie: Groninger Archieven

Provinciale inspectie tehuizen bijzondere jeugdzorg, (1945) 1946 - 1948
Incl Archief tehuis Verlengde Hereweg 177/192, Groningen, 1946-1948
- Tehuis Grote Appelstraat 33; archief ontbreekt;
- Tehuis Delfzijl; archief ontbreekt; Opheffing: feb-46
- Tehuis Emmasingel 14; Vereniging Kinderzorg; archief ontbreekt; Opheffing:
dec-46
- Tehuis Emmasingel 17/17a; tehuis Mesdagplein; archief ontbreekt; Opheffing:
mrt 1946
- Tehuis Folkingestraat; archief ontbreekt; Opheffing: okt-46
- Tehuis Opende; tehuis Mesdagplein; archief ontbreekt; Opheffing: mei-46
- Tehuis Verlengde Hereweg 177; archief ontbreekt; Opheffing: mei-48
- Tehuis Verlengde Hereweg 192; inspectie Gelderland; Opheffing: okt-48

N.B. De archieven van de tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg in de provincies
Drenthe (kindertehuis Assen en kamp Ten Arlo) en Friesland (tehuis Sparjebird
te Hemrik) die na opheffing van de provinciale inspecties Drenthe en Friesland
werden overgedragen aan de provinciale inspectie Groningen, berusten bij het
rijksarchief in Drenthe en Friesland.
(bron: inventaris)

[Toegang] 1729 Archief van de vereniging Doorgangshuis, later Stichting
Helperhaven 1882 – 1979
Archief bevat o.a. nachtrapporten, pupillenrapporten, e.d.

2.2.2 Friesland

2.2.2.1 RES

Tresoar, Leeuwarden,

Bezoekadres: Boterhoek 1, 9811 DH Leeuwarden

Met betrekking tot de Reguliere (en deels Bijzondere) Jeugdzorg kent, volgens de verslagen van de Directie Kinderbescherming, de provincie eind jaren vijftig geen rooms-katholieke tehuizen, wel een drietal protestants-christelijke tehuizen en een algemeen doorgangshuis (Huize Violetta in Heerenveen). Zie bijlage 1.

In het Archief van Tresoar te Leeuwarden⁶¹ is het archief van de "Hervormde instellingen voor kinderopvang in Friesland" uit de periode 1939-1954 opgenomen. De naoorlogse periode is interessant voor onderzoek, zie hiervoor:

[Toegang] 130-13 Hervormde instellingen voor kinderopvang in Friesland
De Stichting stelt zich ten doel om, in gehoorzaamheid aan het Evangelie van Jezus Christus naar het belijden der Hervormde Kerk, te behartigen:
a. de duurzame of tijdelijke verzorging van minderjarige opvoedbare debielen
b. de (na)zorg van meerderjarige debielen
De debielen waarmee de Verenigingen bemoeienis hebben (gehad) genieten de voorkeur'. In 1955 nam de Stichting Tjallinga Hiem het gelijknamige verzorgingstehuis in gebruik.

Dagboeken bevattende aantekeningen betreffende de voornaamste belevenissen van de aan de zorgen van de vereniging toevertrouwde kinderen, 1939-1954.

Zie:

[45 1943-1946](#)

[46 1947-1949](#)

[47 1949-1950](#)

[48 1951-1953](#)

[49 1953-1954](#)

130-21 Rooms-katholieke verenigingen voor Kinderbescherming. Notulen, (jaar)verslagen

130-13 Hervormde instellingen voor kinderopvang in Friesland

Met hierin de archieven van:

- Vereniging voor Kinderopvang in de classis Leeuwarden van de Nederlandse Hervormde Kerk, 1907-1959 met onder meer een register van onder de voogdij van de vereniging gestelde kinderen, 1935-1954; dagboeken bevattende aantekeningen over de voornaamste belevenissen van aan de zorgen van de vereniging toevertrouwde kinderen, 1939-1949, en stukken betreffende de zorg voor kinderen van politieke gevangenen, 1945-1948.
- Bureau Kinderopvang (1955-1962) met stukken betreffende de zorg voor de pupillen van beide Friese verenigingen. Hieronder vallen de afzonderlijke archieven van Tjallingahiem. Van begin jaren vijftig tot in de jaren tachtig werd dit tehuis beheerd door de Stichting Kinderopvang Friesland. Interessante stukken vormen mogelijk de notulen van

⁶¹ Zie hiervoor: <https://www.tresoar.nl/Pages/Default.aspx>

bestuursvergaderingen, 1955-1958 en de lijst van personeel, werkzaam in Tjallinga Hiem, opgemaakt in 1957 en de Lijst houdende overzicht van personeel dat in Tjallinga Hiem werkzaam is geweest, ongedateerd.

- Hervormde instellingen voor kinderopvang in Friesland: In dit archief bevinden zich stukken betreffende de controle van pupillen en van de pleeggezinnen waarin zij zijn ondergebracht, stukken betreffende het onderbrengen van pupillen van de vereniging in pleeggezinnen, stukken betreffende aanvragen tot het mogen opnemen van pupillen van beide verenigingen in pleeggezinnen (voor de periode tot 1958).

WIJN-Archief (tevens in Tresoar):

- Arrondissementsrechtbank voor in ieder geval de periode 1960-1969 (en voor Beetsterzwaag tot 1979), met hierin stukken met betrekking tot ondertoezichtstelling minderjarigen en het beschikkingenregister betreffende onder toezicht stelling van minderjarigen (dossiers).
- Nummer Toegang: NL-SkGSF-000087-000054
Inventaris Stichting het Weeshuis 1952-1990 | (Sociaal-cultureel welzijn)
22 Jaarverslagen en jaaroverzichten 1965-1987, 1989
23 I.D STATISTIEK - Rapporten, uitgebracht aan het Ministerie van Justitie, directie Kinderbescherming 1952-1963

2.2.2.2 PLG

Stukken met betrekking tot de uitvoering van de pleegkinderenwet te Leeuwarden bevinden zich in Tresoar, zie:

17-02, Gerechtshof en parket van de procureur-generaal te Leeuwarden, 1950-1959

Hierin vooral betreffende circulaire over de pleegkinderenwet en dossierinventarissen.

Tresoar, Leeuwarden en Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, St. Agatha Jeugdhulp Friesland kent haar geschiedenis in de naoorlogse kampen voor 'bleekneusjes'. Daarnaast kent de instelling haar oorsprong in kerkelijke instellingen waar (wees)kinderen en kinderen met een beperking werden opgevangen, zoals Mooi Gaasterland, een kinderkoloniehuis van de Dochters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart. Volgens de website van Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven was 'Mooi Gaasterland [...] een instelling van de aartsdiocesane arbeidersbond en werd in 1926 in gebruik genomen. De congregatie nam in 1947 de taken over van de Franciscanessen van Münster die in 1941 Rijs hadden moeten verlaten. In de vakantiekolonie Mooi Gaasterland mochten kinderen uit arbeidersgezinnen zes weken op vakantie komen. Van vakantiekoloniehuis werd het - met de tijdgeest mee - in 1970 een erkend medisch kindertehuis. Ingrijpende aanpassingen en uitbouwingen vonden plaats in de periode 1976-1977. De congregatie trok zich in 1978 uit het kindertehuis terug.' Jaarverslagen en brochures van deze instelling liggen bij provinciaal archief Tresoar in Leeuwarden (via bibliotheekcatalogus). Officiële stukken zoals overeenkomsten e.d. bevinden zich in het archief van Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, maar dit beslaat voornamelijk de periode tot 1941. Het is vooralsnog onduidelijk waar zich de naoorlogse archieven van het tehuis bevinden.

Tresoar Leeuwarden

130-13 Hervormde instellingen voor kinderzorg in Friesland

In deze toegang bevinden zich ook stukken betreffende pleegkinderen (zie inventarisnummer 121-134), onder meer stukken betreffende de zorg voor de pupillen van de vereniging; stukken betreffende hulp aan pleegkinderen in samenwerking met gemeentelijke instellingen voor maatschappelijk hulpbetoon, 1926-1950; stukken betreffende de zorg voor de pupillen van de vereniging (Vereniging voor Kinderzorg in het provinciaal ressort Friesland van de Nederlandse Hervormde Kerk, 1907-1959 (1966)); stukken betreffende hulp aan pleegkinderen in samenwerking met gemeentelijke instellingen voor maatschappelijk hulpbetoon, 1926-1950.

2.2.2.3 JJI

Voor het archievenoverzicht van Stichting Het Poortje, zie Groningen, en de *Bijdragen* van het Vooronderzoek.

Verder kan verwezen worden naar het instellingsarchief van Behandelcentrum Woodbrookers voor jongeren met gedrags- en psychiatrische problemen (dit moet worden nagegaan bij de instelling zelf).

2.2.2.4 LVB

2.2.2.5 DEB

2.2.2.6 KJP

Voor het archievenoverzicht van Jonx, zie Groningen.

In de bijlage van het Aanvullend vooronderzoek naar deze sector worden de volgende instellingen genoemd:

- Medisch kinderhuis Mooi Gaasterland, Rijs (1926) 1970-2011
- JP Het Groene Hart, Franeker (1883)-2008
- Kinnik De Swing, Leeuwarden 2008?-heden
- De archieven van deze instellingen zijn nog niet nader onderzocht.

2.2.2.7 AMA

2.2.2.8 OVR

2.2.3 Drenthe

Voor de individuele noodgevallen en probleemgezinnen waren er in de Drentse dorpen geen hulpverlenende instanties. Als familie niet te hulp kwam, werden lichamelijk gebrekkigen, geestelijk gestoorden, ongehuwde moeders, verwaarloosde kinderen, ontslagen gevangenen en alcoholisten in veel gevallen aan hun lot overgelaten. Om te bemiddelen tussen deze zorggevallen en de hulpverleners werd in 1925 het Bureau voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk opgericht. In elke gemeente, het eerst in de zuidoosthoek van Drenthe, werd een plaatselijke commissie opgericht, samengesteld uit personen van verschillende levensbeschouwing en ambtshalve nauw verbonden met de bevolking (predikanten, onderwijzers, middenstanders). Deze commissies constateerden de "probleemgevallen" en via Opbouw Drenthe werden de juiste instellingen aan het werk gezet, zoals de Voogdijraad, armbesturen e.d. Een belangrijk onderdeel was de "buitendienst". Als vervolg op de dienstbodenopleiding voor meisjes moest een passende werkkring gezocht worden. Na enige mislukte pogingen bleek de Gelderse Achterhoek een goed "afzetgebied" te zijn, niet alleen voor de meisjes, maar ook voor jongens. Hier werden zij in pleeggezinnen opgenomen. Een maatschappelijk werkster van Opbouw Drenthe werd geheel met de plaatsing van de jongeren belast.⁶²

2.2.3.1 RES

Gemeentearchief Hoogeveen

In Hoogeveen (Fluitenberg) bood Kinderhuis Het Noorderhuis tussen 1924 en 1979 zorg aan 'afgezwakte kinderen, afkomstig uit de grote steden'. In 1971 werd deze vakantiekolonie een medisch kindertehuis. In de doelstellingen werd reeds in 1915 al bepaald dat het tehuis niet bedoeld was om zwakzinnige kinderen te verplegen. Het tehuis bood zorg aan ruim zeventig kinderen onder begeleiding van ongeveer veertig begeleiders. Het archief van dit kindertehuis bevindt zich in het gemeentearchief Hoogeveen. In de inventaris zijn de volgende stukken gevonden: Centraal Genootschap voor Kinderherstellingsoorden, afdeling Hoogeveen. Jaarstukken (1954-1973).

Gemeentearchief Coevorden

In Zweeloo was het rooms-katholieke kindertehuis 't Witte Zand gevestigd. Dit betrof volgens de website van het archief een 'jaarlijks kamp vanwege het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen in gebruik gesteld ten behoeve van de Sociale Jeugdzorg'. Vanaf 1949 werden jaarlijks in het barakkenkamp het Witte Zand drie kampen georganiseerd voor rooms-katholieke jongens van 8-14 jaar. In de zestiger jaren is de katholieke signatuur vervallen.⁶³

2.2.3.2 PLG

*Drents Archief*⁶⁴

⁶² Informatie afkomstig van website van het Drents Archief (JD/EW).

⁶³ <http://geschiedenis.coevorden.nl/geschiedenis/zweeloo/kamp-voor-sociale-jeugdzorg.html>

⁶⁴ <http://drentsarchief.nl/> Adres: Drents Archief, Brink 4, Assen

Inv.nr. 0657 Stichting Kinderzorg Drenthe, gevestigd te Meppel
Hierin registers bevattende de verblijfplaatsadministratie met registratie van verpleegprijzen e.d. van de bij de Vereniging, later Stichting Kinderzorg onder voogdij gestelde minderjarigen ((1910) 1945-1971).

Toegang 0196 Centrale Vereeniging voor den Opbouw van Drenthe
De Drentse pleegzorginstelling Stichting Yorneo is ontstaan uit een fusie en kent haar geschiedenis onder meer in Jongensinternaat 'Papenvoort' (1939-1997) te Rolde (Bijzonder Jeugdwerk Drenthe). Het archief van Papenvoort wordt niet in de inventaris van het Drents Archief vermeld. Stichting Yorneo heeft geen historische archieven in eigen beheer. Jeugdzorg Drenthe en is tevens de rechtsvoorganger van Yorneo. Deze organisatie was al eerder ontstaan door fusies tussen Stichting Jeugd en Gezin (voogdijinstelling) en de Stichting Jeugdzorg Drenthe (SDJ). De SDJ is weer ontstaan door een fusie tussen Boddaert en de Kinderhuizen in Vries, Meppel en Assen (zoeken naar archieven nog voortzetten).

De dossiers van cliënten en pleegouders worden volgens de wettelijke bewaartermijn van 15 jaar bewaard. Dossiers van afgesloten trajecten worden op de hoofdlocatie van Yorneo, in Papenvoort, gearchiveerd en beheerd door de Facilitaire Dienst. Na 15 jaar worden de papieren dossiers vernietigd. In 2016 is men van papieren dossiers overgestapt naar een digitaal registratiesysteem van cliëntgegevens en is een digitaliseringsproces gestart van pleegouderdossiers. De digitale beschikbare informatie (registratiegegevens) wordt na 15 jaar geanonimiseerd.

*Gemeentearchief Hogeveen*⁶⁵

Gevraagde inlichtingen aan de politie en aan Sociale Zaken omtrent pleeggezinnen ter uitvoering van de Pleegkinderenwet (1954-1955)
Opgaven betreffende opnemings, vertrek of overlijden van pleegkinderen in de gemeente Hogeveen (1953-1955)
Opgaven aan de Voogdijraad van in Hogeveen woonachtige pleegkinderen (1952-1962)
Zorg voor verwaarloosde en verdorven kinderen: persoonsdossiers A-J (1943-1961) en persoonsdossiers K-Z (1945-1964).
Zorg voor voogdijkinderen, met hierin persoonsdossiers en declaraties (1940-1963)
Zorg voor uitbestede en in gezinsverband geplaatste kinderen: persoonsdossiers (1953-1964)

2.2.3.3 JJI

(*) Verwacht wordt dat er archiefmateriaal aanwezig is bij de instelling zelf. Momenteel inventariseert het Ministerie van Veiligheid en Justitie de archieven van JJI, zie hiervoor het vooronderzoek in de *Bijdragen* en ook de lijsten van bronnen bij Doc-Direct (bij Archieven landelijk niveau en in de *Bijdragen* 'Stand

⁶⁵ Informatie verkregen uit telefonisch contact met gemeentearchivaris; zie ook: https://www.hoogeveen.nl/Direct_regelen/Productcatalogus/Producten/A/Archief_van_de_gemeente

van de archieven).⁶⁶ Het vooronderzoek stelt 'Bij Het Poortje Jeugdinrichtingen in het noorden van het land worden het lopende en het oude archief tezamen bewaard. Het Poortje bestaat sinds 1961 en zou daarmee een goede casus kunnen vormen voor onderzoek in de meer recente justitiële jeugdinrichtingen'.⁶⁷

2.2.3.4 LVB

2.2.3.5 DEB

2.2.3.6 KJP

In het vooronderzoek worden de volgende Drentse instellingen genoemd, bij de instelling zelf moet worden nagegaan of er archiefmateriaal aanwezig is⁶⁸:

- Hart de Ruyterstichting, na 1982
- De Ruyterstee, Smilde 1969-heden
- KPJZ 't Ruige Veld, Rolde (ca. 1945) 1981-2009

2.2.3.7 AMA

2.2.3.8 OVR

Drents Archief

Algemeen

Inv.nr. 0774 Provinciale Inspectie voor de Bijzondere Jeugdzorg Drenthe (1945-1948).⁶⁹

- Nota's en overzichten betreffende bijzondere jeugdzorg en inspectie (1 omslag, 1945)
- Dossiers van pleegkinderen (1 pak, 1945)

⁶⁶ Informatie verkregen uit telefonisch contact met Serge Boekholt (min. V&J). In het vooronderzoek wordt gesteld: 'Zoals reeds gesteld, overheerst bij DJI van het ministerie van Veiligheid en Justitie de opvatting dat men bij de instellingen zelf veel bewaart; na een inventarisatie op het terrein van de TBS-maatregel stuitte Rapport Commissie Vooronderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg men op circa 2 kilometer archief. DJI laat in het tweede kwartaal van 2016, met medewerking van onder andere Doc-Direkt, een inventarisatie uitvoeren van de archieven van de rijksinrichtingen en de particuliere inrichtingen. Dit zou een eventueel vervolgonderzoek naar de aanwezigheid van geweld in de jeugdzorg aanzienlijk vergemakkelijken.' – Bijdragen, p. 121-122.

⁶⁷ Bijdragen Commissie De Winter, p. 121-122.

⁶⁸ Bakker, Bolt en Vijzelaar, 'Haalbaarheid van onderzoek naar geweld in de jeugd-GGZ', in *Aanvullend vooronderzoek Commissie De Winter*, p. 187.

⁶⁹ De organisatie van de jeugdzorg in de provincie Drenthe week af van de gangbare organisatie in de overige provincies. De provincie Drenthe werd tijdens de bevrijding van Nederland overspoeld door een toenemend aantal gevluchte NSB'ers uit Duitsland (de zogenoemde Lüneburgers). Mei 1945 droeg het Militair Gezag (MG) in de provincie Drenthe de zorg voor kinderen van geïnterneerde ouders op aan het Interkerkelijk Overleg en de Centrale Vereeniging voor de Opbouw van Drenthe. Te Assen werd een Provinciaal Comité Jeugdzorg gevormd. Dit werd bijgestaan door districts- en plaatselijke comités. Na overdracht van de Jeugdzorg door het MG aan het Ministerie van Justitie in november 1945 bleef deze landelijk afwijkende vorm bestaan naast de door het Ministerie van Justitie ingestelde provinciale inspectie voor de Bijzondere Jeugdzorg Drenthe. (Informatie afkomstig van website Drents Archief, JD/EW.)

- Provinciale Inspectie voor de Bijzondere Jeugdzorg Drenthe 1945 -1948
- tehuis Ten Arlo, Zuidwolde, 1945-1948

Inv.nr. 0196 Centrale Vereeniging voor den Opbouw van Drenthe (1925-1970)

Gemeentearchief Assen

Inv.nr. 0931 Gemeentepolitie Assen

[451 Ingekomen stukken inzake het optreden van de politie met betrekking tot minderjarigen; 1960, 1968, 1975, 1986-1987](#)

2.2.4 Overijssel

2.2.4.1 RES

Historisch Centrum Overijssel, Zwolle

Bezoekadres: Van Wevelinkhovenstraat (zonder nummer), Zwolle. Zie ook:

<https://www.historischcentrumoverijssel.nl/>

[Toegang] 0903 Rooms-Katholiek Weeshuis te Zwolle (1945-1968)
Archief (met bronnen vanaf 1812) bevat o.a. notulen, correspondentie, personeel, taakuitvoering.

2.2.4.2 PLG

Historisch Centrum Overijssel, Zwolle

[Toegang] 0355 Voogdijraad, later Raad voor de Kinderbescherming te Zwolle (Historisch Centrum), met hierin: Handleiding gezinsvoogd (1946), correspondentie, Register inhoudende voorlopige toevertrouwing aan de voogd, rechterlijke schorsing, observatie en terbeschikkingstelling (1948-1962)
Historisch Centrum Overijssel, toegang 1345 Stichting Orthopedagogisch Centrum 'De Ambelt', Zwolle.

Overijssel kent twee pleegzorginstellingen. Trias in Zwolle is in 2004 ontstaan uit een fusie van de Stichting Zwolse Jeugthuizen/Vereniging Kinderzorg Zwolle (Juliana huis, Emmahuis, Stichting de Reeve), voormalig koloniehuis De Reggeberg in Hellendoorn en orthopedagogisch centrum De Ambelt Internaat te Zwolle. Deze laatste komt voort uit de Vereniging tot Bestrijding der Tuberculose te Zwolle. Het archief van Ambelt bevat vooral stukken met betrekking tot onderwijs (leerlingenlijsten). Het archief van De Reggeberg kon vooralsnog niet worden getraceerd (behalve in beeldbanken). Hetzelfde geldt voor de archieven van de Zwolse Jeugthuizen.

Van instelling Jarabee, gevestigd te Hengelo, wordt de voorgeschiedenis en exacte locatie van de archieven nog nader onderzocht – vooral betreffende de dossiers van rechtsvoorgangers. Jarabee hanteert de wettelijke bewaartermijn van 15 jaar.

2.2.4.3 JJI

2.2.4.4 LVB

2.2.4.5 DEB

2.2.4.6 KJP

In het Aanvullend Vooronderzoek naar GGZ-jeugd worden de volgende instellingen genoemd (waar mogelijk ook archiefmateriaal gevonden kan worden):

De Reggeberg, Hellendoorn 1926-heden

De Bleskolk, Centrum voor KJP, nu Karakter Almelo ?-heden

t Gooseveld, Centrum voor KJP, nu Karakter Zwolle ?-heden
Karakter Enschede ? – heden

2.2.4.7 AMA

Historisch Centrum Overijssel, Zwolle

Toegang 1483 Stichting Minderheden Overijssel (SMO):

- 39 project: Handboek voor de opvang en begeleiding van alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama's), 2001.
- 79 project: "Rondetafelgesprekken met Ama's", een onderzoek naar de kwetsbare positie van minderjarige asielzoekers, 2001.
- 38 project: organisatie en verslag van een studiedag over alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama's), 2002.

2.2.4.8 OVR

Historisch Centrum Overijssel, Zwolle

[Toegang] x0355.1 Raad voor de Kinderbescherming te Zwolle. Het archief bevat waarschijnlijk vooral gezinsdossiers. Volgens de archiefbeschrijving was de kinderbescherming te Zwolle ook belast met de inspectie van de tehuizen.

Plaatsingslijst van de archieven van de Provinciale Inspectie en Tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg in de provincie Overijssel, 1945-1947:

- Kindertehuis Almelo van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945- 1946
- Kindertehuis Delden van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945 -1946
- Provinciale Inspectie voor de Bijzondere Jeugdzorg Overijssel, 1945- 1947
- Tehuis De Esch van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945-1946
- Tehuis De Wolfskuil van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945 - 1947
- Tehuis Dijkzicht van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945- 1947
- Tehuis Kampen van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945-1948
- Tehuis Salland van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945-1946
- Tehuis 't Weversnest van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945 -1946 -
- Tehuis Twenthe van de Bijzondere Jeugdzorg in Overijssel, 1945-1948

2.2.5 Gelderland

2.2.5.1 RES

Gelders Archief, Arnhem

Bezoekadres: Westervoortsedijk 67-D, 6827 AT Arnhem, www.geldersarchief.nl

Vereniging Rekkense Inrichtingen (incl. Van Ouwenaller Vereniging (VOV) te Hengelo) te Arnhem

Periode:(1910) 1914-1968 (1984)

Plaatsingslijst aanwezig: ja

Toegangsnummer: 1024

Heldringgestichten

Periode: na 1945

Bewaarplaatsen:

- Nationaal Archief, Den Haag. 2.19.107 Archief WIJN. Stukken over Hellinggestichten
- Archief Heldringstichtingen, Zetten

Karakteristiek: Protestants-christelijk, (tevens relevant voor JJI)

Opmerkingen: Voor zover bekend bevindt het archief van de Heldringstichtingen zich nog steeds bij die instelling zelf:

Wageningsestraat 104, 6671 DH Zetten, tel. 0488-471111

Het archief is zeer onvolledig! In de "Verzameling Heldring" in de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, afdeling Handschriften, bevindt zich een collectie over de Heldringstichtingen. Dit is echter geen recent materiaal (19e-begin 20e eeuw).

[Toegang] 21 Vereniging Nederlandsch Mettray te Eefde, orthopedagogisch behandelingsinstituut voor jongens, 1978-1986

[Toegang] 0902 Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland (WIJN), Regio Oost, hierin:

Dossiers inzake aangesloten instellingen van kinderbescherming in Gelderland en Overijssel, alfabetisch op plaatsnaam geborgen, 1969-1988.

(tevens relevant voor LVB)

Van Lindenhoutmuseum, Nijmegen: archief Neerbosch

Het museum bevat de collectie van de voormalige Weesinrichting Neerbosch (Kinderdorp Neerbosch): volgens de website staat "de wand van het archief van Kinderdorp Neerbosch [...] vol met duizenden dossiers van kinderen die hier hebben gewoond". Zie ook <http://www.kinderdorpneerbosch.nl/>

Utrechts Archief

De Hoenderloo Groep, Hoenderloo

Periode: na 1945

2.2.5.2 PLG

Regionaal Archief Rivierenland, Tiel

[Toegang] 0915 Archief van het gemeentebestuur van Zoelen, 1946 - 1977 (Regionaal Archief Rivierenland)
0915 Archief van het gemeentebestuur van Zoelen, 1946-1977
681 Stukken betreffende de uitvoering van de pleegkinderenwet, 1953-1974
0915 Archief van het gemeentebestuur van Zoelen, 1946 - 1977
2. Inventaris
1.2. Stukken betreffende afzonderlijke onderwerpen
1.2.2. Stukken betreffende de taak
1.2.2.13. Maatschappelijke dienstverlening

2.2.5.3 JJI

Gelders Archief, Arnhem

Commissie van Toezicht Tuchtchool te Nijmegen
[Toegang] 7 Maandrapporten en opmerkingen van de Commissie van Toezicht inzake 'De Hunnerberg', alsmede halfjaarlijkse overzichten van opgelegde straffen aan pupillen, 1978 - 1981. 1 omslag (n.b. te raadplegen in Utrechts Archief)

2. Bijzondere strafgevangenis voor jonge mannen te Zutphen

3147 Penitenciaire Inrichtingen te Zutphen en Warnsveld

56 Het onderhouden van betrekkingen met diverse partijen inzake het beleid betreffende de tewerkstelling en het algehele welzijn van gedetineerden alsmede de verzorging van de facilitaire voorzieningen van de Bijzondere strafgevangenis voor Jonge Mannen te Zutphen, 1952 - 1956. 1 pak

1074 Rijksopvoedingsgesticht De Kruisberg te Doetinchem
Inschrijvingsregisters jeugdige delinquenten; registers van het personeel 1945-1960

Zie RES: Heldringstichting

2.2.5.4 LVB

*Huis van de Nijmeegse Geschiedenis, Nijmegen*⁷⁰

In het Huis van de Nijmeegse geschiedenis is het archief van de Stichting voor Paedologische Instituten en Orthopaedische Inrichtingen in Nijmegen/Ubbergen gedeponneerd (inv.nr. 1022).⁷¹ Het betreft de lange periode 1931-1996. De naoorlogse periode is interessant voor het onderzoek. Het betreft een archief van 12 meter met o.a. kinddossiers, stukken m.b.t. zorg, personeelsdossiers, cursussen (periode 1934-1953), taakomschrijvingen (jaren 70) etc.

⁷⁰ Zie <https://www.huisvandenijmeegsegeschiedenis.nl>

⁷¹ In het Nationaal Archief te Den Haag zijn in het archief van ministerie van Arbeid (afdeling volksgezondheid etc.) stukken aanwezig over deze stichting: Inv.nr. 2.15.37, de stukken 1060, 1984, 1985. Het betreft stukken m.b.t. goedkeuring tehuis en waarschijnlijk ook inspectierapporten (er wordt gesproken zaken als 'taakuitvoering', 'zorg voor geestelijk zieken' en er zijn jaarverslagen opgenomen.

Gelders Archief.

Gelders Archief, Arnhem

In het Gelders Archief zijn stukken m.b.t. 's Heeren Loo opgenomen:
[Inv.nr.] 1168, Gelders Instituut voor Welzijn en Gezondheid en voorgangers.
Het betreft vooral stukken uit de periode 1971-1982.

Nationaal Archief, Den Haag

In het Nationaal Archief in Den Haag zijn ook stukken opgenomen m.b.t. 's Heeren Loo: "De missie van 's Heeren Loo-zorggroep is om mensen met verstandelijke beperkingen vanuit een christelijke visie te ondersteunen. Uitgangspunt bij de ondersteuning is de zorgvraag. Doel van de ondersteuning is de mens met een verstandelijke beperking tot zijn recht te laten komen. Het archief, dat de periode 1890-1988 bestrijkt, bevat stukken van algemene aard (jaarverslagen, notulen) en stukken van bijzondere aard." Dit archief kan ook interessant zijn. Het betreft:

Archief inv. 2.19.131

- Jaarverslagen na 1945
- Notulen bestuursvergaderingen
- Vertrouwelijke geheime notulen
- Indexen op de notulen 1930-1984

De Hoenderloo Groep

Periode: na 1945

Bewaarplaats: *Utrechts Archief*

Verder in *Gelders Archief*:

[Toegang] 2067 Sociale Dienst Arnhem en voorgangers 1833-1960

[Toegang] 610 Zorg voor idioten, imbecielen en debielen, 1949-1959. 1 omslag

Inv.nr. 21 Vereniging Nederlandsch Mettray te Eefde, orthopedagogisch behandelingsinstituut voor jongens, 1978-1986

[Toegang] 0902 Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland, Regio Oost. Dossiers inzake aangesloten instellingen van kinderbescherming in Gelderland en Overijssel, alfabetisch op plaatsnaam geborgen, 1969-1988.

2.2.5.5 DEB

2.2.5.6 KJP

2.2.5.7 AMA

2.2.5.8 OVR

Gelders Archief, Arnhem

[Toegang] 0814 Stichting Gelderland, Instituut voor dienstverlening op maatschappelijk terrein

129 Contact met kinderbescherming, 1967-1974. 1 pak

2.2.6 [Flevoland]

De jonge provincie Flevoland kent één pleegzorginstelling Vitree, gevestigd in Lelystad en Kampen; het werkgebied voor betreft pleegzorg Vitree betreft Flevoland en het westelijk deel van Overijssel. De catalogus van *Erfgoedcentrum Nieuw Land* bevat slechts het fotoarchief van Vitree. De voorgeschiedenis en locaties van archiefmateriaal wordt nog nader uitgezocht. Vitree komt voort uit Stichting de Reeve (1948-2010) en Stichting Jeugdzorg Flevoland. In de archiefcatalogus van Erfgoedcentrum Nieuw Land werden hun archieven vooralsnog nog niet gevonden (ook niet *Historisch Centrum Overijssel* of *Stadsarchief Kampen*).

In het *Aanvullend Vooronderzoek* wordt de volgende KJP-instelling genoemd; er is mogelijk archiefmateriaal bij deze instellingen zelf aanwezig:

- Medisch Kindertehuis De Schelp 1990-heden

2.2.7 Utrecht

2.2.7.1 RES

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers, Doetinchem en Utrechts Archief, Utrecht

Inv.nr. 0900 Leo-stichting te Borculo, 1892-2008

Zie hierbinnen het archief van Valkenheide

[Toegang] 156 Valkenheide 85 jaar jeugdzorg. Maarsbergen, 1996. Met inliggend een programma van een uitwisseling van ervaringen tussen Klein Borculo, Valkenheide en Beukenrode

Periode: na 1945

Bewaarplaatsen:

Karakteristiek: Protestants-christelijke opvoedingstehuis

Het Utrechts Archief, Utrecht

[Toegang] 718 Stadsambacht Kinderhuis te Utrecht (Fundatie van Renswoude) 1945-1973. Archief met gegevens over pupillen, personeel (pedagogische functies), contact met kinderbescherming

[Toegang] 1182 Leger des Heils⁷²

Bewaarplaats: Het Utrechts Archief

Periode: 1945-1989

Zie bijvoorbeeld:

Inv.nr. 5.4.9.4 en toegang 402 Documentatie over kinderruizen en kinderbewermswerk van het Leger des Heils, 1905-1972. 1 omslag

Evangelische Broedergemeente

Periode: na 1945 - 1966

Karakteristiek: Kindertehuis te Zeist.

[Toegang] 421 Stichting Hoogthuizen te Utrecht

Anno 1970-1971 veranderde het beleid van de overheid. Huizen met een kleine capaciteit werden gesloten en kinderen werden zoveel mogelijk geplaatst in pleeggezinnen, in beroepspleeggezinnen of in grote tehuizen. Op advies van het Verbond van Algemene Instellingen voor Kinderbescherming te Utrecht en de stichting Het Kind te Amsterdam werd besloten om het werk van de vereniging te wijzigen. De huizen werden bestemd voor pleeggezinnen. In 1977 ging de vereniging samenwerken met de Vereniging Maatschappij Zandbergen. Er werd een beleidscommissie gezinshuizen gevormd die gezinshuizen opzette. In 1977 werd het gezinshuis aan de Stationsstraat 49 te Amersfoort opgericht. Dit huis werd van 1978 tot 1981 verhuurd aan Zandbergen. In 1981 werd het huis verkocht. Daarnaast werd het huis 'Kleine Hoogt' verhuurd aan Zandbergen met als doel dat de afdeling Orthopedagogisch Instituut van Zandbergen het huis exploiteerde als gezinshuis die overeenkomst met de richtlijnen die vastgesteld

⁷² Zie volledige inventaris van de landelijke organisatie:

https://www.archieven.nl/nl/zoeken?mivast=0&mizig=0&miadt=0&miview=lst&mizk_all=e=trefwoord:2.8.6.5.1%20Organisatie%20Landelijk

was door de 'Werkgroep Gezinshuizen' van het ROJA en het Ministerie van Justitie.

Op 24 juli 1980 werd de Vereniging van kleine opvoedingshuizen omgezet in een stichting, de stichting Hoogthuizen, gevestigd aan de Nieuwe Gracht 27 te Utrecht. Het doel van de stichting werd gerealiseerd door tehuizen beschikbaar te stellen aan instellingen die pleegkinderen opvangen. Het bestuur van de nieuwe stichting bestond uit tenminste vijf leden. Anno 1987 had de stichting nog vier huizen onder haar hoede, namelijk:

- Zonnehoogt, Driebergen. Dit huis werd verhuurd aan het Leger des Heils voor het opvangen van kinderen met psychosociale problematiek.
- Nieuw Hoogt, Noorderwierweg 215, Amersfoort. Dit huis werd verhuurd aan de Stichting Gezinshuizen Kinderhulp.
- Klein Hoogt, Pieter Bothlaan 43, Amersfoort. Dit huis werd beschikbaar gesteld aan een pleeggezin voor het opvangen van vijf kinderen.
- Gezinshuis Lierseschans 4, Nieuwegein. Dit huis werd verhuurd aan de stichting Christofoor voor het opvangen van geestelijke gehandicapte jeugdige project begeleide kamerbewoning.

Archiefstukken:

[Toegang] 2. Notulen van het Bestuur 1947-1985

[Toegang] 28-33 Correspondentie van de Secretaris 1945-1985

[Toegang] 37 Jaarverslagen 1945-1971

[Toegang] 52 Dossiers van kinderen 1945-1965

[Toegang] 60 Notulen van de commissie gezinshuizen/begeleidingscommissie gezinshuizen, 1975-1978

[Toegang] 421 Stichting Hoogthuizen te Utrecht, v.h. vereniging van kleine opvoedingshuizen, 1910-1985, 2,62 m.

[Toegang] 421 Vereniging van kleine opvoedingshuizen, 1911-1971, 1,8 m.

[Toegang] 1182 Leger des Heils, 1887-1989, 34,71 m, (nog in bewerking, binnenkort op studiezaal) – zie tevens Utrechts Archief.

Protestants christelijk doorgangshuis De Haven, 20e eeuw, 0,24 m, geen toegang

Streekarchief voor het Gooi en de Vechtstreek, Hilversum

Het Streekarchief bezit weliswaar geen archieven van tehuizen maar heeft wel een paar andere relevante bronnen:

In het Bevolkingsregister van Hilversum het Gestichtenregister 1917, met daarin de inwoners van alle instellingen in Hilversum in dat jaar. Daarnaast zijn er twee niet-gepubliceerde werken in de bibliotheek aanwezig:

J. Bakkerstichting : zestig jaar, Hilversum : [s.n.] 1988 (betreft een internaat in Hilversum; en Geschiedenis van de Berg-Stichting 1909-1965 / Cohen, Peter. - 's-Gravenhage : St. Sally Berg Familie Fonds, cop. 1992 (betreft een tehuis voor Joodse kinderen in Laren).

2.2.7.2 PLG

Naam: Leger des Heils

Bewaarplaats: Het Utrechts Archief

Periode: 1945-1989

Karakteristiek: Inventaris aanwezig. Zie RES.

Tevens in Utrechts Archief

[Toegang] 867 Gemeente Utrecht, sociale raad

7. Archief van de commissie voor tijdelijke gezinsverpleging te Utrecht

349 Notulen van de vergaderingen. Met bijlagen, 1959-1963

350 Brievenboek, 1960-1966

Eemland Archief, Amersfoort

Delen van het archief van pleegzorginstelling Youke, Zeist, bevinden zich in het Archief van Maatschappij Zandbergen in het Eemland Archief. Zie:

Toegang 0836 Archief Maatschappij Zandbergen te Amersfoort, 1874-1950

Deze instelling, en met name haar rechtsvoorganger Zandbergen, heeft nog zeer oude pleegzorg/voogdijdossiers in haar bezit. Het betreft dossiers uit de periode tot ongeveer 1966, daarna is de bewaartermijn strakker gehanteerd. Deze dossiers zijn door een voormalig bestuurder van Maatschappij Zandbergen altijd bewaard gebleven, als een soort historisch document en ten behoeve van oud-cliënten of om nazaten daarvan in de gelegenheid te stellen om familiegeschiedenissen te verhelderen. Als de dossiers niet eerder door oud-cliënten en/of familieleden zijn ingezien, heeft Maatschappij Zandbergen/Youké er niets mee gedaan. Het archief van de organisatie Stichting Maatschappij Zandbergen bevindt zich sinds 2015 bij het Eemland Archief te Amersfoort. In oktober 1945 fuseert Zandbergen met de Hilversumse Stichting Saluti Juventutis. Het archief van het behandelingshuis bevat vooral stukken uit de beginjaren van de Vereeniging en de Maatschappij: stukken betreffende de oprichting, notulen van bestuursvergaderingen, correspondentie, lezingen, artikelen en redevoeringen van de hand van verschillende directeurs uit de eerste periode. Ook bevinden zich in het archief veel legaten van burgers ten behoeve van de Maatschappij. Daarnaast bestaat een groot deel van het archief uit foto's. Een gedeelte van het archief bestaat uit stukken van de voormalige stichting Saluti Juventutis.

De archieven van andere Utrechtse pleegzorginstellingen zijn nog niet in kaart gebracht:

- Timon, Zeist
Geen rechtsvoorgangers, Dossiers worden 15 jaar bewaard
- De Rading, Utrecht
Geen rechtsvoorgangers?

2.2.7.3 JJI

Utrechts Archief, Utrecht

Inv.nr. 20 Rijksinrichtingen kinderbescherming

1. Archief van de gevangenis voor jeugdige vrouwelijke veroordeelden, 1858-

1897, tevens huis van verbetering en opvoeding voor meisjes, 1858-1888,

vervolgens rijksopvoedingsgesticht voor meisjes te Montfoort, 1888-1909, Zeist, 1909-1950, en Nijmegen, 1950-1975.

2. Archief van de tuchtschool voor meisjes, te Zeist, 1905-1909, vervolgens te Montfoort, 1909-1968
3. Archief van de tuchtschool voor meisjes te Hollandsche Rading, 1942-1952, voortgezet als rijksobservatiehuis, 1952-1971
4. Archief van het rijksopvoedingsgesticht voor jongens te Amersfoort, 1910-1967
6. Archief van de rijksinrichting voor opvoeding en buitengewone behandeling voor jongens te Den Dolder, 1961-1977

2.2.7.4 LVB

2.2.7.5 DEB

2.2.7.6 KJP

Het Utrechts Archief, Utrecht

[Toegang] 1124 Academisch ziekenhuis Utrecht, bestuur 1925-1980

[Toegang] 384 Stukken betreffende de oprichting van en verdere bemoeienis met de buitenkliniek voor kinderpsychiatrie "Vosseveld" te Soest, 1964-1973

In het *Aanvullend Vooronderzoek* worden de volgende instellingen genoemd; er is mogelijk archiefmateriaal bij de instellingen zelf aanwezig:

- Psychiatrische kinderafdeling AZ Utrecht 1939-heden
- Zandwijk, Amersfoort 1957-1973
- Fornhese, Amersfoort 1968-heden
- Vosseveld, Soest (1956) 1968-2012
- Kinabu, later: Trajectum, later: Youké, locatie Kinabu, Zeist (1918) 1970-heden
- Veldheim en Stenia, Zeist 1933 en 1948 – 2011

2.2.7.7 AMA

Het Utrechts Archief, Utrecht

[Toegang] 1368 Raad van Kerken 1982-2000

[Toegang] 1038 Thematiek Onbegeleide Minderjarige Asielzoekers, 1995-1996

2.2.7.8 OVR

Het Utrechts Archief, Utrecht

Provinciale inspectie bijzondere jeugdzorg Utrecht 1945-1949:

- tehuis Het Boschkamp Huis ter Heide bij Zeist
- tehuis Zuyleveld in Zuilen (nu Utrecht).
- tehuis Het Boschkamp (geen archief)
- tehuis Buitenzorg/Uytenbosch in Baarn

Archief stichting Hoogthuizen te Utrecht, voorheen vereniging van kleine opvoedingshuizen 1910-1985

- 'Nieuw Hoogt' aan de Jachtlaan in Apeldoorn

- 't Hoogt in Noordwijkerhout
- tehuis 't Hoogt Jan de Braystraat 2 in Haarlem.

2.2.8 Noord-Holland

2.2.8.1 RES

Regionaal Archief Alkmaar, Alkmaar

Bezoekadres: Bergerweg 1, 1815 AC Alkmaar.

Zie: <https://www.regionaalarchiefalkmaar.nl/>

Inv. Nr.: 0375 Kindertehuis "St. Joseph", later "De Wering" te Egmond aan Zee, 1919-1980. Hierin opgenomen zijn:

I STUKKEN VAN ALGEMENE AARD

II STUKKEN BETREFFENDE BIJZONDERE ONDERWERPEN

II.A Organisatie en bestuur

II.C Personeel

II.E Verzorging van kinderen

[Toegang] 34 Tel- en naamstaten van verpleegde kinderen, verpleegdagboeken. 1950-1979. 1 omslag

[Toegang] 37 Rapporten en klachten betreffende de behandeling van kinderen. 1954-1968. 1 omslag

[Toegang] 35 Weekend-rapporten van voorvallen in het huis. 1977. 1 omslag

[Toegang] 36 Stukken betreffende de jongerenstaf. 1978-1979. 1 omslag

Archief van de raad voor de Kinderbescherming Directie Zuid-West: dossiers kindertehuizen en kinderopvang. Van dit archief zijn online geen toegangen beschikbaar. Neem contact op met de studiezaal voor meer informatie.

2.2.8.2 PLG

Stadsarchief Amsterdam, Amsterdam

Met betrekking tot pleegzorginstelling Spirit te Amsterdam: het archief van de voorgangers van Spirit (in bijzonder Burgerweeshuis en Roomsche Catholiek Jongens Weeshuis, maar ook van andere voorgangers) is in te zien bij het Stadsarchief Amsterdam. De huidige dossiers zijn zoveel mogelijk digitaal beschikbaar. Spirit heeft een bewaarplicht van vijftien jaar. Dossiers ouder dan 15 jaar worden vernietigd tenzij cliënten daarna opnieuw bij Spirit in zorg zijn gekomen. De digitale dossiers zijn opgeslagen bij *Hulshoff* (www.hulshoff.nl).

Van de andere pleegzorginstellingen Kenter Jeugdhulp (Santpoort Noord) en Parlan, Alkmaar moet nog bij de instellingen zelf worden nagegaan of er archiefmateriaal is bewaard.

(*) Federatie van Instellingen voor Kinderbescherming in Amsterdam (FIKA), Stadsarchief Amsterdam: Zie voor inhoud de *Bijlagen*.

Noord-Hollands Archief, Alkmaar

Inv.nr.: 386 Provinciale Inspectie en tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg Noord-Holland

[Toegang] 151-170 Dossiers van pleegkinderen, 1946-1949

[Toegang] 225 Stukken betreffende medische gegevens van pleegkinderen, 1945-1946

[Toegang] 272 Vertrouwelijke rapporten betreffende pleegkinderen

2.2.8.3 JJI

Noord-Hollands Archief, Alkmaar

Archieftoegang 3799: Sint Marthavereniging te Haarlem (met onder meer de taken voogdij, reclassering en het opvangen van 'moeilijke' meisjes). Dit archief bevat rapporten van tehuizen, jaarverslagen, notulen, correspondentie en brochures. Het archief bestrijkt de periode tot 1985.

2.2.8.4 LVB

William Schrikker Groep, Diemen

(*) William Schrikker Groep, zie voor inhoud de *Bijlagen* en de rapporten van Commissie Samson (2012). Tevens relevant voor RES en PLG.

2.2.8.5 DEB

2.2.8.6 KJP

Noord-Hollands Archief, Alkmaar

Inv.nr.: 306 R.-K. Bisdom Haarlem, zie hierin:

[Toegang] 1786 Zorg voor Geestelijk-gestoorden en Zwakzinnigen: psychiatrie: Katholieke Vereniging van Inrichtingen voor behandeling en verpleging van geestelijk-gestoorden, stukken betreffende geestelijke zorg voor de patiënten in Noord-Holland; psychiatrische inrichtingen; Zwakzinnigenzorg: Katholieke Landelijke Vereniging voor Sociaal Pedagogische zorg, Stichting Sterken helpen Zwakken, Katholieke Oudervereniging "Voor het Zorgenkind", Internaten en observatiehuizen v. Zwakzinnige kinderen.

Zorg voor gehandicapten: Ned. R.-K. Blindenbond S. Odilia, Stukken betreffende doofstommenzorg (Amsterdam en St. Michielsgestel), Doven en Slechthorenden, Ned. Kath. Invalidenbond, Stichting "Sterke Helpende Handen", Kath. Stichting voor het gehandicapte kind, 1865-1966

In het Aanvullend Vooronderzoek worden door Bakker et al. (Haalbaarheid van onderzoek naar geweld in de jeugd-GGZ) worden de volgende instellingen genoemd:

- WG Paviljoen III Amsterdam, v.a. 1981 KP-kliniek AZUA, nu De Bascule 1936-heden
- Paedologisch Instituut, nu De Bascule 1929-heden
- Tulpenburg Amstelveen, nu Triversum Alkmaar 1951-heden
- Amstelland, Santpoort, nu Triversum Alkmaar 1969-heden
- MP-kindertehuis St. Antonius, Bakkum (1932) 1970-2011
- Dr. G.J. Plantinghuis, later MKK, nu Het Spalier, Zandvoort (1883) 1981-heden
- Triversum, Alkmaar 1997-heden

- De Triangel voor gezinsbehandeling, Amsterdam 1972-heden

2.2.8.7 AMA

2.2.8.8 OVR

Noord-Hollands archief, Alkmaar

Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland (WIJN), regio Noordwest te Amsterdam, met hierin stukken over Stichting Centrale voor Pleegzorg Noord-Holland en Utrecht en Vereniging HVO, 1980-1988 (ingekomen stukken, overleggen, notulen) en stukken betreffende het platform pleegzorg Amsterdam, 1984-1988. In het Noord-Hollands Archief te Alkmaar is een archief van WIJN (Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland) opgenomen. In dit archief zijn gegevens van tehuizen voor LVB-pupillen uit de periode 1971-1988 opgenomen:

Inv.nr.: 678 Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland (WIJN), regio Noord-West te Amsterdam

[Toegang] 19 Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugdwelzijn / Jeugdhuis De Stuw, Stichting Ons Tehuis, Instituut voor Jeugdhulpverlening Meerwijck, Jeugdhuis Nieuw Maliesteyn, Stichting Kinderhuis De Basis, Stichting Het Baken, Stichting St. Aloysius Kindertehuis, Van Arkel Instituut, Huize van Strijen, Stichting Jongeren Opvang Purmerend, kindertehuis De Burcht, Huize Breevecht, Orthopedagogisch Projekt Leefeenheden Utrecht (O.P.L. Utrecht) en Kindertehuis De Gansenhoef, 1971-1988

Inv.nr. 386 Provinciale Inspectie en tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg Noord-Holland

In het Noord-Hollands Archief bevinden zich naoorlogse bronnen m.b.t. de 'Bijzondere Jeugdzorg', zie hierin:

[Toegang] 135-136 "Contracten van uitbesteding" betreffende de overdracht van de zorg van pleegkinderen aan pleeggezinnen en /of particuliere instanties, 1946-1947

[Toegang] 135 "Contracten van uitbesteding" betreffende de overdracht van de zorg van pleegkinderen aan pleeggezinnen en /of particuliere instanties

[Toegang] 136 "Contracten van uitbesteding" betreffende de overdracht van de zorg van pleegkinderen aan pleeggezinnen en /of particuliere instanties

[Toegang] 131-134 Verpleegkaarten betreffende gegevens over pleegkind en pleeggezin, 1946-1948

Stadsarchief Amsterdam

Archief Boddaert-Tehuizen voor moeilijke jeugd (Toegangsnummer 759)

36-39 Stukken betreffende de Tehuizen. 1961 - 1973 4 omslagen

36 Tehuis Oost. Ca. 1973 openbaar vanaf 2024

37 Presentielijsten der kinderen van tehuis West. 1961 - 1963

38 Dossier betreffende klachten omtrent de leiding van tehuis West. 1969 - 1970 openbaar vanaf 2021

2.2.9 Zuid-Holland

2.2.9.1 RES

Haags Gemeentearchief, Den Haag

0785-01 Fonds van Liefdadigheid voor Rooms-Katholieken

- 80 Stukken betreffende de financiële verhouding tussen het Fonds en de Stichting Huize Groenestein, alsmede betreffende verzorgde pupillen voor rekening van het Fonds, 1959-1966 (waaronder een rapport betreffende de keuken en de voedselvoorziening, 1955)

0502-01 Maatschappelijk Hulpbetoon/Sociale Belangen Den Haag

- Rapporten betreffende Tehuis "De Schelp" (o.a. rapport over voeding en rapport over mishandeling). [Pdf's rapporten beschikbaar]

2.2.9.2 PLG

Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme, Amsterdam

Zuid-Holland kent momenteel drie instellingen voor pleegzorg: Horizon (Alphen aan den Rijn), FlexusJeugdplein (Rotterdam), Jeugdformaat (Rijswijk). Het in kaart brengen van hun archieven loopt nog, wel geldt de gebruikelijke bewaartermijn van 15 jaar (zie Gids Pro Juventute). Voor wat betreft Horizon⁷³: haar rechtsvoorgangers betreffen Rijnhove, Bergse Bos, het Gereformeerd Burgerweeshuis Rotterdam en de Martha Stichting. Van deze laatste stichting is het archief grotendeels ondergebracht bij Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) (<http://www.hdc.vu.nl/nl/>). Het archief van de Vereniging voor kinderopvang te Alphen aan den Rijn, De Marthastichting, beslaat de periode tot 1982 en bevat enkele stukken betreffende Huis Initium (1953-1963); stukken betreffende de Vereniging tot instandhouding van 'Huize Carolina' te 's-Gravenhage, protestantse Jeugdzorginstelling (zie nr. 342); Tehuis Offem, 1945- 1947 en het Tehuis van het Bureau Bijzondere Jeugdzorg (zie nr. 1087). Volgens de website van het HDC bestaat er een overzicht van pupillen in de Marthastichting in de periode 1883-1950. Tevens is een uitgebreide plaatsingslijst beschikbaar.⁷⁴ Het archief omvat circa 23 meter materiaal. De Martha stichting is opgegaan in Rijnhove.

Haags Gemeentearchief

0502-01 Maatschappelijk Hulpbetoon/Sociale Belangen Den Haag

- 182 Stukken betreffende de verzorging van kinderen in pleeggezinnen, 1921-1949
- 186 Stukken betreffende voogdijpupillen bij de Nederlandse RK centrale vereniging ter bescherming van meisjes, 1938-1955
- 187 Stukken betreffende voogdijpupillen bij andere verenigingen, 1938-1954
- 253 Correspondentie met de Federatie samenwerkende instellingen voor kinderbescherming te Den Haag, 1946-1949
- 425 Stukken betreffende het gemeentelijk kindertehuis Pletterijstraat (De Schelp), 1949-1960

⁷³ Gesprek met Marlies Michels, Horizon – Alphen aan den Rijn.

⁷⁴ http://www.hdc.vu.nl/nl/Images/270_Marthastichting_tcm215-779297.pdf

- 0397-01 Gemeentelijke Geneeskundige Dienst (GG&GD) Den Haag
- 409 Rapporten over kandidaat pleeggezinnen door de zuster voor maatschappelijk werk, 1939-1946
 - 429 Dossier inzake de plaatsing van geestelijk gehandicapten in rijks psychiatrische inrichtingen en de wenselijkheid van de plaatsing van zulke patiënten in pleeggezinnen, 1958-1964
 - (geen nummer) 1947-1958; Kost of pleegkinderen (verzorging van deze kinderen in kindertehuizen, kinderbewaarplaatsen en pleeggezinnen)
- 0277-01 Armenraad, Sociale Raad, Stichting Sociale Raad Den Haag
- 477 Stukken betreffende de samenstelling van lijsten van pleeggezinnen die in aanmerking willen komen voor de opname van een kind van gedetineerde ouders, 1945-1946
 - 483 Stukken betreffende de samenstelling van lijsten van pleeggezinnen die geschikt zijn voor opname van een buitenlands pleegkind, 1947-1950
 - 488 Dossier inzake de publiciteit van de commissie voor tijdelijke gezinsverpleging voor het werven van pleeggezinnen, 1960-1964

2.2.9.3 JJI

Nationaal Archief

Inv. Nr. 3.05.04 Inventaris van de archieven van de Strafinstellingen te 's-Gravenhage, 1814-1975 (1985)

VII DIRECTEUR VAN HET JEUGDHUIS VAN BEWARING "DE SPRANG" AAN DE STEVINSTRAAT, 1975.

863 Rapport over het vijfjarig experiment in "De Sprang". 1975 1 stuk
Openbaarheid beperkt tot 1 januari 2051⁷⁵

Inv.nr. 3.05.10 Inventaris van de archieven van de Strafinstellingen te Rotterdam, (1814) 1839-1975 (1985)

Inv. Nr. 3.05.01 Inventaris van de archieven van de Strafinstellingen te Dordrecht, 1814-1973

104 Enquête van het Ministerie van Justitie naar jeugdige gedetineerden met "inrichtingservaring" bij de Kinderbescherming, 1969 2 stukken [Openbaarheid beperkt tot 1 januari 2045]

2.2.9.4 LVB

2.2.9.5 DEB

2.2.9.6 KJP

In het aanvullende vooronderzoek van Bakker et al. over de kinder- en jeugdpsychiatrie worden de volgende instellingen genoemd.⁷⁶ Van een aantal instellingen, waaronder Curium, wordt komende tijd het aanwezige materiaal in kaart gebracht:

⁷⁵ Zie ook rapport WODC *De Sprang. Evaluatie van een bijzonder regiem in een jeugdhuis van bewaring*

⁷⁶ Zie *Aanvullend vooronderzoek Commissie De Winter*, p. 187.

- Kinderpsychiatrische kliniek Leidse Universiteit 1937-1946
- Curium, Oegstgeest 1955-heden
- Rotterdams medisch-pedagogisch instituut 1956-heden
- Kinderpsychiatrische kliniek Sophiakinderziekenhuis, Rotterdam 1970-heden
- Laanzicht, nu: De Jutter Den Haag 1972- heden
- Conradok, Wassenaar, nu: De Jutter, Den Haag 1976-heden
- KJP-afd. Juliana Ziekenhuis, nu: De Jutter, Den Haag ?-heden
- Medisch kindertehuis Oostvoorne 1976-heden
- RMPI Barendrecht 1956-heden
- Jeugdpsychiatrisch Centrum De Kreek, Dordrecht 1993-heden
- De Jutter Den Haag 1997-heden
- Yulius locatie De Steiger, Dordrecht ?-heden
- De Fjord, Capelle aan de IJssel ?- heden?

2.2.9.7 AMA

2.2.9.8 OVR

Stadsarchief Rotterdam

1263 Archief van de raad voor de Kinderbescherming Directie Zuid-West: dossiers kindertehuizen en kinderopvang (1936-1997)

Beschrijving: Het archief bevat onder meer notulen, correspondentie, beleidsstukken, statuten; stukken betreffende hulpverlening aan jongeren; stukken betreffende stichting De Leeuwerik, Gunning Browndale Stichting, prof. dr. J.H. Gunning-Vereniging, Stichting De Koepel; stukken betreffende onder meer de tehuizen: Kleinwoud (ontstaan, beheer, personeelszaken), kindertehuis Juliana, Mr. H. Willemsehuys, de Zonnehoeke, jongenshuis Sparta, tehuis voor werkende meisjes De Springplank, tehuis Vredeoord; publicaties, brochures, jaarstukken en (kranten)artikelen.

685 Archief van stichting De Koepel; koepelorganisatie voor Rotterdamse opvoedingsinstellingen en kindertehuizen

Datering: 1945-1979

Beschrijving: Het archief bevat onder meer veel correspondentie en notulen van vergaderingen van de directie en diverse werkgroepen, zoals: Groep Voogdij, de opleiding, Ontspanning, Tehuizen Werkende Jeugd, Internaten, Extern Werk en Debielenzorg; beleidsstukken; jaarverslagen; statuten; financiële stukken; stukken betreffende personeelszaken; sollicitaties en opleidingsstukken; stukken betreffende de Stichting Raad voor het Maatschappelijk Werk; kinderdagverblijven en stukken betreffende het tijdschrift 'De Koepel', met jaargangen.

760 Archief van de Vereniging, later Stichting Pro Juventute (Archief)

Notulen van de vergaderingen van Maatschappelijk werk (Serie)

Notulen van de algemene vergaderingen van stichting De Koepel met bijlagen, 1953, 1959 - 1970

Nummer: 760_118

Datum: 1953-1970

Vormer: Vereniging, per 1979 Stichting Pro Juventute, afdeling Rotterdam.

2.2.10 Zeeland

Archiefonderzoek voor de provincie Zeeland kan grotendeels op één locatie plaatsvinden: het *Zeeuws Archief* in Middelburg.⁷⁷ Sommige archieven zijn interessant voor meerdere sectorstudies.

2.2.10.1 RES

Zeeuw Archief

Volgens de verslagen van de Directie Kinderbescherming kende Zeeland eind jaren vijftig uitsluitend protestants-christelijke instellingen, allen gevestigd op het eiland Walcheren. Het ging om een tehuis voor de normale jeugd (Kindertehuis Welgelegen te Serooskerke), in de steden Middelburg en Vlissingen bevonden zich een tehuis voor jongens, een tehuis voor werkende normale jeugd en een tehuis specifiek voor debiele jeugd.⁷⁸ Het archief van Vereniging Kinderzorg te Middelburg bevindt zich in het *Zeeuws Archief* (zie PLG Juvent). In het *Zeeuws Archief* troffen we de volgende bronnen:

438 Raad voor de Kinderbescherming te Middelburg, 1942-2003.

Raad voor de Kinderbescherming (1942-2003). Het archief van de Voogdijraad te Middelburg is omvangrijk, met circa 13 meter archief. Naast de jaarverslagen van de voogdijraad (1945-1954), de jaarverslagen van de Raad voor de Kinderbescherming (1989-1993) zijn ook de gezinsdossiers steekproefsgewijs bewaard: voor 1956 zijn dat de dossiers waarbij het dossiernummer eindigt op een 1 of 6. Voor de periode na 1956 zijn alleen de dossiers waarbij het nummer eindigt op 1 bewaard. In 1954 kent de provincie twee Protestantse inrichtingen voor de verpleging van voogdij- en regeringskinderen, beide op Walcheren.

410 Stichting tot Behartiging van Zakelijke Belangen van de Katholieke Kinderbescherming in Zeeland ('De Harmonie'), 1938-2001.

Katholieke Kinderbescherming 'De Harmonie', behorende tot St. Joseph Kinderverpleging en Kinderbescherming. Dit archief beslaat de periode 1938-2001 (slechts 0,1 meter archief).

Binnen de Zeeuwse jeugdbescherming vinden in de loop van de onderzoeksperiode enkele fusies plaats. In 1953 fuseren de Liefdewerken van de Sint Vincentius conferenties tot de Stichting Rooms-Katholieke Kinderbescherming in Zeeland. In 1969 fuseert de Vereniging voor Rooms-Katholieke Gezinsvoogdij en Patronage en de Stichting Rooms-Katholieke Kinderbescherming in Zeeland tot de Stichting Katholieke Kinderbescherming in Zeeland. In 1971 vindt er een fusie plaats tussen de Vereniging Pro Juventute en de Stichting Katholieke Kinderbescherming in Zeeland tot de Stichting voor Jeugd en Gezin in Zeeland. De archieven hiervan bevinden zich tevens in het Zeeuws Archief:

- Het archief van Pro Juventute Middelburg beslaat de periode tot 1968 en bevat onder meer jaarverslagen, agenda's en notulen van

⁷⁷ Zie www.zeeuwsarchief.nl

⁷⁸ Ministerie van Justitie. *Directie Kinderbescherming. Verslag over de jaren 1955 t/m 1960* (blz. 65-67).

stafvergaderingen. Dit archief bevat volgens de inventaris geen pupillendossiers.⁷⁹

Zie de volgende inventarisnummers:

- 218.1 Vereeniging Kinderzorg, Middelburg, 1906-1970 (1980)
- 60 Diverse stukken afkomstig van de directeur, 1906-1968 . 1 doos
- 61 Uittreksels vonnissen rechtbanken inzake de toewijzing van de voogdij aan Kinderzorg (met alf. naam index), 1906-1938 . 1 pak
- 63 Stukken betreffende het personeel, 1947-1954 . 1 omslag
- 64 (Maand, kwartaal) rapporten, 1949-1953, 1975 . 1 omslag
- 65 Stukken betreffende pupillen, menu, leveranciers, c. 1950-1952 . 1 omslag
- 67 Nota 'Kinderzorg in de jaren zeventig', 1969 . 1 katern
- 68 Stukken betreffende jubilea (met historisch overzicht), 1946, 1956, 1976 . 1 ordner, 2 omslagen
- 69 Jaarverslagen, 1931-1980 . 1 doos
- 70 Nota's inzake het beleid, taken psychologische begeleiding, 1957-1979
- 71 Exemplaren van maandblad *Contact* (1952-1960), *Nieuws. Personeelsblad Vereeniging Kinderzorg* (1980-1981), fotoboekje *Kinderzorg Zeeland* (1966), 1906-1981

- 555 Provinciaal Opbouworgaan Stichting Zeeland, (1915) 1947-1992 (1993)
- 8.2.2.3. Opvang van kinderen buiten het gezin
- 724 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Werkgroep Plaatsingsadviescommissie, 1983. 1 omslag
- 725 Stukken betreffende de werkzaamheden van het Plaatsingsoverleg Jeugd en Gezin-RIAGG-Kinderzorg, vanaf februari 1987 (Provinciaal) Plaatsingsoverleg Jeugdhulpverlening, 1985-1992. 1 pak
- 726 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Werkgroep Residentiële Opvang Jonge Kinderen, 1987-1988. 1 omslag
- 727 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Werkgroep Crisisopvang, 1987-1989. 1 pak
- 728 Stukken betreffende het overleg gevoerd tussen de ambulante jeugdhulpverleningsinstellingen over pleegzorgcapaciteiten, 1988-1989. 1 omslag
- 729 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Werkgroep Ambulante Crisishulp/Crisisopvang, 1988-1989. 1 pak
- 730 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Werkgroep Home-training, 1989-1992. 1 omslag
- 731 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Werkgroep Toekomstscenario Pleegzorg, 1990-1991. 1 omslag
- 732 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Directie-Werkgroep Pleegzorg, 1990-1992. 1 pak
- 733 Stukken betreffende de werkzaamheden van de Werkgroep Opvangvoorziening Incestslachtoffers, 1991-1992. 1 omslag

Gemeentearchief Vlissingen

⁷⁹ Zeeuws Archief, inventaris Pro Juventute Middelburg, 1923-1968, online: <http://www.zeeuwsarchief.nl/zoeken/?q=juventute&tab=archive> (geraadpleegd 13 maart 2017).

In het archief van Vlissingen troffen we slechts de collectie van Stichting Katholieke Jeugdzorg Don Bosco (RES) aan, voor de periode 1959-1965. De omvang betreft één dossier. Gedrukte Gemeenteverslagen en jaaroverzichten zijn voor de gemeente Vlissingen beschikbaar tot 1970. De gedrukte gemeenteverslagen geven soms wat algemene informatie over jeugdzorg en de gemeentepolitie, hoewel dit per gemeente verschilt (PLG). De gemeenteverslagen van Middelburg zijn tot slechts 1946 beschikbaar, voor de gemeente Goes tot 1969. In de inventarissen van de gemeentearchieven Axel, Borsele, Goes, Hulst, Kapelle, Kloosterzande, Noord-Beveland, Reimerswaal, Sas van Gent, Schouwen-Duiveland, Sluis, Terneuzen en Tholen zijn geen interessante archieven met betrekking tot jeugdzorg en geweld gevonden.

2.2.10.2 PLG

Zie ook de stukken genoemd onder RES.

Zeeuws Archief, archief Juvent

Momenteel kent Zeeland één regionale pleegzorginstelling: Juvent. Juvent is een jeugdzorgaanbieder voor ambulante behandeling, dagbehandeling, pleegzorg, 24-uurs behandeling en zelfstandig wonen. Deze instelling komt voort uit in het verleden opgerichte instellingen voor kinderzorg. Pleegzorgorganisatie Juvent uit Middelburg komt voort uit de Vereniging Kinderzorg te Middelburg. Kinderzorg had na 1945 de taak voor tijdelijke opvoeding en de opvang van gezinsvoogdijkinderen en vrijwillig geplaatste kinderen. Na 1949 kreeg Kinderzorg een eigen opleiding voor personeel en na 1952 nam ze ook de zorg voor debiele kinderen op zich.⁸⁰ Tot 2011 werkte Juvent nog onder de naam Stichting Agogische Zorgcentra Zeeland. Het archief is in 1982 door de vereniging aan het *Zeeuws Archief* in bewaring gegeven. In 1984 volgde een aanvulling met voornamelijk financiële administratie over de periode 1920-1970. Het totale archief van de voorgangers van Juvent beslaat de periode 1906-1970. In dit archief zijn ook pupillendossiers opgenomen. Tot 2015 bood Juvent ook zorg voor jeugd met een licht verstandelijke beperking. Zij hanteren sinds ongeveer tien jaar een bewaartermijn van vijftien jaar voor cliëntdossiers. Daarna worden deze dossiers professioneel vernietigd. De afgesloten dossiers beheert Juvent zelf. In het verleden zijn (delen van) dossiers mogelijk overgedragen aan het *Zeeuws Archief*. Volgens een medewerker van Juvent zijn dat geen complete cliëntdossiers geweest maar eerder lijsten met namen.⁸¹

Het archief van de Arrondissementsrechtbank te Middelburg bestrijkt de periode tot 1939. Het blijft vooralsnog onduidelijk waar zich de (OTS-)dossiers van de Zeeuwse kinderrechters na deze periode zich bevinden. Mogelijk worden deze bewaard in het archief van de Rechtbank Zeeland-West-Brabant, met locaties te Breda en Middelburg.⁸²

Gemeentearchief Vlissingen

⁸⁰ Rijksarchief in Zeeland, *Kinderzorg in Zeeland : van wezenzorg naar hulpverlening aan kind en ouders : tentoonstelling in het Rijksarchief in Zeeland, Middelburg, 29 maart tot en met september 1976* (S.l.: s.n., ca 1976).

⁸¹ Correspondentie met Brigitte Cleutjens, bestuurssecretaris Juvent (23 februari 2017).

⁸² Zie www.rechtspraak.nl

Toegang 190 Opname in- en afvoer uit de bevolkingsregisters, 1952-1966
Met betrekking tot de implementatie en uitvoering van de pleegkinderenwet van 1951 in Vlissingen bevat het volgende archief slechts één dossier, met daarin enige info over 'uitvoering pleegkinderenwet'. In het Zeeuws Archief werden overigens geen resultaten gevonden betreffende de pleegkinderenwet.

2.2.10.3 JJI

2.2.10.4 LVB

Zeeuws Archief

218.1 Vereniging Kinderzorg, Middelburg, 1906-1970 (1980)

Zie RES: Kinderzorg had na 1945 de taak voor tijdelijke opvoeding en de opvang van gezinsvoogdijkinderen en vrijwillig geplaatste kinderen. Na 1949 kreeg Kinderzorg een eigen opleiding voor personeel en *na 1952 nam ze ook de zorg voor debiele kinderen op zich*.⁸³

2.2.10.5 DEB

2.2.10.6 KJP

2.2.10.7 AMA

2.2.10.8 OVR

Zeeuws Archief

350 Provinciale Inspectie en Tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg in Zeeland, (1944) 1945-1949, hierin:

1.2.2 Gezinsverpleging en tehuizen

26 "Contracten van uitbesteding" betreffende de overdracht van de zorg voor pleegkinderen aan pleeggezinnen en/of particuliere instanties, 1945-1949 . 1 pak

27-31 Registers houdende de toekenning van verpleeggelden ten behoeve van pleegkinderen in de gezinsverpleging, 1945-1949 . 2 delen, 3 katernen

33 Alfabetische klapper op de dossiers van pleegkinderen . 1 deel

34-42 Dossiers van pleegkinderen, (ca. 1945-1949) . 9 pakken

43-48 Registratiekaarten betreffende persoons- en verblijfsgegevens van pleegkinderen, (ca. 1944-1948) . 6 pakken

Tehuis Haamstede (huis reeds in 1947 opgeheven)

50 Register betreffende opname en vertrek van pleegkinderen (zgn. "in- en doorgangsregister"), 1945 aug-1947 apr . 1 deel

51 Verpleegkaarten, 1945-1947 . 1 omslag

Tehuis Hansweert (huis reeds in 1947 opgeheven)

55 Verpleegkaarten, 1945-1947 . 1 omslag

Tehuis Zierikzee (huis reeds in 1947 opgeheven)

57 Register betreffende opname en vertrek van pleegkinderen (zgn. "in- en doorgangsregister"), 1945 aug-1947 mei . 1 deel

⁸³ Rijksarchief in Zeeland, *Kinderzorg in Zeeland : van wezenzorg naar hulpverlening aan kind en ouders : tentoonstelling in het Rijksarchief in Zeeland, Middelburg, 29 maart tot en met september 1976* (S.l.: s.n., ca 1976).

58 Verpleegkaarten, 1945-1947 . 1 omslag

2.2.11 Noord-Brabant⁸⁴

2.2.11.1 RES

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC), Den Bosch

Adres: Zuid Willemsvaart 2, 5211 NW 's-Hertogenbosch

Website: <https://www.bhic.nl/het-geheugen-van-brabant>

Archief 573 Katholiek Verbond voor Kinderbescherming, 1925-1977

Inv.nrs. 1-69 Katholiek Verbond voor Kinderbescherming, periode 1930 – 1976

Archief met correspondentie tehuizen in Brabant, jaarverslagen aangesloten inrichtingen, statistieken over inrichtingen. Afgaande op de inventarislijst bevat dit archief veel informatie over de vele (vaak kleine) tehuizen in de provincie Noord-Brabant.

2.2.11.2 PLG

BHIC, Den Bosch

Inv.nr. 843 Correspondentie van de burgemeester met de Voogdijraad over onderzoek vaderschap, misdragingen van ouders en verwaarloosde kinderen, met politierapporten over de gezinssituaties, 1946-1955

Inv.nr. 1476 – Gemeentebestuur Den Dungen:

- 1106 Dossier inzake pleegkinderenwet, 1953-1961

Inv.nr. 7689 – Gemeentebestuur ERP

- 688 Stukken betreffende de uitvoering van de Pleegkinderenwet, 1959-1960

Inv.nr. 211 – Rooms-Katholieke Gezinsvoogdij en Patronage, 1947 – 1973

Omvangrijk archief. Niet openbaar; toestemming vereist. Relevante onderwerpen:

- Pedagogische begeleiding (1947-1973)
- Beroepstoezicht Huize De Lasalle
- Correspondentie met gezinsvoogden
- Correspondentie met Kinderbescherming
- Enquêtes
- Overleg met maatschappelijk werkers

West-Brabant Archief, Bergen op Zoom

Bergen op Zoom: 0938 Inventaris van het archief van het Hervormd weeshuis te Steenberg 1803-1963, in: Kerkelijke archieven deel 7 kerkelijke archieven van Steenberg en Kruisland. Met daarin:

⁸⁴ Voor een overzicht van de rooms-katholieke kindbescherming in Brabant begin jaren vijftig, zie: *De rooms-katholieke kindbescherming in Noord-Brabant*. Uitgave van het Secretariaat, 's-Hertogenbosch december 1953 [pdf beschikbaar]

354 Stukken betreffende de verzorging van weeskinderen (uitbesteding, pleeggezinnen, financiële afwikkeling e.d.), 1942-1961

Noord-Brabant kent momenteel meerdere pleegzorginstellingen, hun archieven moeten nog in kaart worden gebracht:

- Combinatie Jeugdzorg, Eindhoven.
- Just, Breda; Pleegzorginstelling Just is in 2012 ontstaan uit een fusie van Tender, Don Bosco en Zuidwester. Tender kent zijn oorsprong in de Medisch Pedagogische Instellingen West-Brabant (met onder meer kindertehuis Krabbebosschen) en Jeugdhulp West-Brabant, bestaande uit Lievenshoven en Lentehof. Archiven traceren.
- Kompaan en De Bocht, Tilburg
- Oosterpoort, Oss

2.2.11.3 JJI

Rijksjeugdinrichting Den Hey-Acker (waarschijnlijk archiefmateriaal aanwezig bij de instelling zelf; mededeling informatiedeskundige ministerie V&J)

2.2.11.4 LVB

2.2.11.5 DEB

2.2.11.6 KJP

In het *Aanvullend Vooronderzoek* worden de volgende instellingen genoemd; er is mogelijk archiefmateriaal bij de instellingen zelf aanwezig:

- De Mark, centrum voor KJP, Breda 1970-heden
- Herlaerhof, Psychiatrische kliniek voor kinderen, Vught 1981-heden
- MK St. Godelieve, later Kompaan en De Bocht, Goirle 1957-2006
- PT-centrum De Viersprong, Halsteren 1955-heden
- GGZ-Breburg, Locatie ZG Jeugd en jongvolwassenen, Breda 2006-heden

2.2.11.7 AMA

West-Brabant Archief, Bergen op Zoom

Roosendaal - 0410 Collectie Aanwinsten Roosendaal
107 Ingekomen en uitgaande stukken betreffende de opname van Oost-Europese vluchtelingenkinderen (zgn. "D.P.-kinderen") in Roosendaalse pleeggezinnen, 1955. 1955 – (1 omslag)

2.2.11.8 OVR

BHIC, Den Bosch

Inv.nr. 863 – Werkverband Integratie Jeugdwelzijnswerk Nederland (WIJN), regio Zuid, 1973 – 1986

- Regionale werkgroep coördinatie Pleegzorg, 1973-1986

2.2.12 Limburg

2.2.12.1 RES

Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL), Maastricht

Bezoekadres: Sint Pietersstraat 7, 6211 JM Maastricht

Telefoon: 043 - 3 28 55 00

<http://www.shclimburg.nl>

Inv.nr. 21.023A R.K. Gesticht de Nieuwenhof, voorheen R.K. Armenhuis te Maastricht, 1745-1955

In dit tehuis werden weeskinderen ondergebracht. Het betreft enkele uiteenlopende bronnen voor de periode 1945-1955: reglementen voor personeel, voedselvoorziening, aantekeningen m.bt. verstrekking van medicijnen aan de pupillen, notulen, brievenboeken.

Bureau Kinderbescherming, Maastricht (geen archiefinstelling)

Diverse dossiers van rooms-katholieke tehuizen. Het betreft o.a. Huize St. Joseph, Tehuis Gezusters Vinckx (toegang: regelen via Capaciteitsgroep Archieven)

2.2.12.2 PLG

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, Sint Agatha

Toegang Z038 Kloosterorganisatie: Dominicanessen van Bethanië
Limburg kent momenteel twee instellingen voor pleegzorg. Het huidige Rubicon Jeugdzorg, te Horn, komt onder meer voort uit Het Jeugddorp. Het Jeugddorp werd gesticht door de Zusters Dominicanessen van Bethanië. Vanaf 1957 werden hier uithuisgeplaatste jongeren opgevangen. De zusters waren afkomstig van instelling Magdalenahof te Exaten, een voormalig tehuis voor Bijzondere Jeugdzorg (kinderen van veroordeelde NSB'ers). Vanaf de jaren '80 was de zorg in handen van niet-geestelijken en in 1988 fuseerde Het Jeugddorp met Huize Clara Fey te Roermond. Uiteindelijk is Het Jeugddorp Bethanië onderdeel geworden van Rubicon Jeugdzorg. Het archief van de Dominicanessen van Bethanië bevindt zich in Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven.

Pleegzorginstelling Xonar is ontstaan uit een fusie van diverse instellingen. Rechtsvoorgangers zijn onder andere: BGO, Stichting Jeugdhulp Maastricht, Matrix te Heerlen, Maria Magdalena Brose Instituut, MKD Limbricht, Pleegzorg (hoorde eerst bij BJZ).

2.2.12.3 JJI

2.2.12.4 LVB

2.2.12.5 DEB

2.2.12.6 KJP

In het *Aanvullend Vooronderzoek* worden de volgende instellingen genoemd; er is mogelijk archiefmateriaal bij de instellingen zelf aanwezig:

- Afdeling KJP van Welterhof, later Wickraderheem, Heerlen 1975-heden
- MOP Kindertehuis Huize Overbunde, Maastricht (1932) 1970-heden
- Medisch kindertehuis St. Agnespaviljoen, Venlo 1970-2008-?
- Kinderpsychiatrische kliniek 't Hoekske, later De Drie Vennen, Venlo 1981-heden

2.2.12.7 AMA

2.2.12.8 OVR

Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL)

Inv.nr. 07.A12 Provinciale Inspectie en Tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg in de provincie Limburg, 1946-1948

Tot 1 november 1945 was sectie XIV (Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen), Afdeling Jeugdzorg van het Militair Gezag belast met de zorg voor en opvang van kinderen van om politieke redenen geïnterneerde ouders. Per 1 november 1945 werd de Afdeling Jeugdzorg opgeheven en werden de taken overgedragen aan het Ministerie van Justitie, 7e Afdeling (Rijkstucht- en Opvoedingswezen) D, Bureau Bijzondere Jeugdzorg onder leiding van de psycholoog L.M.H. Berger (hierna afgekort als BBJ).

In iedere provincie werd een provinciale inspecteur benoemd. De provincies werden ingedeeld in districten onder leiding van een districtsinspecteur. De provinciale inspecteur was belast met de uitvoering t.a.v. het jeugdzorgbeleid in de provincie en direct belast met het toezicht op de tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg. De districtsinspecteur was belast met de zorg voor en opvang van in pleeggezinnen geplaatste kinderen. Het jeugdzorgbeleid werd centraal vanuit Den Haag gecoördineerd.

Met de zorg voor en het toezicht op de gebouwen en tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg werd de Rijksgebouwendienst, ressorterend onder het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, belast. In de meeste gevallen werd met de eigenaren van de door het Militair Gezag gevorderde huizen (periode 1944-1945) een huurovereenkomst gesloten.

Geregeld contact werd onderhouden met het Nederlandse Beheersinstituut (NBI) om, waar mogelijk, de kosten van de opvang van de kinderen te verhalen op het door het NBI beheerde vermogen van geïnterneerde ouders.

Van meet af aan was het beleid van het BBJ er op gericht de zorg voor kinderen van om politieke redenen geïnterneerde ouders over te dragen aan particuliere verenigingen, stichtingen en instellingen, werkzaam op het terrein van de justitiële kinderbescherming. Bovendien werd een snelle gezinshereniging bevorderd. Na vrijlating van een der ouders moest het kind het tehuis verlaten.

De provinciale inspectie was gevestigd in Maastricht en stond onder leiding van M. Keuller, provinciaal inspecteur. De provinciale inspectie was onderverdeeld in vier districtsinspecties: Heerlen, Maastricht, Sittard en Venlo. De districtsinspecties waren belast met de zorg voor en de opvang van pleegkinderen in de gezinsverpleging.

Reeds in de periode van het Militair Gezag waren in Limburg een tweetal Stichtingen werkzaam: R.K. Stichting Noord-Limburg (Venlo) en R.K. Stichting Zuid-Limburg (Maastricht). De stichtingen waren in het leven geroepen om na de liquidatie van het Militair Gezag (nov. 1945) de voortgang in de opvang van pleegkinderen van om politieke redenen geïnterneerde ouders te garanderen. De stichtingen stonden na liquidatie van het Militair Gezag onder supervisie van de provinciale inspecteur. De stichtingen waren in hoofdzaak belast met de opvang van kinderen in de gezinsverpleging. Bij onvoldoende aanbod van pleeggezinnen werden de kinderen tijdelijk ondergebracht in zgn. "doorgangs-tehuizen". Tenslotte kende de inspectie Limburg een inspectie der "Protestantsche Bijzondere Jeugdzorg in de provincie Limburg". De provinciale inspectie Limburg werd in december 1948 als zelfstandige inspectie opgeheven. De taken (vnl. afwikkelingszaken) werden overgenomen door de districtsinspectie Den Haag. Dit archief bevat stukken over (doorgangs-)tehuizen, voorschriften, pupillendossiers, correspondentie met Den Haag etc.

Provinciale Inspectie en Tehuizen voor de Bijzondere Jeugdzorg in de provincie Limburg 1946-1948

- Het kinder-doorgangshuis, Heerlen
- Het kinder-doorgangshuis, Maastricht
- Tehuis St. Magdalena, Horn (Baexem)
- Tehuis St. Lodewijk, Vlodrop

2.3 Archieven Inspectie en Toezicht

Doc-Direct, Apeldoorn

Een belangrijke bron vormen de inspectierapporten VenJ (RES, KJP, LVB), 1948-1977.⁸⁵ Enkele voorbeelden uit deze rapporten:

- St. Josephgesticht, Heel: Inspecteur De M.v.J.: 'verpleging van mannelijke minderjarige debielen en imbecielen' (1950) [Inv. Nr. 493]
- Kinderzorg, Middelburg: Inspecteur [handtekening onleesbaar] vermeldt in het rapport dat dit een meisjestehuis is dat wordt omgezet in een 'debielenhuis' (er volgt geen omschrijving wat hiermee wordt bedoeld). (1952) [Inv. nr. 1278]
- St. Aloysiusstichting, Warmond: dossier rond huize De Heibloem waar een tehuis voor 'moeilijk opvoedbare jongens' (brief 7 juni 1956 aan minister van Justitie). In het dossier bevindt zich ook een brief aan de minister van Justitie over Huize "De Widdonck" te Heythuysen, een 'tehuis voor moeilijk opvoedbare jongens en jongens met opvoedingsmoeilijkheden'. (1956-1957). [Inv. nr.1379]
- St. Joseph Kinderhuis "Casa Carmeli", Vogelenzang: Inspecteur De Brauw: tehuis voor 'normale' kinderen. Zuster Ewald deelt mee '[...] dat zij geen bezwaar heeft om bij de normale kinderen een tijdelijke opname van moeilijk-opvoedbare te nemen. Omdat de plaatsende instanties weten, dat moeilijke kinderen hier opgenomen worden, zijn er veel kinderen met psychische afwijkingen geplaatst. Zo werd een autistisch kindje opgenomen wat veel zorg vroeg. Het liep moeilijk, het was psychisch doof, trommelde veel met de handen op de tafel, krijste veel en klom overal in en op. Het werd bij een verpleegster in huis geplaatst. Bij de kleintjes waren er 2, die pas naar Udenhout overgeplaatst werden. Twee wachten nog op een overplaatsing naar een inrichting voor debielen.' [1959] [Inv. nr. 1286]
- Stichting A.G.O., Amsterdam: Inspecteur J.W. Hanrath noteerde dat in deze instelling 210 pupillen geplaatst zijn, waarvan '117 in inrichtingen verbleven'. 'Het hoofdaccent ligt bij deze instelling op afwijkende kinderen met hersenafwijkingen, debiele kinderen en zwaar gestoorde. De instelling heeft ook wel normale kinderen onder voogdij, hetgeen verband houdt met het streven van de raad om kinderen uit een gezin zoveel mogelijk bijeen te houden.' (1965) [Inv.nr. 1380]
- Jeugdpsychiatrisch Centrum Zandwijk, Amersfoort: Inspecteur [onbekende]: 'De pupillen die zich in Zandwijk bevinden behoren wetenschappelijk gezien tot een zeer moeilijke behandelingscategorie. Hun manier van reageren is echter minder "psychopathisch" dan het grootste deel van de populatie van b.v. Dekensveld (Rekken) en het R.I.J. "Op de Berg". Deze overwegend neurotisch jongens kunnen voor het merendeel in een open setting, zonder isoleercellen, worden behandeld.' (1972) [Inv. nr. 1172]
- Amstelslad, Amsterdam: Inspecteur W.J. Lucieer noteerde dat '[b]ij hooguit 3 kinderen (20% van de steekproef) zou te overwegen zijn

⁸⁵ Jacques Dane, Evelien C. Walhout & Jeroen J.H. Dekker (2012). *Overheid en gedwongen jeugdzorg: een nader onderzoek naar toezicht en inspectie in de periode na de Tweede Wereldoorlog tot midden jaren tachtig*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

geweest het kind op te nemen in een behandelingshuis. Dit percentage is ongeveer in overeenstemming met de "borderline-cases" in andere huizen voor z.g.n. normale kinderen.' 1973) [Inv. Nr. 564)

- Jeugdhuis "De Stuw, Utrecht-Overvecht (gereformeerd tehuis voor jongens en meisjes van 1 tot 21 jaar): Inspectrice Jkvr. De Brauw meldt dat het aantal baby's is teruggelopen. 'Via de kinderpsychiater van het Kinderziekenhuis te Utrecht werden in deze afdeling [peuterafdeling, JD/EW] relatie-gestoorte kinderen van 2, 3 en 4 jaar geplaatst. 1973 [Inv. nr.]

Nationaal Archief, Den Haag

Archiefinventaris: 2.19.145

Inventaris van het archief van de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid (NFGV), 1934-1972

306 Stukken betreffende de kinderbescherming 1944-1945, 1946

311 Stukken betreffende besprekingen over intramurale voorzieningen voor geestelijk gestoorde kinderen. 1964-1970

Archiefinventaris: 2.15.67

Inventaris van de archieven van Commissies van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en taakvoorgangers, (1942) 1951-1984 (1986)

2.2. STICHTING VERPLEGING GEESTELIJK GESTOORDEN 1950-1958

267 Verslagen van de besprekingen tussen bestuursleden van de Stichting en bestuursleden van de Vereniging tot opvoeding en verpleging van geesteszwakke kinderen betreffende 'Het Apeldoornsche Bos' 1950-1958

Archiefinventaris: 2.27.5035

Inventaris van het archief van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid: Hoofdinspectie van de Geestelijke Volksgezondheid, 1962-1994

214 Overleg met de inspecteurs van de Geneeskundige Hoofdinspectie en de Directies Medische Kindertehuizen. 1986

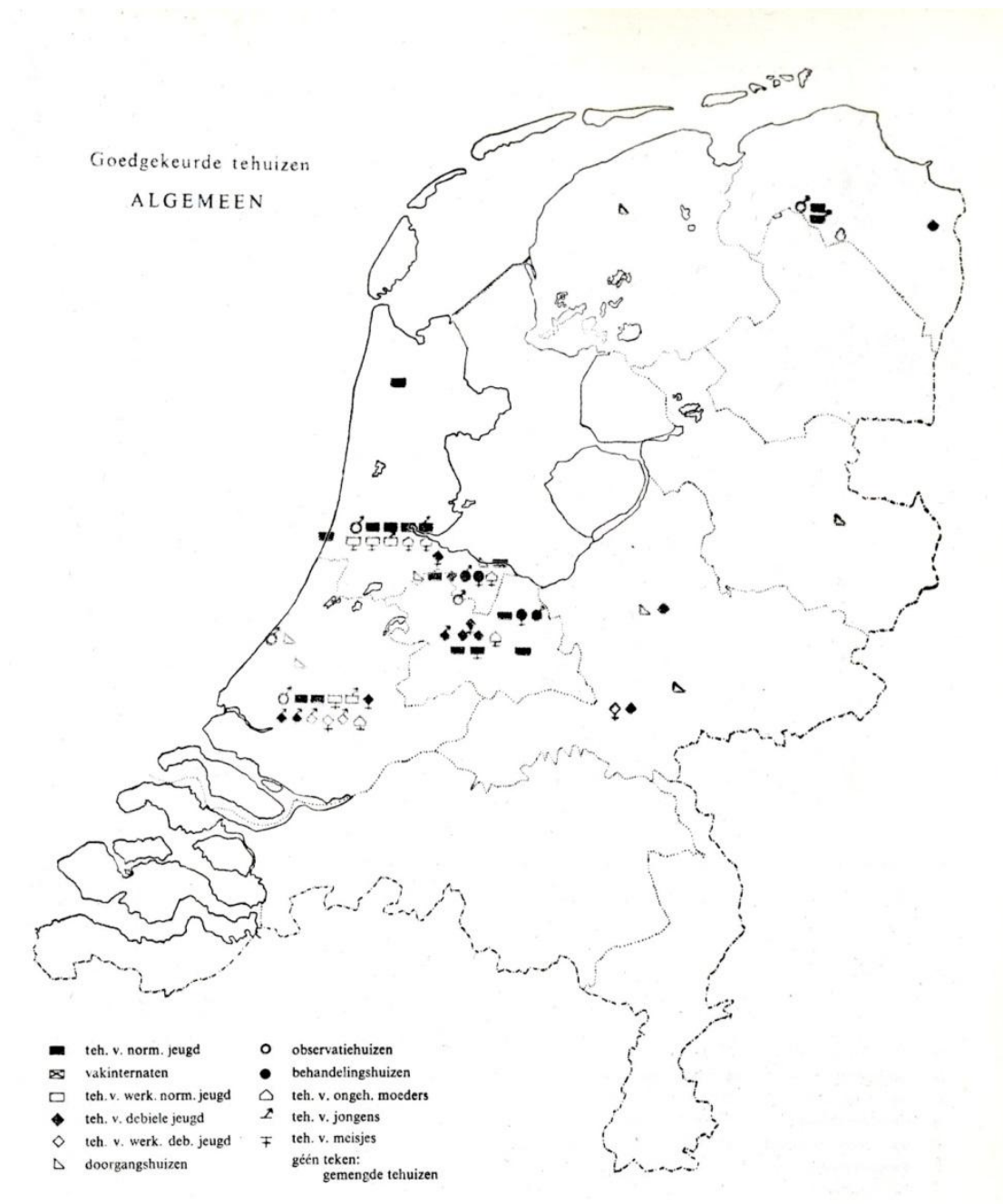
639 Werkgroep geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jeugdigen. 1971-1972

569 Werkgroep (kleine en grote) Geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jeugdigen. 1973-1976

794 Rapport 'Over voorzieningen voor kinderen met psychosociale problemen'. 1981-1983

Bijlage 1

Geografisch overzicht van goedgekeurde tehuizen (algemeen, protestants-christelijk en rooms-katholiek) 1955-1960. Bron: Ministerie van Justitie. Directie Kinderbescherming. Verslag over de jaren 1955 t/m 1960 (blz. 65-67)

Goedgekeurde tehuizen
PROTESTANT CHRISTELIJK

Goedgekeurde tehuizen
ROOMS KATHOLIEK

